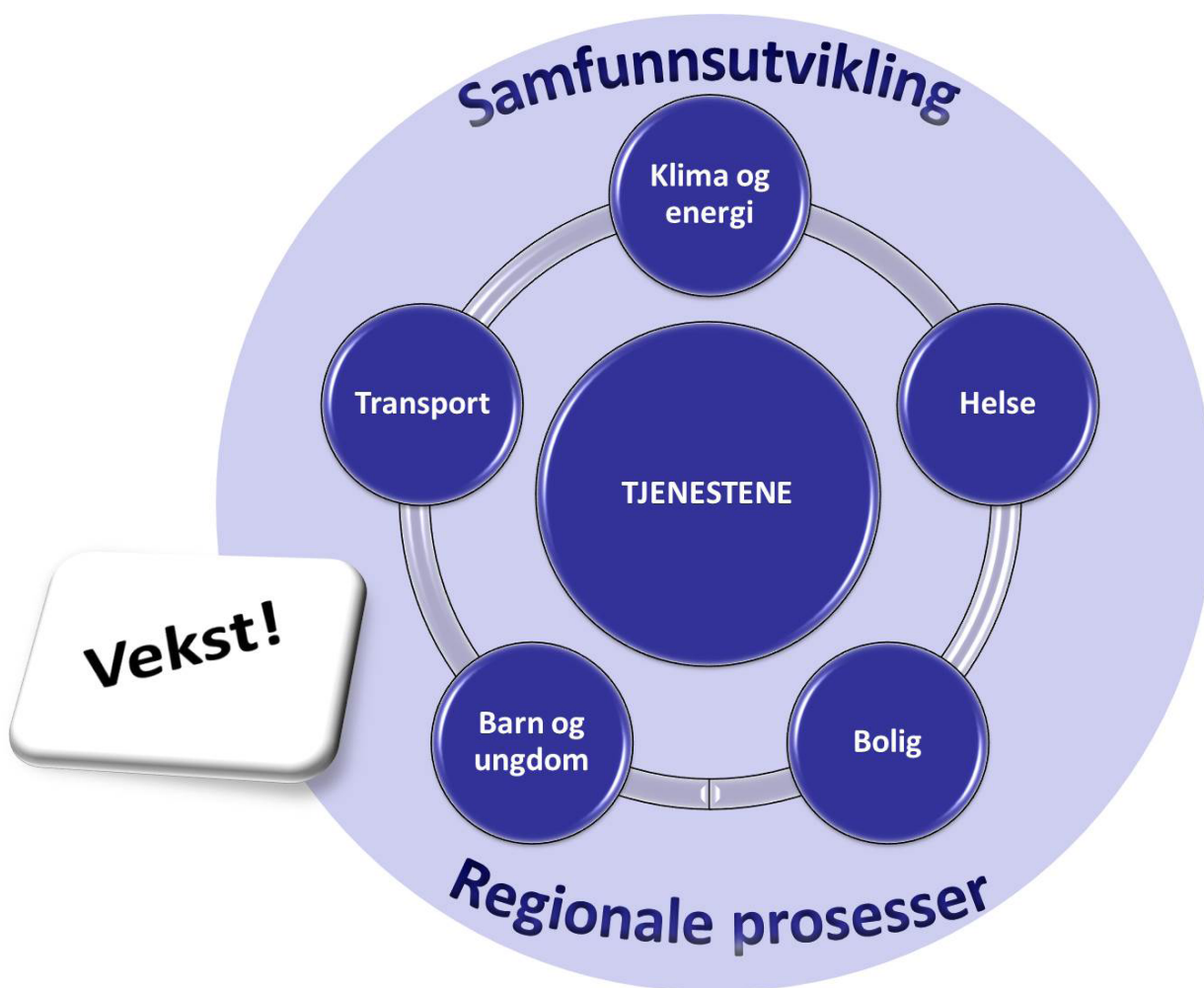

Handlingsprogram 2014-2017

Vedtatt i kommunestyret 17.12.2013

Lier kommunes handlingsprogram 2014-2017 ble vedtatt i kommunestyret 17.12.2013.

Saksfremlegget til behandlingen besto av rådmannens beslutningsgrunnlag og virksomhetskatalog.

I dette dokumentet er rådmannens beslutningsgrunnlag oppdatert for kommunestyrets vedtak.

- Kommunestyrets vedtak er lagt inn i dokumentet
- Rammetabellene er justert for vedtaket
- Rammetabellene er justert for avsatt lønnsvekst
- Virksomhetskatalogen er justert for de ovenfor nevnte forhold

Endringer i forhold til rådmannens beslutningsgrunnlag er markert med rød skrift

Lier kommune

SAKSFREMLEGG**Sak nr. 89**

Saksmappe nr:	Arkiv:	Saksbehandler:
2013/4977	150	Trond Larsen

Til behandling i:

Saksnr	Utvalg	Møtedato
21/2013	Råd for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne	18.11.2013
78/2013	Planutvalget	19.11.2013
53/2013	Miljøutvalget	19.11.2013
61/2013	Tjenesteutvalget	20.11.2013
70/2013	Formannskapet	21.11.2013
78/2013	Formannskapet	28.11.2013
89/2013	Kommunestyret	17.12.2013

Handlingsprogram 2014-2017**Kommunestyrets vedtak:****1. Økonomiske rammer**

- 1.1. De økonomiske rammer som fremgår av rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg legges til grunn for den økonomiske planleggingen i handlings-programperioden.
- 1.2. Rammer årsbudsjett 2014
Rammer for hvert utvalg og tjenesteområde fastsettes i samsvar med rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg.
- 1.3. Skatt
Den kommunale skatteøren fastsettes til den enhver tid gjeldende maksimalsatsen.
- 1.4. Låneopptak
Rammen for eksterne lån til investeringsformål i 2014 settes til kr 370, 058 mill. kr
Avdragstiden på nye lån settes til 25 år. Lånet tas opp som serielån.

I tertialrapporter i 2012 og 2013 er det gjort forskyvninger i finansieringen av investeringsbudsjettet. Forskyvning av låneopptak på 50 mill. kr og redusert overføring fra drift (lavere refusjon av merverdiavgift fra investering) på 41 mill. kr behandles i 2014 når merverdiavgiften fra tidligere bevilgede investeringsprosjekt innarbeides i investeringsbudsjettet.

Rammen for opptak av formidlingslån i Husbanken settes til kr 25 mill. kr. Lånet tas opp som annuitetslån med 5 års avdragsfri periode, deretter nedbetaling over 20 år.

1.5. Likviditet

Innvilget driftskreditt på 100 mill kr. i Danske Bank videreføres i 2014.

Likviditetssituasjonen anses som tilfredsstillende, men vurderes nærmere i årsrapporten for 2013.

1.6. Egenbetalinger, gebyrer og avgifter

Ordningene fastsettes slik de fremgår av ”Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger” med følgende endringer:

Prisen for barnehageplass settes til ny makspris på kr 2405 pr måned. Tilsvarende pris pr inntektskategori i prislisten i vedlegg 5 settes til hhv kr 722 og kr 1203.

1.7. Endringer i forhold til økonomiske rammer

Driftsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
<u>Endringer som følge av budsjettforliket i Stortinget:</u>				
Reduksjon i rammetilskudd	5336	5336	5336	5336
Integreringstilskudd – økt inntekt	(1400)	(1400)	(1400)	(1400)
Barnehage opptrapping 96-98%	1300	1300	1300	1300
Ny makspris barnehager	(740)	(740)	(740)	(740)
Økt kontantstøtte – mindre plassbehov	(1645)	(1645)	(1645)	(1645)
Reversere redusert tilskudd ressurskrevende tjenester	(1100)	(1100)	(1100)	(1100)
Avvikle kulturskoletilbud	(360)	(360)	(360)	(360)
Komp for red egenandel dobbeltrom	72	72	72	72
Øremerking kommunalt rusarbeid	(1463)	(1463)	(1463)	(1463)
Netto effekt statsbudsjettet	0	0	0	0
<u>Øvrige endringer:</u>				
Boveileder – tilskudd	550	550	550	550
Helsesøster – tilskudd	650	650	650	650
Liermodellen – lavterskeltilbud	300	500	500	500
Lier Bygdetun – tilskudd		300	300	300
Miljøutvalget – informasjonstiltak	200	200	200	200
Lier drift – økt inntekt	(1400)	(1400)	(1400)	(1400)
VIVA IKS – rasjonaliseringsgevinst		(500)	(1000)	(1000)
Sum	300	300	(200)	(200)

Investeringsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
Sum				

2. Oppdrag, tiltak mv.

- 2.1. Det forutsettes at tiltak gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet og budsjettvedtaket. Tiltak av prinsipiell betydning legges fram som egne saker.
- 2.2. Kutt i rammene gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet
- 2.3. For å sikre økt økonomisk handlefrihet styrkes arbeidet med omstilling og omorganisering av kommunal virksomhet gjennom opprettelse av et eget prosjekt som rapporterer direkte til Rådmannen. Ressurser fra egen organisasjon benyttes sammen med nødvendig ekstern kompetanse. Oppstart: januar 2014.
- 2.4. Fremtidig utnyttelse av Fjordbyen/Lierstranda vil stå sentralt i mange år fremover. Dette for å sikre de verdier som ligger i området hvor kommunen indirekte er en betydelig tomteeier. Arbeidet med områdeplaner for Fjordbyen må starte umiddelbart innen rammen av det felles plansamarbeid mellom Lier og Drammen. For å sikre nødvendig gjennomføringskraft i utvikling av Fjordbyen forutsettes det at utformingen av områdeplaner skjer i samarbeid med aktører som ønsker å utvikle området og har evne til å gjennomføre en langsiktig eiendomsutvikling. Oppstart: januar 2014.
- 2.5. Fremtidig bruk av Frydenhaug skole vurderes der man ser om tilbudet kan gis innen egen virksomhet. Parallelt gjenopptas forhandlinger med Drammen kommune om økonomisk ramme for fortsatt bruk av Frydenhaug. Frist: i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.6. I tilknytning til fysisk aktivitet innen skoleområdet og «Aktiv på skolevei» vurderes omfang av skoleskyss på nytt. Frist: i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.7. Gjenstående ramme for leksehjelp benyttes av den enkelte skole for elever med spesielle behov/utsatte grupper.
- 2.8. For å tilpasse behovet etter barnehageplass i Øvre Lier vurderes det å utvikle en avdeling/ redusere tilbudet ved Dambråtan barnehage. Frist i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.9. Tilsynet/oppfølging av de private barnehager vurderes med tanke på forenkling, gjerne i samarbeid med Røyken og Hurum eller andre kommuner. Frist: i løpet av 2014.
- 2.10. En omorganisering av hjemmetjenestene vurderes med tanke på å slå sammen Ytre og Øvre Lier hjemmetjeneste til en organisatorisk enhet. Frist: i løpet av 2014.
- 2.11. Det foretas en vurdering av om kommunen – direkte eller gjennom ulike tjenestekonsesjoner – kan tilby tilleggstjenester innen omsorgssektoren. Frist: i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.12. Boveilederfunksjonen styrkes. Kommunen avtaler nærmere organisering med Lier Boligselskap.
- 2.13. Helsesøstertilbudet økes gjennom økt rammebevilgning til helsetjenesten.
- 2.14. For å styrke tilbudet innen PPT vurderes et nærmere samarbeid/sammenslåing med Røyken og Hurum eller andre kommuner. Frist: i løpet av 2014.

- 2.15. Med utgangspunkt i Liermodellen (helse, PPT, barnevern og habilitering) gjøres det forsøk med et lavterskeltilbud ved å utnytte ressurspersoner i lokalsamfunnet til forebyggende arbeid.
- 2.16. Det forventes at Lier bygdetun gjennomfører tiltak for å bedre inntjeningen, og i større grad realiserer sitt inntektsmessige potensial. Det skal være en målsetning for bygdetunet å oppnå og opprettholde driftsmessig balanse over tid, og sikre fremtidig drift uavhengig av de til enhver tid gjeldende tilskuddsrammer.
- 2.17. Det forutsettes at Lier Drift øker inntektene slik at virksomheten dekker egne kostander.
- 2.18. Under forutsetning av etablering av VIVA IKS mellom Lier, Røyken og Hurum pr 1. juli 2014 forutsettes en viss rasjonaliseringsgevinst fra om med 2015.
- 2.19. Det fremmes en egen sak om avvikling av rentebinding i løpet av 1. halvår 2014. Nye fastrenteavtaler inngås ikke før saken er behandlet.
- 2.20. Kommunens eiendom «Klinkenberghagan» er frigitt til boligformål i ny kommuneplan. Området søkes avhendet til utbyggere på den økonomisk mest fordelaktige måten.
- 2.21. Rådmannen orienterer Lier Everk og Eidos som de utbytteforventninger som ligger i Handlingsprogrammet. En konstaterer at Eidos så langt ikke har oppfylt eiers krav, ref punkt 2.16 i Handlingsprogrammet 2013-16.
- 2.22. Rådmannen fremmer en egen sak om finansiering av kontrollutvalgets forvaltningsrevisjon, senest ifm 1. tertial 2014.

3. Innsatsområdene 2014

Kommunestyret definerer følgende innsatsområder for Rådmannen for 2014:

- 3.1. Omstilling og omorganisering av kommunal virksomhet.
- 3.2. Sikre betydelig gjennomføringskraft for planlegging av fremtidig utnyttelse av Fjordbyen.
- 3.3. Løpende oppgaver innen klima og energi, helse, bolig, barn og ungdom, transport.

Kommunestyrets behandling:

Søren Falch Zapffe (H) fremmet på vegne av H,KRF,SP og V følgende forslag:
Teksten som i vedtaket.

Tonje Evju (AP) fremmet slikt forslag:

1. Økonomiske rammer

1.1. De økonomiske rammer som fremgår av rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg legges til grunn for den økonomiske planleggingen i handlings-programperioden.

1.2. Rammer årsbudsjett 2014

Rammer for hvert utvalg og tjenesteområde fastsettes i samsvar med rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg.

1.3. Skatt

Den kommunale skatteøren fastsettes til den enhver tid gjeldende maksimalsatsen.

1.4. Låneopptak

Rammen for eksterne lån til investeringsformål i 2014 settes til kr 370, 058 mill. kr
Avdragstiden på nye lån settes til 25 år. Lånet tas opp som serielån.

I tertialrapporter i 2012 og 2013 er det gjort forskyvninger i finansieringen av investeringsbudsjettet. Forskyvning av låneopptak på 50 mill. kr og redusert overføring fra drift (lavere refusjon av merverdiavgift fra investering) på 41 mill. kr behandles i 2014 når merverdiavgiften fra tidligere bevilgede investeringsprosjekt innarbeides i investeringsbudsjettet.

Rammen for opptak av formidlingslån i Husbanken settes til kr 25 mill. kr. Lånet tas opp som annuitetslån med 5 års avdragsfri periode, deretter nedbetaling over 20 år.

1.5. Likviditet

Innvilget driftskreditt på 100 mill kr. i Danske Bank videreføres i 2014.

Likviditetssituasjonen anses som tilfredsstillende, men vurderes nærmere i årsrapporten for 2013.

1.6. Egenbetalinger, gebyrer og avgifter

Ordningene fastsettes slik de fremgår av "Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger".

Prisen for barnehageplass settes til ny makspris på 2 405 kr. pr. mnd.

Vedlegg 5 i beslutningsgrunnlaget pkt. 1 (side 101) blir endret til:

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
1. Heldagsbarnehage	Satser pr måned	Satser pr måned
Inntektskategori:		
0 – 213113*	kr 699,-	kr 722,-
213114 – 340980*	kr 1 165,-	kr 1 203,-
340981– og over*	kr 2 330,-	kr 2 405,-
Kostpenger**	kr 240,-	kr 250,-
Gebyr deltids plass	kr 100,-	kr 100,-
Dagplass**	kr 180,-	kr 185,-
*Iht. fastsatte kriterier		
**Justeringen trer i kraft fra 01.02 aktuelt år pga. forskuddsbetaling		
Betaling 11 måneder pr. år.		

1.7. Endringer i forhold til økonomiske rammer

Driftsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
<u>Endringer som følge av budsjettforliket i Stortinget:</u>				
Reduksjon i rammetilskuddet	5 336	5 336	5 336	5 336
Integreringstilskuddet	-1 400	-1 400	-1 400	-1 400
Barnehage opptrapping i likebehandling fra 96-68 %	1 300	1 300	1 300	1 300
Ny makspris barnehager på kr 2.405 fra 1.1.2014:	-740	-740	-740	-740
Økt kontantstøtte, mindre plassbehov	-1 645	-1 645	-1 645	-1 645
Reversere redusert tilskudd ressurskrevende tjenester	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Avvikle kulturskoletilbudet	-360	-360	-360	-360
Komp for redusert egenandel ved dobbeltrom	72	72	72	72
Uttrekk for øremerking av midler til kommunalt rusarbeid	-1 463	-1 463	-1 463	-1 463
Sum	0	0	0	0

Investeringsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
Sum				

2. Oppdrag, tiltak mv.

2.1. Det forutsettes at tiltak gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet og budsjettvedtaket. Tiltak av prinsipiell betydning legges fram som egne saker.

2.2. Kutt i rammene gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet

2.3 Når Arbeiderpartiet støtter å «ta et hvileskjær» er det under forutsetning av at 2014 benyttes til planlegging og forankring, og deretter forberede gjennomføring av tiltak.

For å lykkes med dette må det etableres en prosjektledelse. Denne ledelsen må bestå av kommunens mest kompetente ressurser. Etableringen skal starte opp primo januar. Arbeiderpartiet mener at flate kutt har nådd sitt potensiale.

2.4 2014 må benyttes til å få et offensivt grep på utviklingen av Fjordbyen. Arealene i Fjordbyen representerer betydelige verdier for Lier, og måten disse verdiene realiseres og forvaltes på, vil ha betydning for Liers befolkning i flere generasjoner.

Vi ønsker derfor at kommunen søker støtte hos ledende nasjonale og internasjonale fagmiljøer for å etablere en strategi for utvikling og forvaltning av verdiene Fjordbyen representerer. I dette arbeidet vil det være naturlig å identifisere hvilke instrumenter kommunen bør etablere for å sikre en best mulig utvikling og verdisikring til beste for hele Liers befolkning.

Det vil være kostnadskrevende og sannsynligvis nødvendig å avsette ressurser i budsjettet slik at administrasjonen kan styrkes til å makte en slik oppgave. Disse kostnadene er investeringer i fremtidig verdiskapning, og kan etter Arbeiderpartiets mening finansieres ved etablering av et prosjekt som finansieres i en kombinasjon av egenbetaling og låneopptak.

Dette arbeidet kommer i tillegg til det nødvendige planarbeidet som er budsjettet i samarbeid med Drammen (2,8 mill kr).

2.5 Alle bestillinger av meldinger og vedtak om saker skal inneholde en beskrivelse av maksimal kostnadsramme for oppdraget. Kostnadsrammen skal forslagsvis ha følgende graderinger:

• Små saker/meldinger:	ca. 1 dagsverk	maks. 5000,-
• Middels Saker/meldinger:	ca. 1 uke.	15 000,-til 25 000,-
• Store saker/meldinger:	ca. 1 mnd.	Maks 100 000
• Saker større enn 100000kr	skal bekreftes av kommunestyre.	

Dersom administrasjonen må benytte ekstern kompetanse for levering av saker/meldinger, skal bestillende utvalg/representant godkjenne dette.

Når bestillingen leveres skal leveransen følges av en kostnadsberegning. Kostnadsberegningen skal inneholde alle relevante kostnader knyttet til leveranse av meldingen eller saken, herunder eksterne og interne timekostnader.

Det foreslås avsatt 500000kr i budsjett for 2014 for dette formålet. Dette gjøres for å synliggjøre rammen for denne type arbeid. Dette foreslås inndekket ved tilsvarende kutt i administrative kostnader.

2.6 Kommunen har mål om at 10% av boligene i et utbygningsfelt skal være lavkostnadsboliger, forbeholdt unge i etableringsfasen og andre boligsøkere med liten egenkapital.

Ved inngåelse av utbyggingsavtaler skal Kommunen benytte muligheten slik at minimum 10% av antall boliger bygges med hensikt om erverv. Kommunen vurderer å selge tomter til spesielle kommunale formål med bindinger. Dette sees også i sammenheng med utviklingen av et "Trygghetssenter" ved Lier sykehus, nytt sykehjem. Det må søkes løsninger og samarbeidsordninger som tilrettelegger for at slike investeringer kan bæres av andre enn kommunen.

2.7 Lier kommune mangler boliger som kan tilbys flyktninger som er innvilget opphold og andre innbyggere med spesielle behov.

- Statlige tilskudd til bosetting av flyktninger (5 år):
 - Sum (enslige voksne): 717 200
 - Sum (andre voksne): 667 200
 - Sum (enslige mindreårige): 667 200
 - Sum (barn): 647 200
 - Sum to voksne og to barn: 2,7 Mill kr

Deler av dette tilskuddet bør brukes til bygging av utleieboliger. I tillegg til å være viktig av humanitære grunner, kan mottak av flyktninger også ha en positiv økonomisk effekt, ved at det muliggjør bygging av flere kommunale utleieboliger til dette formålet.

2.8 For å redusere overføringene til private barnehager **må det etableres en ny driftsøkonomisk kommunal barnehage i Lier**

Rådmannen beskriver i HP at det skal gjøres en vurdering av hvorledes vi kan få en kommunal barnehagestruktur og utnyttelse av denne som reduserer overføringene til private barnehager. Arbeiderpartiet støtter dette arbeidet.

2.9 **Arbeiderpartiet foreslår at biblioteket utvides og oppgraderes, samt at biblioteket flyttes ned på gateplan.**

Biblioteket er en viktig møteplass for mennesker. For ytterligere å styrke biblioteket og gjøre det tilgjengelig for større brukergrupper.

Lier bibliotek må samarbeide med Drammen bibliotek om utvikling av et litteratur hus i Drammen, med spesiell vekt på hvorledes et slikt samarbeid også kan skape aktivitet i Lier. Litteraturhuset skal være en arena for debatt og kulturelle opplevelser.

2.10 Kontrollutvalgets revisjonsrapport om hjemmetjenestene i Lier viser at tjenestene ikke følger kvalitetssystemet. Det etableres et brukerkontor som får ansvar for tildeling av tjenester i hele Lier. Rapporten viser tydelig behov for styrket lederskap og samordning av tjenester.

Dette gjør en sammenslåing av Ytre og Øvre hjemmetjeneste og etablering av et brukerkontor til et riktig tiltak.

3. Innsatsområdene 2014

Kommunestyret definerer følgende innsatsområder for Rådmannen for 2014:

- a) Politisk styring av planlegging, forankring og forberedelse av tiltak som skal sikre Kommunen en forutsigbar og trygg økonomi i tiden fremover.
- b) Boligutvikling for å sikre bolig til svake grupper
- c) Bedre service for innbyggerne ved bruk av teknologi for samhandling og selvbetjening

Lars Haugen (FRP) fremmet slikt forslag:

1. Økonomiske rammer

- 1.1. De økonomiske rammer som fremgår av rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg legges til grunn for den økonomiske planleggingen i handlings-programperioden.
- 1.2. Rammer årsbudsjett 2014
Rammer for hvert utvalg og tjenestoområde fastsettes i samsvar med rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg.
- 1.3. Skatt
Den kommunale skatteøren fastsettes til den enhver tid gjeldende maksimalsatsen.
- 1.4. Låneopptak
Rammen for eksterne lån til investeringsformål i 2014 settes til kr 370, 058 mill. kr
Avdragstiden på nye lån settes til 25 år. Lånet tas opp som serielån.

I tertialrapporter i 2012 og 2013 er det gjort forskyvninger i finansieringen av investeringsbudsjettet. Forskyvning av låneopptak på 50 mill. kr og redusert overføring fra drift (lavere refusjon av merverdiavgift fra investering) på 41 mill. kr behandles i 2014 når merverdiavgiften fra tidligere bevilgede investeringsprosjekt innarbeides i investeringsbudsjettet.

Rammen for opptak av formidlingslån i Husbanken settes til kr 25 mill. kr. Lånet tas opp som annuitetslån med 5 års avdragsfri periode, deretter nedbetaling over 20 år.

- 1.5. Likviditet
Innvilget driftskreditt på 100 mill. kr. i Danske Bank videreføres i 2014.
Likviditetssituasjonen anses som tilfredsstillende, men vurderes nærmere i årsrapporten for 2013.
- 1.6. Egenbetalinger, gebyrer og avgifter
Ordningene fastsettes slik de fremgår av "Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger" med følgende endringer:

Prisen for barnehageplass settes til ny makspris på kr 2405 pr måned. Tilsvarende pris pr inntektskategori i prislisten i vedlegg 5 settes til hhv kr 722 og kr 1203.

- 1.7. Endringer i forhold til økonomiske rammer

Driftsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
<u>Endringer som følge av budsjettforliket i Stortinget:</u>				
Reduksjon i rammetilskudd	5336	5336	5336	5336
Integreringstilskudd – økt inntekt	(1400)	(1400)	(1400)	(1400)
Barnehage opptrapping 96-98%	1300	1300	1300	1300
Ny makspris barnehager	(740)	(740)	(740)	(740)
Økt kontantstøtte – mindre plassbehov	(1645)	(1645)	(1645)	(1645)
Reversere reduert tilskudd ressurskrevende tjenester	(1100)	(1100)	(1100)	(1100)
Avvikle kulturskoletilbud	(360)	(360)	(360)	(360)
Komp for red egenandel dobbeltrom	72	72	72	72
Øremerking kommunalt rusarbeid	(1463)	(1463)	(1463)	(1463)
Netto effekt statsbudsjettet	0	0	0	0
<u>Øvrige endringer:</u>				
Tilskudd Liertun bygdetun	0	300	300	300
Boveileder – tilskudd	550	550	550	550
Helsesøster – tilskudd	650	650	650	650
Miljøutvalget – informasjonstiltak	50	50	50	50
Venneforening - nøstehagen	30	30	30	30
RENTER	(102)	(236)	(403)	(576)
AVDRAG	0	(170)	(340)	(510)
Innsparing Lier Drift	(1400)	(1400)	(1400)	(1400)
Ta ut åpen barnehage	(100)	(280)	(280)	(280)
VIVA IKS – rasjonaliseringsgevinst		(500)	(1000)	(1000)
Avsetning til disposisjonsfond	322	1006	1843	2186
SUM	0	0	0	0

Investeringsbudsjett

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
Reduksjon investeringer felles maskinpark	(1500)	(1500)	(1500)	(1500)
Reduksjon kart og utstyr plan	(250)	(250)	(250)	(250)
Boligpolitiske virkemidler	(2500)	(2500)	(2500)	(2500)
SUM	(4250)	(4250)	(4250)	(4250)

2. Oppdrag, tiltak mv.

- 2.1. Det forutsettes at tiltak gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet og budsjettvedtaket. Tiltak av prinsipiell betydning legges fram som egne saker.

- 2.2. Kutt i rammene gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet
- 2.3. For å sikre økt økonomisk handlefrihet styrkes arbeidet med omstilling og omorganisering av kommunal virksomhet gjennom opprettelse av et eget prosjekt som rapporterer direkte til Rådmannen. Ressurser fra egen organisasjon benyttes sammen med nødvendig ekstern kompetanse. Oppstart: januar 2014.
- 2.4. Fremtidig utnyttelse av Fjordbyen/Lierstranda vil stå sentralt i mange år fremover. Dette for å sikre de verdier som ligger i området hvor kommunen indirekte er en betydelig tomteeier. Arbeidet med områdeplaner for Fjordbyen må starte umiddelbart innen rammen av det felles plansamarbeid mellom Lier og Drammen. For å sikre nødvendig gjennomføringskraft i utvikling av Fjordbyen forutsettes det at utformingen av områdeplaner skjer i samarbeid med aktører som ønsker å utvikle området og har evne til å gjennomføre en langsiktig eiendomsutvikling. Et viktig premiss er at samtlige grunneiere deltar i eiendomsutviklingen. Oppstart: januar 2014.
- 2.5. Fremtidig bruk av Frydenhaug skole vurderes der man ser om tilbudet kan gis innen egen virksomhet. Parallelt gjenopptas forhandlinger med Drammen kommune om økonomisk ramme for fortsatt bruk av Frydenhaug. Frist: i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.6. I tilknytning til fysisk aktivitet innen skoleområdet og «Aktiv på skolevei» vurderes omfang av skoleskyss på nytt. Frist: i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.7. Gjenstående ramme for leksehjelp benyttes av den enkelte skole for elever med spesielle behov/utsatte grupper.
- 2.8. For å tilpasse behovet etter barnehageplass i Øvre Lier vurderes det å avvikle en avdeling/ redusere tilbudet ved Dambråtan barnehage. Frist i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.9. Tilsynet/oppfølging av de private barnehager opphører. Frist: 1. januar 2014.
- 2.10. En omorganisering av hjemmetjenestene vurderes med tanke på å slå sammen Ytre og Øvre Lier hjemmetjeneste til en organisatorisk enhet. Frist: i løpet av 2014.
- 2.11. Det foretas en vurdering av om kommunen – direkte eller gjennom ulike tjenestekonsesjoner – kan tilby tilleggstjenester innen omsorgssektoren. Frist: i løpet av 1. halvår 2014.
- 2.12. Boveilederfunksjonen styrkes. Kommunen avtaler nærmere organisering med Lier Boligselskap.
- 2.13. Helsesøstertilbudet økes gjennom økt rammebevilgning til helsetjenesten.
- 2.14. For å styrke tilbudet innen PPT vurderes et nærmere samarbeid/sammenslåing med Røyken og Hurum eller andre kommuner. Frist: i løpet av 2014.
- 2.15. Med utgangspunkt i Liermodellen (helse, PPT, barnevern og habilitering) gjøres det forsøk med et lavterskeltilbud ved å utnytte ressurspersoner i lokalsamfunnet til forebyggende arbeid.
- 2.16. Det forventes at Lier bygdetun gjennomfører tiltak for å bedre inntjeningen, og i større grad realiserer sitt inntektsmessige potensial. Det skal være en målsetning for bygdetunet å

oppnå og opprettholde driftsmessig balanse over tid, og sikre fremtidig drift uavhengig av de til enhver tid gjeldende tilskuddsrammer.

- 2.17. Det forutsettes at Lier Drift øker inntektene slik at virksomheten dekker egne kostander.
- 2.18. Under forutsetning av etablering av VIVA IKS mellom Lier, Røyken og Hurum pr 1. juli 2014 forutsettes en betydelig rasjonaliseringsgevinst fra om med 2015.
- 2.19. Lier drift eventuelt den delen av nåværende drift om ikke blir en del av virksomhet nevnt i punkt 2.18 etableres som et AS fra 1. januar 2015.
- 2.20. Lier drift: Avtale om utlån av biler til ansatte reforhandles innen 1. mai 2014.
- 2.21. Rådmannen utarbeider en sak om styring av eierandeler i IKS. Det legges særlig vekt på strategier for å effektiviserer virksomhetene ved hjelp av selvkostkalkyler.
- 2.22. Det fremmes en egen sak om avvikling av rentebinding i løpet av 1. halvår 2014. Nye fastrenteavtaler inngås ikke før saken er behandlet.
- 2.23. Kommunens eiendom «Klinkenberghagan» er frigitt til boligformål i ny kommuneplan. Området søkes avhendet til utbyggere på den økonomisk mest fordelaktige måten.
- 2.24. Rådmannen orienterer Lier Everk og Eidos som de utbytteforventninger som ligger i Handlingsprogrammet. En konstaterer at Eidos så langt ikke har oppfylt eiers krav, ref punkt 2.16 i Handlingsprogrammet 2013-16.
- 2.25. Rådmannen fremmer en egen sak om finansiering av kontrollutvalgets forvaltningsrevisjon, senest ifm 1. tertial 2014.
- 2.26. Rådmannen utarbeider en liste over hvilke eiendommer kommunen eier, hvilke eiendommer kommunen er medeier i. Frist: 1. juli 2014.
- 2.27. Rådmannen utarbeider et faktanotat om virkningen av bosetting av flyktninger i Lier. Notatet må ta opp emner som status for integrering, konkrete offentlige kostnader knyttet til bosettingen, skolesituasjoner situasjonen på boligmarkedet, oversikt over tiltak for integrering, status for sysselsetting etc. for bosatte flyktninger i Lier.

3. Innsatsområdene 2014

Kommunestyret definerer følgende innsatsområder for Rådmannen for 2014:

- 3.1. Omstilling og omorganisering av kommunal virksomhet.
- 3.2. Sikre betydelig gjennomføringskraft for planlegging av fremtidig utnyttelse av Fjordbyen.
- 3.3. Løpende oppgaver innen klima og energi, helse, bolig, barn og ungdom, transport.
- 3.4. Løpende kontakt med sentrale myndigheter for å hindre reetablering av asylmottaket på Lierskogen.
- 3.5. Etablere områder for industri som må flytte som følge av fjordbyutviklingen.

Runar Gravdal (SV) fremmet følgende forslag:

1. Økonomiske rammer

- 1.1. De økonomiske rammer som fremgår av rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg legges til grunn for den økonomiske planleggingen i handlings-programperioden.

- 1.2. Rammer årsbudsjett 2014

Rammer for hvert utvalg og tjenesteområde fastsettes i samsvar med rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg.

- 1.1. Skatt

Den kommunale skatteøren fastsettes til den enhver tid gjeldende maksimalsatsen.

- 1.2. Eiendomsskatt

Det innføres eiendomsskatt på bolig- og fritidseiendommer i hele kommunen. Rådmannen iverksetter dette i 2014, og legger frem sak om hvordan økonomisk svake grupper kan skjermes. Endringer som følge av inntekt av eiendomsskatten fremgår av drifts- og investeringsbudsjettet under.

- 1.3. Låneopptak

Rammen for eksterne lån til investeringsformål i 2014 settes til kr 370, 058 mill. kr
Avdragstiden på nye lån settes til 25 år. Lånet tas opp som serielån.

I tertialrapporter i 2012 og 2013 er det gjort forskyvninger i finansieringen av investeringsbudsjettet. Forskyvning av låneopptak på 50 mill. kr og redusert overføring fra drift (lavere refusjon av merverdiavgift fra investering) på 41 mill. kr behandles i 2014 når merverdiavgiften fra tidligere bevilgede investeringsprosjekt innarbeides i investeringsbudsjettet.

Rammen for opptak av formidlingslån i Husbanken settes til kr 25 mill. kr. Lånet tas opp som annuitetslån med 5 års avdragsfri periode, deretter nedbetaling over 20 år.

1.4. Likviditet

Innvilget driftskreditt på 100 mill kr. i Danske Bank videreføres i 2014.

Likviditetssituasjonen anses som tilfredsstillende, men vurderes nærmere i årsrapporten for 2013.

1.5. Egenbetalinger, gebyrer og avgifter

Ordningene fastsettes slik de fremgår av ”Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger”.

1.6. Endringer i forhold til økonomiske rammer

Driftsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
Inntekt eiendomsskatt lav sats fra juni 2014	-15 000	-26 000	-26 000	-26 000
Boveileder (NAV)	650	650	650	650
Opprettholde kulturskoletimen	360	360	360	360
Beholde leksehjelp 1-4	1 500	1 500	1 500	1 500
Skolefrukt	1 000	1 000	1 000	1 000
Økt drift Rockeverkstedet/Hegg gml skole	350	350	350	350
Bekjempelse av barnefattigdom	500	500	500	500
Barne- og ungdomsidretten tilskudd	500	500	500	500
Måloppnåelse boligsosial HP, botilskudd	500	500	500	500
Biblioteket utvidet drift (litteraturhus)	650	650	650	650
Økt skolehelsetjeneste grunn- og vg skole	650	650	650	650
Økt lærertetthet ungdomsskolen	2 100	2 100	2 100	2 100
Reduser innsparing kommunale barnehager	244	244	244	244
Økt overføring til private barnehager	2 500	2 500	2 500	2 500
Avsetning til disposisjonsfond (fortrv inv)	496	496	11 496	11 496
Overføring til investering	3 000	14 000	3 000	3 000
Sum	0	0	0	0

Investeringsbudsjettet

1000 kr.	2014	2015	2016	2017
Måloppnåelse boligsosial HP, inv eiendom	3 000	3 000	3 000	3 000
Oppgradering Hegg gml skole		11 000		
Overføre fra driftsbudsjettet	-3 000	-14 000	-3 000	-3 000
Sum	0	0	0	0

2. Oppdrag, tiltak mv.

2.1. Det forutsettes at tiltak gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet og budsjettvedtaket. Tiltak av prinsipiell betydning legges fram som egne saker.

2.2. Kutt i rammene gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet, men med justeringer og endringer som i pkt 1.6: Endringer i økonomiske rammer

- 2.3. Rådmannen vurderer i hvilken grad innføring av eiendomsskatt på næringseiendom vil påvirke Liers næringsliv og estimerer mulig skatteinntekt
- 2.4. For å oppnå målene i boligsosial handlingsplan avsattes kr 3.5 mill for nødvendig leietilskudd og investeringer
- 2.5. Oppgradering av Hegg gamle skole med i alt 11 mill i 2015 med mål om at stedet utvides og utvikles til ungdommens aktivitetshus, evnt overskudd settes på investeringsfond
- 2.6. Et årsverk boveileder for å støtte boevne. Boveilederen skal være tilknyttet NAV
- 2.7. Til bekjempelse av barnefattigdom er avsatt kr 500 000 pr år i HP-perioden. Midlene skal brukes til utstyr og aktivitet for barn i fattige familier. Rådmannen bes utarbeide en plan som sikrer dette
- 2.8. Barne – og ungdomsidretten gis tilskudd på kr 500 000 pr år i HP-perioden. Rådmannen utarbeider fordelingsnøkkel
- 2.9. Hovedbiblioteket styrkes med et årsverk for å oppfylle intensjonen i ny biblioteklov; «Litteraturhus». Lierbiblioteket skal ha en egen arena for litteraturformidling og debatt. Hovedbiblioteket flyttes til gateplan. Det sikres fortsatt bokutlån i eksisterende filialer
- 2.10. Ungdomsskolene styrkes med 2.1 mill til lærerstillinger
- 2.11. Leksehjelp har samme ramme som i 2013. Det er ikke forsvarlig å redusere voksentettheten i SFO, og midler til leksehjelp kan derfor ikke tas ut. Rådmannen vurderer forsøk med leksefri skole for 1-4-trinn
- 2.12. Skolefrukt beholdes som nå til tross for at regjeringen kutter overføringene til dette
- 2.13. Kulturskoletimen i SFO beholdes som nå til tross for at regjeringen kutter overføringen til dette
- 2.14. Skolehelsetjenesten i grunn- og videregående skole styrkes med et årsverk.
- 2.15. Rådmannen starter arbeidet med å tilrettelegge for at den målgruppen elever som kommunen i dag kjøper skoleplass til på Frydenhaug skal gis et tilsvarende eller bedre tilbud innenfor kommunen.
- 2.16. Rådmannen skal sørge for at barnet høres i alle saker som angår dem som enkeltpersoner, som undersøkels saker i barnevernet, sakkyndigvurderinger fra PPt o l Barnevernet skal bli synlig for kommunens barn og unge.
- 2.17. Rådmannen intensiverer arbeidet med å rekrutterer fosterhjem i barnets slekt og nettverk, jf Horten kommunes arbeid med dette. Det er et mål at alle barn som ikke av faglige grunner har behov for å plasseres utenfor sitt nærmiljø, skal kunne fortsette å bo i Lier
- 2.18. Kommunen fører en aktiv integreringspolitikk. Kvalifiserte innvandrere innkalles til jobbsøkerintervju på lik linje med andre søkere. Andel innvandrere ansatt i kommunen skal gjenspeile andelen innvandrere bosatt i kommunen.

- 2.19. Rådmannen legger frem en strategi for å øke antall lærlinger og praksisplasser i kommunale virksomheter samt kommunalt støttede virksomheter.
- 2.20. Stimulering av økologisk landbruk: Kommunens innkjøpsordning skal fortsatt ha fokus på innkjøp av økologiske, lokale og rettferdige produkter
- 2.21. Styrke kommunalt tilsyn med forurensningskilder og styrke arbeidet med klima- og energisaker
- 2.22. Fremtidige fjernvarmeanlegg skal ha avfall eller utslippsfrie energikilder som primær energikilde
- 2.23. Kommunen sørger for nødvendig trafikkisikring samt gang – og sykkelveier for alle skoleveier i kommune
- 2.24. Styrke to-språklig opplæring i grunnskolen for å sikre innlæring av kunnskap
- 2.25. Kommunen skal arbeide for bedret kollektivtilbud både langs øst – og vestsiden
- 2.26. Alle nye boligprosjekter med mer enn 10 boligenheter skal ha deler av boligmassen som rimelige boliger til unge i etableringsfasen

3. Innsatsområdene 2014

3.1. Klima og energi

Liers grønne profil skal ivaretas ved at dyrket og dyrkbar mark skjermes mot nedbygging og ved at jordbrukets kulturlandskap bevares. Store natur- og kulturkvaliteter ønskes ivaretatt til beste for befolkningen.

Lier kommune skal være en miljøbevisst kommune. Kommunen viderefører arbeidet med å bidra til at utbyggingen av Lierstranda gjennomføres med et positivt klimaregnskap

3.2 .Helse

Fokus i helsearbeidet skal være folkehelseperspektivet, gode levekår for alle grupper av befolkningen, videreutvikle kommunens velferdstjenester og rekruttere, beholde og utvikle medarbeiderne.

Kvalitet i tjenestene er et overordnet mål

3.3 Barn og unge

Lier kommune skal være en god oppvekstkommune for barn og unge, og ha gode barnehager, skoler, idretts- og kulturtilbud samt gode helsetjenester. Kommunen skal bidra til å utjevne sosiale forskjeller for å bidra til sikre gode oppvekstvilkår for alle kommunens barn og unge.

Lier kommune skal være en foregangskommune på området medvirkning og innflytelse fra barn og unge. Rådmannen intensiverer arbeidet med å sikre at FNs barnekonvensjon følges i praktiske avgjørelser og forvaltningspraksis. I alle saker som berører barn og unges levekår skal det være et eget punkt i saksfremlegget som belyser konsekvenser for barn og unge. Dette skal gi et godt grunnlag for vedtak som fattes.

3.4 Transport

Kommunen skal stimulere til redusert bilbruk, økt antall kollektivreiser og bruk av sykkel. Dette skal ligge til grunn i bolig- og næringsutviklingen. Kommunen skal, i samarbeid med andre

forvaltningsnivåer og selskaper, sørge for hensiktsmessig kollektivtrafikk, etablering av gang – og sykkelstier samt pendlerparkeringer og matebusser.

3.5 Bolig

Det skal legges til rette for en variert boligmasse i alle utbyggingsområder større enn 10 boenheter. Boligsosial HP skal alltid tas hensyn til i utbyggingene, og det skal vektlegges å øke utleieboliger for unge og store barnefamilier.

I prosjektet som skal starte planlegging av Lierstranda/Fjordbyen, skal det allerede fra start planlegges hvordan området kan bygges med variert boligmasse for alle lag i befolkningen. Rådmannen skal påse at området planlegges med det positivt klimaregnskap.

Votering:

Kommunestyret sluttet seg til ordførers forslag om slik voteringsrekkefølge:

Runar Gravdals (SV) forslag voteres over først. Deretter forslag fremmet av Lars Haugen (FRP).

Dersom disse forslagene faller, voteres det over fellesforslag fremmet av Søren Falch Zapffe (H) mot forslag fra Tonje Evju (AP).

Runar Gravdals forslag falt da det fikk 2 stemmer (SV) mot 47 stemmer (20H,16AP, 5FRP,2KRF,2SP,2V).

Lars Haugens forslag falt da det fikk 5 stemmer (FRP) mot 44 stemmer (20H,16AP, 2KRF,2SP,2SV,2V).

Fellesforslag fremmet av Søren Falch Zapffe ble så vedtatt med 31 stemmer (20H,5FRP, 2KRF,2SP,2V) mot 18 stemmer (16AP,2SV) avgitt for Tonje Evjus forslag.

Runar Gravdal (SV) fremmet slik protokolltilførsel:

«SV støtter ingen av de øvrige budsjettforslagene. Grunnet voteringsorden gir vi våre stemmer til AP's forslag.»

Formannskapetets innstilling til kommunestyret:

Rådmannens beslutningsgrunnlag til Handlingsprogram for 2014 – 2017 legges ut til offentlig ettersyn.

Formannskapetets behandling:

Ryno Andersen (H) fremmet følgende forslag som ble vedtatt enstemmig:

«Rådmannens beslutningsgrunnlag til Handlingsprogram for 2014 – 2017 legges ut til offentlig ettersyn.»

Formannskapetets vedtak:

Rådmannens beslutningsgrunnlag til Handlingprogram for 2014 – 2017 tas til orientering.

Formannskapetets behandling:

Saken ble tatt til orientering.

Tjenesteutvalgets vedtak:

Handlingsprogram 2014-2017 Rådmannens beslutningsgrunnlag tas til orientering.

Tjenesteutvalgets behandling:

Handlingsprogram 2014-2017 Rådmannens beslutningsgrunnlag tas til orientering.

Miljøutvalgets vedtak:

Rådmannens beslutningsgrunnlag tas til orientering.

Miljøutvalgets behandling:

Rådmannens beslutningsgrunnlag ble tatt til orientering.

Planutvalgets vedtak:

Rådmannens beslutningsgrunnlag til Handlingprogram 2014 – 2017 tas til orientering.

Planutvalgets behandling:

Saken ble tatt til orientering.

Råd for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevnes vedtak:

Rådmannens beslutningsgrunnlag ble tatt til orientering med følgende merknad:

Rådet har konstatert at det er et betydelig udekket behov for boliger til funksjonshemmede og at det heller ikke er avsatt midler til drift av nye boliger før i 2016.

Rådet anbefaler sterkt at flere boliger skaffes til veie så snart som mulig.

Råd for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevnes behandling:

Rådmannens beslutningsgrunnlag ble tatt til orientering og Rådet sluttet seg enstemmig til følgende forslag fra leder **Olav Aasmundrud (H)**:

«Rådet har konstatert at det er et betydelig udekket behov for boliger til funksjonshemmede og at det heller ikke er avsatt midler til drift av nye boliger før i 2016.

Rådet anbefaler sterkt at flere boliger skaffes til veie så snart som mulig.»

Rådmannens saksutredning:

Dokumentene sendes i egen forsendelse.

Sammendrag:

Vedlegg:

- Handlingsprogram 2014-2017 Rådmannens beslutningsgrunnlag
- Virksomhetskatalog
- Nøkkeltall og indikatorer 2012

Utredning:

Kommunestyret skal en gang i året vedta en økonomiplan som skal omfatte minst de neste fire årene. Planen skal gi en oversikt over kommunens inntekter, utgifter og prioriterte oppgaver og skal omfatte hele kommunens virksomhet.

Rådmannen legger frem beslutningsgrunnlaget for formannskapet – slik praksis også har vært tidligere.

Følgende fremdriftsplan er lagt til grunn:

- Handlingsprogrammet ferdig fra administrasjonen 05.nov
- Hovedutvalgsbehandling 18-21. november
- Formannskapet innstiller 28. november
- Dokumentene i HP 2014 - 2017 legges ut til offentlig gjennomsyn 29. november
- Kommunestyrets behandling 17. desember

Det er formannskapet som legger forslag til handlingsprogram ut til offentlig ettersyn. Rådmannen fremmer derfor ikke formelt forslag til vedtak i saken.

Innholdsfortegnelse	Side
1 Rådmannens innledning	2
2 Om dokumentet	4
3 Sammendrag	5
4 Kommuneplan og prioriterte mål for perioden	9
5 Utviklingstrender i samfunn og kommune	10
6 Strategiske fokusområder	15
6.1 Samfunn	15
6.2 Tjenesteområder	23
Skole	23
Barnehage	31
Velferd	36
Velferd - Omsorg	38
Velferd - Helse og sosial	44
Kultur	50
Infrastruktur - Bygg, Vann og avløp, Vei og Kjøkken	54
Plan og Samfunn	60
Fellestjenester, ledelse og politikk	65
6.3 Organisasjon og medarbeidere	68
6.4 Økonomi og investering	71
Vedlegg:	
1 Sentral budsjettering	93
2 Vedtatte investeringer HP 2012-2015 med endringer	94
3 Aktuelle Investeringsprosjekter som ikke er finansiert i rådmannens forslag:	97
4 Handlingsrommet	99
5 Oversikt over avgifter gebyrer og egenbetalinger	101
6 Gebyrgrunnlag vann og avløp	111
7 Kommunale tilskuddssatser for ikke-kommunale barnehager	112
8 Obligatoriske oversikter	113
9 Leseveiledning	117

1 Rådmannens innledning

Livskvalitet er ikke et generelt begrep. For den enkelte av oss er det situasjon og forventninger som bestemmer hva vi oppfatter er et godt liv. Opplevelsen er med andre ord individuelt betinget, men preget av bakgrunn og miljø.

De kommunale tjenestene får en helt spesiell plass i innbyggernes bevissthet, ofte som uttrykk nettopp for livskvalitet. Der mobiliteten i samfunnet og endringer i familier splitter og sosiale nettverk forsvinner er det forventet at «noen» skal kompensere. Konsekvensene av vanskelige oppvekstsvilkår skal helst forebygges og i alle fall fanges opp av samfunnets systemer.

Én politikk – på tvers

Den årlige rulleringen av handlingsprogrammet og økonomiplanen avstedkommer gjerne en sterk oppmerksomhet rundt tallene i årsbudsjetten. Ikke unaturlig fordi fordelingen av midler og prioriteringene gjerne er den beste måten å vise til håndfast handling.

I Lier har vi over tid hatt diskusjoner i hovedutvalg, formannskap og kommunestyre om hvordan valgene og satsningen kan vise en tydelig politikk på viktige områder. Derfor har vi gradvis nærmet oss en tematisk orientering i handlingsprogrammet; denne gang med innsatsområdene *klima og energi, helse, bolig, barn og ungdom, transport*.

Dette representerer hverken fasit for politikkområder eller en fullverdig koordinering av alle aktiviteter og ressurser, men er et bidrag til så vel forventningsavklaring som systematisk oppfølging.

Den nye tidsregningen

Etter to og et halvt år kom

Miljøverndepartementets godkjenning av Liers kommuneplan i september 2013, i det alt vesentlige med en sterk støtte til den profilen kommunestyret hadde lagt opp til. Spesielt gjelder det fjordbyen Lierstranda som etter departementets oppfatning «*med sin nærhet til Drammen by og eksisterende jernbane svært godt egnet for en byutvikling som bygger opp under miljøvennlige transportløsninger*».

Behandlingstiden har skapt en avventende holdning blant så vel ansvarlige folkevalgte som folk flest, interessenter og sentrale statlige aktører. Godkjenningen blir derfor begynnelsen på en ny tidsregning i Lier kommune og regionen. Byutviklingen langs strekningen Prins Oscars gate på Brakerøya til Gilhus vil endre bildet fullstendig. Antallet innbyggere i kommunen må antas doblet over de neste tjue årene. Nærmiljøet, infrastrukturen, næringslivet og transportmønstrene vil se helt annerledes ut.

En slik utvikling gjenspeiles i liten grad i dette handlingsprogrammet og langt mindre i årsbudsjetten og økonomiplanen. Ved rulleringen 2015 – 2018 må det sikres ressurser både til de omfattende planprosessene vi står overfor og ikke minst foretas avklaringer når et gjelder fremtidige investeringer i teknisk og sosial infrastruktur.

Veksten som «ingen» styrer

Vekst har vært et gjennomgående tema i mange år; først og fremst gjennom de begrensningene kommunestyret har satt i kommuneplanens arealdel. Lier viser seg å få en enda mer markant rolle i hovedstadsområdet, med konsekvenser som det til nå har vært vanskelige å planlegge for.

En befolkningsøkning på linje med de som vokser mest rundt Oslo må nødvendigvis gjøre noe med kommunen. *Veksten er her nå*; det innebærer et kontinuerlig sterkere press på de kommunale tjenestene og dermed også økonomien. Utviklingen styres knapt av noe folkevalgt organ; regionale trender og markedet må langt på vei ta skylden for det som skjer akkurat nå.

I øyeblikket er forutsigbarheten i befolkningsutviklingen begrenset; alderssammensetning, geografisk bosetting, sosial situasjon og bistandsbehov vet vi forholdsvis lite om. Mye tyder på et større mangfold, flere personer på mindre boareal og stor sannsynlighet for at flere vil trenge mer kommunale bistand enn tidligere.

Hans-Petter Christensen
Rådmann

Omstillingens tvingende nødvendighet

I Lier har vi redusert driftskostnadene med 50 millioner kroner over fire år og slik sett lykkes ganske godt, likevel uten å komme helt i havn. Omstilling kan bety både at det er tatt viktige beslutninger om prioriteringer og at organisasjonen har evnet å få til mer for mindre ressurser.

Diskusjonen om alle gode formål, de innebygde holdningene til velferdssamfunnet og innbyggernes forbrukerorientering vil leve i beste velgående. Det skjer samtidig med et vedvarende krav til omstilling i kommuneorganisasjonen; effekten kan lett bli «dobbel» utfordrende dersom det ikke vedtas gjennomførbare omprioriteringer. Behovet for omstilling er uomtvistelig.

Idet rådmannen legger frem sitt beslutningsgrunnlag for 2014 – 2017 har ennå ikke den nye regjeringen presentert sin tilleggsproposisjon til statsbudsjettet. Det er ikke grunn til å tro at rammevilkårene vil bli vesentlig endret nå.

Presset på kommunene generelt, og for den saks skyld Lier kommune spesielt, kommer ikke til å minske de kommende årene.

2 Om dokumentet

Dokumentet inneholder noen tabeller og grafer (tjenesteprofiler) som trenger forklaring. I vedlegg 10 er det en leseveiledning som forklarer hvordan disse skal forstås.

Styrende dokument

Kommuneplanen er kommunens viktigste strategiske styringsdokument, og inneholder overordnede målsetninger og retningsvalg for kommunens utvikling.

Det er også vedtatt temaplaner som angir utvikling av området.

- Kvalitetsplan for Lierskolen 2012 - 2015
- Omsorgsplan 2018
- Kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet 2009 - 2012
- Boligsosial handlingsplan
- Energi- og klimaplan
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan
- Temaplan avløp 2010 – 2021
 - Felles hovedplan for vannforsyning og avløp i drammensregionen
- Trafikksikkerhetsplan 2010-2013
 - Trafikksikkerhetsplan - prioritering kommunale veier
 - Trafikksikkerhetsplan - prioritering riks- og fylkesveier

Handlingsprogrammet skal bidra til å realisere kommuneplanens og temaplanenes målsetninger, og inneholder mål, tiltak og økonomiske rammer for kommende fireårsperiode, samt budsjett for kommende år.

Tre i ett - om dokumentet

Handlingsprogrammet er tre forskjellige dokumenter i ett.

- *Økonomiplanen* er obligatorisk og skal være fireårig.
- *Årsbudsjettet* er også lovpålagt og gjelder det første året etter vedtak.
- *Handlingsprogrammet* knytter økonomiske størrelser sammen med mål og rammebetingelser.

I Lier kommune praktiseres en ordning der rådmannen utarbeider et grunnlag for den politiske behandlingen, men det er formannskapet som former forslaget til vedtak som etter hvert blir innstilling overfor kommunestyret.

Handlingsprogrammet for Lier kommune omfatter fire strategiske fokusområder:

• Samfunn	• Organisasjon og medarbeidere
• Tjenester	• Økonomi

Fokusområdene er omtalt i hvert sitt kapittel med sentrale utfordringer og arbeidet med disse. Under de enkelte tjenestene fremkommer utfordringer mål og driftsbudsjettet for tjenesteområdene.

3 Sammendrag

Økonomi

Et vedvarende omstillingsbehov

Lier kommune har fra 2010-2013 spart 50 mill. kr av målet om å spare 62 mill. kr. Hensikten har vært å bevare en sunn økonomi og å få et handlingsrom til å møte «trangere tider».

Til tross for disse innsparingene, har Lier kommune et vedvarende omstillingsbehov. Flere faktorer er med å bidra til dette.

Finansutgifter knyttet til nye investeringer er den mest konkrete årsaken. Kommunen har et omfattende investeringsbehov som fører til høye låneopptak og dertil høye finansutgifter. Det koster å bygge nytt. Økte utgifter på dette området blir ikke kompensert via inntektssystemet. Den sterke befolkningsveksten i Lier er også med å påvirke kostnadsbildet. Det vedvarende behovet for omstilling skyldes også målet om å beholde en sunn kommuneøkonomi med et økonomisk handlingsrom. Etter at driftskostnadene er betalt må det være nok penger igjen til å kunne håndtere uforutsette endringer i økonomien.

Forslaget til saldering av budsjettet inneholder kutt i tjenesteproduksjonen tilsvarende 9 mill. kr og reduksjon i avdragene for 2014 på 16 mill. kr i forhold til vedtatt nedbetalingsplan.

Fra 2015 er det behov for ytterligere innsparing tilsvarende 30 mill. kr. Dette øker til 42 mill. kr i slutten av handlingsprogramperioden.

Vekst koster

Rådmannen har i beslutningsgrunnlaget foreslått å kompensere for generell pris- og lønnsvekst i henhold til statsbudsjettets forutsetninger (deflator).

Organisasjonen i Lier er preget av langvarige krav om innsparinger, og det er generelt vanskelig å finne nye omstillingstiltak. For omsorgsområdet gjenstår det å finne varige tiltak for ca. 12 mill. kr for omstillingskrav som allerede ligger som forutsetning i handlingsprogrammet.

For at ikke endrede behov i tjenestene og kostnad- og inntektsendringer utover deflatoren skal føre til indirekte omstillingskrav, er det i handlingsprogrammet foreslått kompensere for slike endringer på en del områder. Totalt sett er det lagt inn kompensering på ca. 43 mill. kr utover generell kostnadsveksten.

Investeringer

Det er i handlingsprogramperioden planlagt investeringer eksklusiv vann og avløp for ca. 671 mill. kr. For vann og avløp er det planlagt investeringer i perioden på ca. 215 mill. kr.

Befolkningsvekst

Lier opplever sterkere befolkningsvekst enn tidligere. En naturlig framskrivning av befolkningen gir jevn vekst på rundt 430 pr. år (1,75 %) i handlingsprogramperioden. Veksten kommer i aldersgruppene 16 - 66 år og 67 - 79 år, mens det er små endringer i de øvrige aldersgruppene.

Samfunn

Med Miljøverndepartementets klarsignal til utvikling av Fjordbyen på Lierstranda, intensiveres nå arbeid med 0-visjon og en klima- og energigivning byutvikling. Kommunen skal både planlegge Fjordbyen, og håndtere dagens utfordringer knyttet til transportløsninger, klima og energi i Lier-samfunnet.

Gjennom bedre kommunikasjon om klima- og energispørsmål, vil kommunen bidra til at klimasmarte valg og muligheter blir mer synlige. Kommunen tar en mer aktiv rolle gjennom opprettelse av støtteordning til energirådgivning for boliger, borettslag, sameier og næringsaktører.

Å utjevne sosiale forskjeller blant barn og unge er en sentral utfordring for å sikre denne gruppens rettigheter og muligheter i Lier-samfunnet. Det vil også bidra til mindre behov for de kommunale tjenester som må settes inn for «å reparere» når skaden først har skjedd.

Lier kommune skal styrke sin satsing på helsefremmende og forebyggende tiltak for bedre folkehelse. Fra januar 2014 etableres det blant annet en frisklivssentral.

Tjenestene

Skole

Et viktig satsingsområde i skolen er å utjevne sosiale forskjeller. For å bidra til dette, er lesing, regning, fysisk aktivitet, digitale ferdigheter og klasseledelse grunnleggende satsingsområder.

I beslutningsgrunnlaget foreslås det blant annet:

- Redusert tilbud til barn og unge med spesielle behov på 1,5 mill.kr, reduksjonen økes til 3 mill. kr. fra 2015.
- Skole får et generelt kutt på 1 % eller 2,5 mill. kr. Dette foreslås løst ved at tilbudet om frukt- og grønt ved u-skolene/kombinerte barne- og ungdomsskoler fjernes. Dette utgjør 1 mill. kr. Kan erstattes med en abonnementsordning tilsvarende barnetrinnet. Det foreslås også at tilbud om leksehjelp for barnetrinn fjernes, eventuelt vurderer den enkelte skole å beholde noe av tilbudet dersom det er et spesielt behov.

Barnehage

Lier har i dag full barnehagedekning. Men det er overkapasitet i Sylling og Lierbyen og underkapasitet i ytre Lier, spesielt Nøste. Ved ledighet, ikke fulle avdelinger, i de kommunale barnehagene vil enhetsprisen øke. Lier har tre kommunale barnehager der en av barnehagene (Dambråtan) har et lite område å rekruttere barn fra. I beslutningsgrunnlaget er det foreslått 1 % kutt. Det fører til reduksjon på 2,7 millioner i overføring til private barnehager.

Fokusområder i barnehagene er refleksjon, dokumentasjon og vurdering for kvalitetsutvikling, sosialkompetanse, språkkompetanse, pedagogisk ledelse

Omsorg, helse og sosial

I velferdsområdet som helhet – omsorg, helse og sosial – har man følgende fokusområder:

- Folkehelseperspektivet - helsefremming og forebygging
- Samhandlingsreformen gjennomført innen utgangen av 2015
- Gode levekår for alle grupper av befolkningen
- Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere
- Videreutvikling av kommunens velferdstjenester

Omsorgstjenestene i Lier kommune er under et stort press, og de økonomiske rammene er reduserte. Omstillinger og tiltak er gjennomført, uten at man klarer å innfri krav om reduksjon fullt ut. Rådmannen er bekymret for om virksomhetene klarer å innfri kravet om ytterligere reduksjon i 2014, uten at dette må innebære reduksjoner i innbyggernes tjenester. Før det tas stilling til fjerning og/eller redusert omfang og kvalitet på tjenestene, skal man se på hvordan tilsvarende utfordringer er løst i andre kommuner.

Kultur

Fokusområder er gode barne- og ungdomstilbud, åpne og inkluderende møteplasser, fremme Liers kulturarv og arbeide for folkehelse og friluftsliv. Derfor er det lagt inn forslag om 200 000 kr i beslutningsgrunnlaget til økt satsing på friluftsliv i 2014. I beslutningsgrunnlaget er det lagt inn kutt tilsvarende 1 % av lønnsrammen i alle virksomheter. Som utfordringer trekkes mangelen på gode arenaer for allmenn kulturaktivitet frem (musikk, dans, drama).

Infrastruktur

Virksomhetene Anlegg og Eiendom og Lier Drift vil gjennomgå store endringer i 2014 som følge av etableringen av Vestviken interkommunale vei-, vann og avløpsselskap (VIVA IKS). I beslutningsgrunnlaget er det lagt inn kutt i anlegg og eiendom på 1 mill. kr.

Fokusområder for øvrig i teknisk sektor er å fornye infrastrukturen for vann og avløp (VA), vedlikeholdsplanlegging og helhetlig arealstrategi, redusere energiforbruket, beholde og sikre kompetanse og kapasitet, effektivitet og ressursutnyttelse, trafikk og trafiksikkerhet.

Plan og samfunn

Fokusområder:

- Næringsutvikling i jord- og skogbruk
- Jordvern, miljø og forurensning
- Videreutvikle en brukervennlig og oppdatert kartportal
- Nettbaserte og brukervennlige innsynsløsninger
- Effektiv og korrekt saksbehandling

I beslutningsgrunnlaget er det lagt inn økte inntekter fra plansaksbehandling på 500 000 kr, og et generelt kutt på 1 %.

Fellestjenester, ledelse og politikk

I beslutningsgrunnlaget er det foreslått bevilget 500 000 kr i 2014 for å øke antall lærlinger. Det er også foreslått kutt i stab/støtte med 1 mill. kr, og et generelt kutt på 1 %.

Organisasjon og medarbeidere

Statlig styring og befolkningens forventninger til tjenestetilbud er sentrale utfordringer. Samhandling og koordinering av tjenestene blir et viktig utviklingsområde. Kommunens arbeidsgiverpolitiske plattform, vedtatt høsten 2012, er førende for videre satsing på organisasjon og medarbeidere. Det legges opp til å ansette flere lærlinger.

I beslutningsgrunnlaget er det lagt inn 1 mill. kr. i kutt i stab/støtteenheter.

Fokusområdene er:

- Kompetente og engasjerte medarbeidere – bygge kultur
- Ledere som kan, tør og vil – fortsatt fokus på lederrollen
- Arbeidsglede og nærvær – målrettet samarbeid for å få ned sykefraværet
- Nyskapning – fleksibel organisasjonsstruktur, kjente kvalitetsstandarder, brukerdiallog og medvirkning

4 Kommuneplan og prioriterte mål for perioden

Lier kommunes visjon

Grønne Lier – for alle innbyggere Landlig og livskraftig

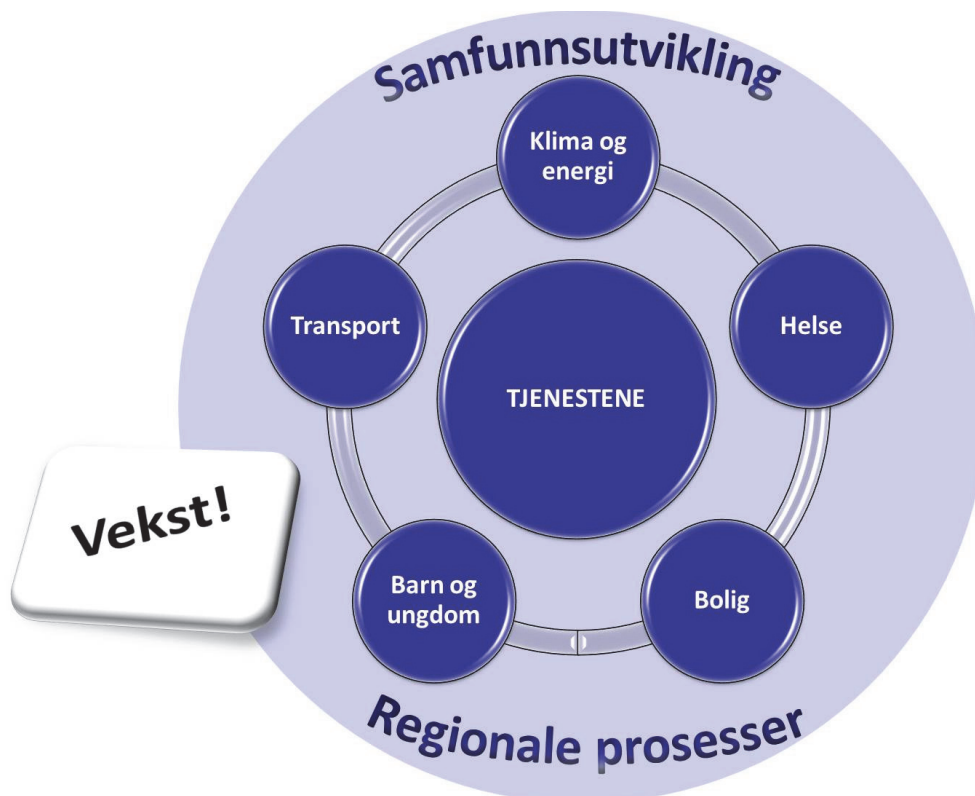
Visjonen vår er både uttrykk for vårt særpreg i dag og det Lier-samfunnet vi vil utvikle videre; en landlig kommune, nær byen og med en livskraftig befolkning, landbruk og næringsliv.

Ut fra visjonen skal kommunens arbeid bygges på følgende grunntanker:

- Det gode liv for alle
- Natur og kultur som ressurs
- Langsiktig miljøutvikling

Innsatsområder for handlingsprogramperioden

Kommunens hovedoppgave er å levere et mangfold av tjenester til kommunens innbyggere, bokstavelig talt fra vugge til grav. Kommunen har også en omfattende rolle som samfunnsaktør. Den generelle samfunnsutviklingen og regionale prosesser påvirker og bidrar til nye krav til tjenesteproduksjonen. I lys av dette og den sterke befolkningsveksten i Lier, har rådmannen definert klima og energi, helse, bolig, barn og ungdom og transport som innsatsområder der utviklingen vil få konsekvenser for tjenestene.

5 Utviklingstrender samfunn og kommune

Sterk befolkningsvekst

- Befolkningsveksten første halvår 2013 var 297 personer, og pr 30.06.2013 hadde Lier en samlet befolkning på 25 060 personer.
- I 2012 økte befolkningen med 597 personer, i 2011 med 599 og i 2010 med 313
- I gjennomsnitt har Lier vokst med 274 personer pr år siden årtusenskiftet, i alt 3566 fra 1.1.2000 til utgangen av 2012.
- Kommuneplan for Lier 2009–2020 åpner for økt boligbygging, noe som kan føre til at gjennomsnittlig befolkningsvekst øker til rundt 400 personer årlig. Det gir økt behov for tjenester, særlig barnehage og skole.

Flere innvandrere

- Fra 2006 har innvandringen fra utlandet vokst markant, men ser nå ut til å dempes. Fra en topp på over 70 % av total befolkningsvekst i 2010, har den sunket til ca. 50 % i 2012 og er nede på ca. 30 % første halvår 2013.
- Særlig fra Øst-Europa har innvandringen vært stor. Antall barn i velkomstklassen på Høvik skole har økt fra ca. 30 skoleåret 2011-12 til 48 dette skoleåret. Av de 48 kommer 31 fra Europa, i hovedsak Øst-Europa, mens 11 kommer fra Asia og fem fra Afrika.
- En annen stor gruppe kommer fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika. Mange av dem er flyktninger og asylsøkere. Denne gruppen trenger språkopplæring og hjelp til å finne seg til rette i samfunnet.

Alderssammensetningen

Lier har en ung befolkning

- 25 % av totalbefolkningen er barn og unge under 18 år, mot ca. 23 % i Buskerud og landet utenom Oslo.
- Andelen eldre i Lier over 80 år er under 4 % mot nærmere 5 % i Buskerud og landet utenom Oslo.
- Andelen over 67 år i Lier er 12 % mot 13,5 % i Buskerud og landet utenom Oslo. Dette er imidlertid i ferd med å endre seg. SSB's befolkningsfremskrivninger viser at andelen barn og unge vil synke og andelen eldre øke også i Lier. Tendensen vil kunne motvirkes noe ved økt tilflytting.

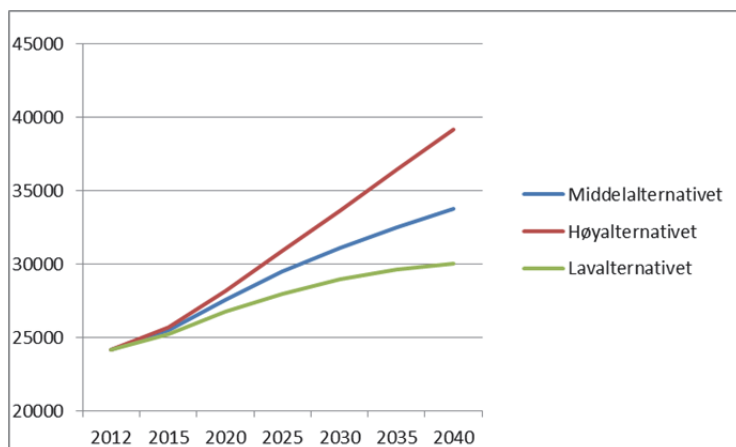
Antallet eldre øker

- Uavhengig av alderssammensetningen i befolkningen øker antallet eldre totalt.
- Fra 2013 øker gruppen mellom 67 og 79 år når de store etterkrigskullene begynner å nå 67års alder, og fra ca. 2018 blir det flere i gruppen over 80 år.
- Det fører til økt behov for pleie- og omsorgstjenester. Særlig i årene etter 2018.

Befolkningsprognose

Lier har, i en lang sammenhengende periode, hatt stor vekst både i befolkning, antall arbeidsplasser og personinntekt. Befolkningsveksten, særlig etter 2007, har vært historisk høy. Om denne utviklingen vil fortsette også fremover er ikke enkelt å forutse. Den påvirkes av mange faktorer som Lier kommune bare delvis har innflytelse på, bl.a. utviklingen i norsk økonomi, omfanget av arbeidsinnvandring, boligbyggingen på lengre sikt, fruktbarheten o.a.

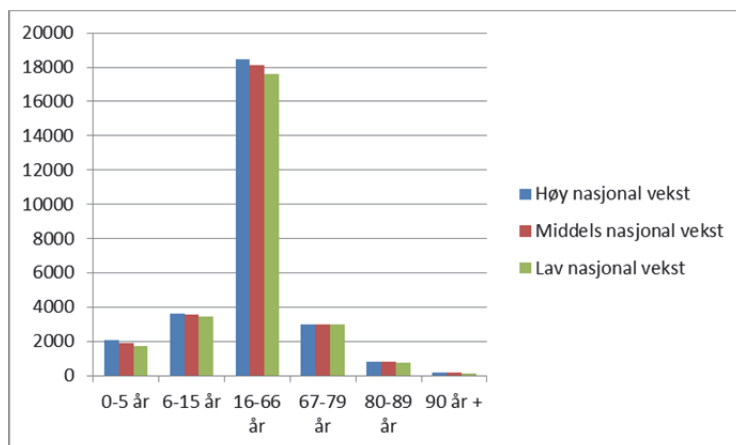
Hvor stor befolkningsveksten blir påvirker sammensetningen av befolkningen og har dermed følger for tjenestetilbudet kommunen vil trenge. Statistisk sentralbyrå skisserer tre scenarioer for befolkningsvekst, se grafikk under.

Befolkningsutviklingen i Lier frem til 2040. Kilde: SSB, Statistikkbanken

* Befolkningsfremskrivningene til SSB

Fire grupper av forutsetninger ligger til grunn; fruktbarhet, aldring, flytting og innvandring. (NB. Innvandringen påvirkes av forskjellene i inntekt mellom Norge og verden utenfor.)
 «Høy nasjonal vekst»: Høy fruktbarhet, aldring og innvandring, middels flytting. Norges befolkning når 6 mill. i 2022.
 «Middels nasjonal vekst»: Middels utvikling av alle forutsetningene. Norges befolkning når 6 mill. i 2029.
 «Lav nasjonal vekst»: Lav fruktbarhet, lav forventet levealder og innvandring. Befolkningen når en topp på 5,6 mill. i 2040 og synker deretter.

Størrelsen på ulike aldersgrupper i Lier i 2020 med ulik vekst lagt til grunn. Kilde: SSB, Statistikkbanken

I handlingsprogrammet legges middelalternativet til grunn, jfr. tabellen nedenfor.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antall 0-5 år	1 849	1 880	1 843	1 830	1 851	1857
Antall 6-15 år	3 258	3 309	3 334	3 400	3 424	3472
Antall 16-66 år	16 131	16 482	16 612	16 838	17 097	17346
Antall 67-79 år	2 074	2 221	2 387	2 520	2 660	2772
80-89 år	725	721	724	728	715	721
over 90 år	140	150	146	157	159	159
Totalt	24 177	24 763	25 046	25 473	25 906	26 327

SSB prognose (Middels nasjonal vekst) tall pr. 1.1(NB: 2012-2013 statistiske data)

Naturlig framskrivning av befolkningen gir jevn vekst på rundt 430 pr. år (1,75 %) i handlingsprogramperioden. Veksten kommer i aldersgruppene 16 - 66 år og 67 - 79 år, mens det er små endringer i de øvrige aldersgruppene. Netto innflytting og boligbygging vil påvirke befolkningsveksten ut over den naturlige framskrivningen.

Behovs- og levekårsindikatorer

I statsbudsjettet er det utarbeidet et sett indikatorer som brukes i beregningsnøkklene for kommunenes utgiftsbehov og legges til grunn for fordeling av rammeoverføringer fra staten.

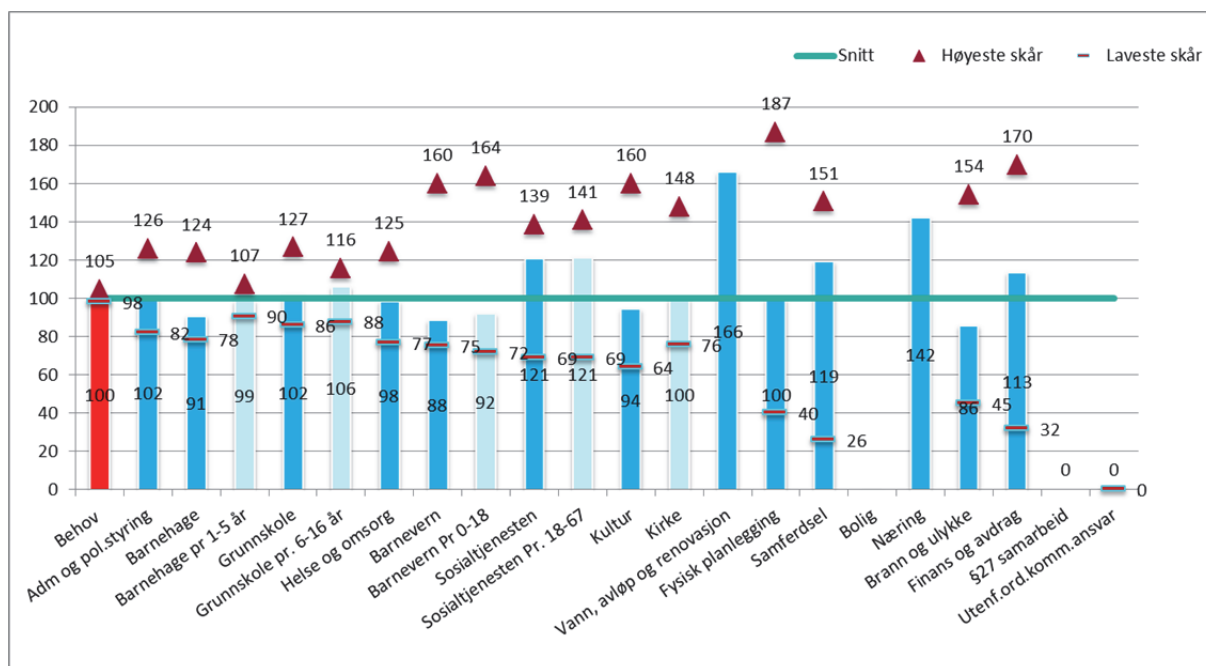
Lier har noe lavere utgiftsbehov enn landet og Buskerud.

- Lier har mindre andel eldre og større andel barn i skolealder.
- Lier har høy andel innvandrere/flyktninger.
- Lier har gode levekårsindikatorer (enslige forsørgere, fattige, uføre, og ugifte som er 67 år og eldre) i forhold til landsgjennomsnittet.

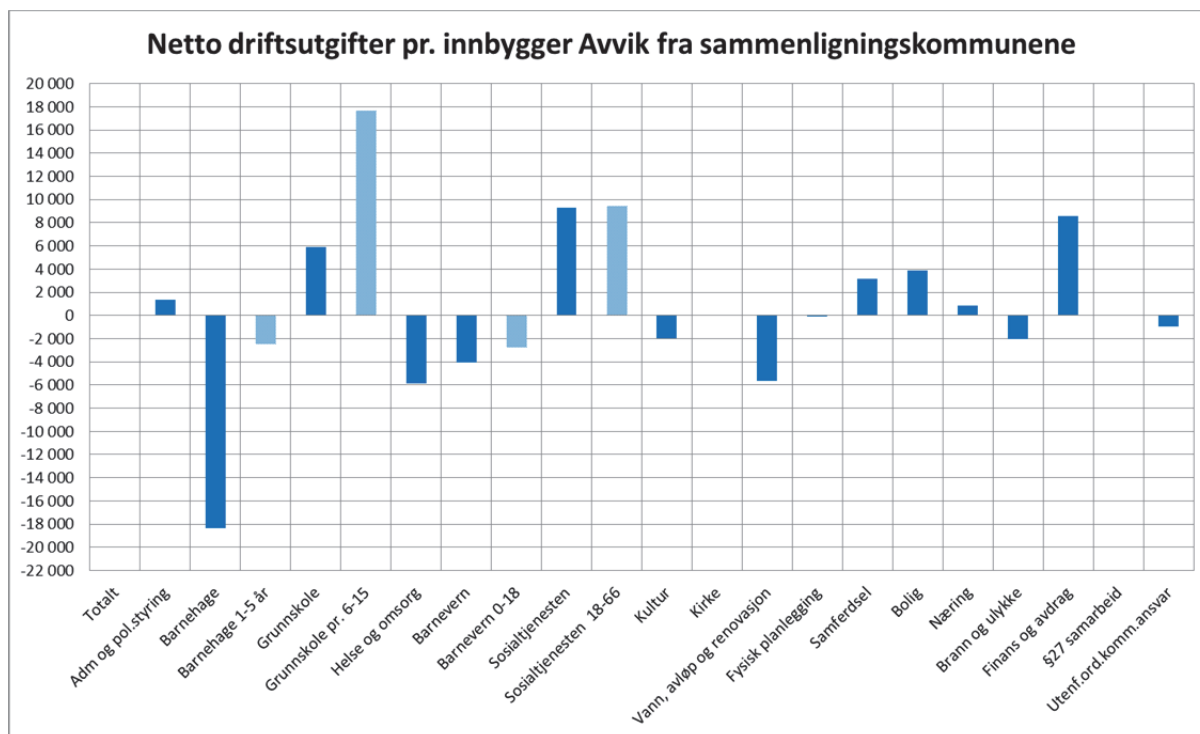
Flere med behov for barneverntjenester, mens antallet som mottar sosialtjenester har gått ned

Nedgangen i sosialhjelpen fortsetter slik vi har sett de to siste årene. Antall stønadsmottakere og antallet som har økonomisk sosialhjelp som viktigste inntekt har økt fra i fjor, men gjennomsnittlig varighet på stønadsperioden og gjennomsnittlig utbetaling pr. stønadstilfelle har gått tilbake. Antall barn i familier som har sosialstønad som viktigste inntekt har imidlertid økt og det samme har kommunens totalt utbetalte bidrag til boligutgifter. Antall saker i barnevernet har økt jevnt siden 2008. Antall plasseringer i fosterhjem og institusjon øker, mens tiltak i hjemmet holder seg stabilt. Den relative andelen barn som er under tiltak har sunket de siste årene.

Netto Driftsutgifter pr. innbygger

Grafen viser netto driftsutgifter pr. innbygger i forhold til sammenligningskommunene. De lyseblå søylene er justerte tall for aktuell innbyggergruppe der dette er aktuelt. Lier har andelsmessig færre barn, og indeksene for barnehage og skole øker når en sammenligner med antall barn i målgruppen. Vann, avløp og renovasjon er en inntektspost, Lier har større inntekter enn sammenligningskommunene.

Grafen viser avviket fra sammenligningskommunene i kr. hvis Lier brukte like mye pr. innbygger som sammenligningskommunene. De lyseblå søylene viser avviket når en korrigerer for antall innbyggere i målgruppen.

- I forhold til kr. pr. innbygger bruker Lier totalt sett 6 mill. kr mindre på disse områdene enn sammenligningskommunene. Lier hadde et netto driftsresultat som var 7,6 mill. kr høyere enn sammenligningskommunene. Dette viser at Lier har omtrent samme forutsetning som sammenligningskommunene totalt sett, men har områder som er ulikt prioritert i forhold til snittet.
- Lier bruker mindre på barnehage, helse og omsorg, barnevern, kultur og VAR-området.
- Lier bruker mer på skole, sosial, samferdsel bolig og finansutgifter.
- Når en korrigerer for antall innbyggere i målgruppen (lyseblå søyler) blir avviket mindre for barnehage og høyere for grunnskole.

6 Strategiske områder

Handlingsprogrammet har fire fokusområder:

- Samfunn
- Tjenester
- Organisasjon og medarbeidere
- Økonomi

6.1 Samfunn

Grønne Lier

Kommunestyret har vedtatt ”Grønne Lier - for alle innbyggere” som visjon for kommunen. Liers grønne profil skal ivaretas ved at dyrket og dyrkbar mark skjermes mot nedbygging og ved at jordbrukets kulturlandskap bevares. Store natur- og kulturkvaliteter ønskes ivaretatt, til beste for befolkningen.

Klima og energi

Grønne Lier har klima og energispørsmål høyt på dagsorden. Energi- og klimaplan (felles for Lier, Røyken og Hurum) ble vedtatt i 2009. Tiltakene ble konkretisert i klimahandlingsplanen som ligger til grunn for tiltak i kommunens organisasjon og i samhandling med andre aktører.

Med Miljøverndepartementets klarsignal til utvikling av Fjordbyen, er startskuddet gått for videre arbeid med 0-visjon og en klima- og energivennlig byutvikling. Vårt fokus er både å ivareta planleggingen av Fjordbyen og håndtere dagens utfordringer med hensyn til klima og energi i Liersamfunnet.

Kommunikasjon og informasjon om klima- og energispørsmål skal forbedres. Lier kommune tar en mer aktiv rolle gjennom opprettelse av støtteordning til energirådgivning for boliger, borettslag, sameier og næringsaktører. Støtte kan gis til gode tiltaksplaner for bedre energibruk i bygg i Lier. Denne vil også kunne gi grunnlag for å benytte de nasjonale støtteordninger som finnes, særlig gjennom Enova. Dette er særlig aktuelt på bakgrunn av at sentralfyringsanlegg basert på olje skal være faset ut innen 2020.

Klima- og energispørsmål er også tett knyttet til hvilke transportløsninger som skal tilbys fremtidens liunger. Dette drøftes under punktet Transport.

Kommuneplanen

Kommuneplanens arealdel 2009–2020 ble endelig godkjent av Miljøverndepartementet i brev datert 27. september 2013. Det innebærer bl.a.:

- Lierstranda kan bygges ut- Departementet skriver i sitt brev: «Lierstranda er med sin nærhet til Drammen by og eksisterende jernbane svært godt egnet for en byutvikling som bygger opp under miljøvennlige transportløsninger.» Det vil ikke bli anlagt godsterminal på Lierstranda. Det forutsettes samarbeid med Drammen kommune og regionale myndigheter om utviklingen.

- Klinkenberghagan kan bygges ut med boliger.
- Åby kan bebygges med næringsbebyggelse, men det kan ikke drives handel der, og planleggingen skal skje i samarbeid med SVV.
- Elgtrekket på Gjellebekk er fastsatt i samsvar med Lier kommunes planforslag
- Det er ikke tillatt å drive handel på Hølaløkka og Alpharma med unntatt salg av landbruksmaskiner, motorkjøretøyer, trelast og tyngre byggevarer, samt salg fra planteskole og hagesenter.
- Bærø og Espedal er tatt ut av planen og kan ikke nyttes til næringsområder.

Rådmannen vil legge frem sak med vurdering av behovet for revisjon av kommuneplanens arealdel.

Lierstranda

Godkjenningen av kommuneplanens arealdel betyr at Lier kommune har fått grønt lys til å utvikle Lierstranda til en miljøvennlig fjordby, helt i samsvar med kommunestyrets målsettinger for området. Det betyr også at vi endelig kan sette «fullt trøkk» på arbeidet. Lierstranda er også nedfelt i areal- og transportplanen for Buskerudbyen som et viktig utviklingsområde i regionen, og Lier kommunes viktigste utviklingsområde for fremtidig boligbygging og næringsetablering.

Miljøverndepartementet viser til at planleggingen skal skje i samarbeid med Drammen kommune og regionale myndigheter. Det etablerte samarbeidet med Drammen kommune om felles planlegging av Lierstranda og Brakerøya vil også involvere regionale myndigheter.

Forstudien for planarbeidet ble utarbeidet i 2012 konkluderte med at planleggingen burde videreføres i form av et forprosjekt i 2013-14 til en kostnad av 4 mill. kr/år, totalt 8 mill. kr. både Lier og Drammen kommuner har satt av midler til forprosjektet i henhold til samarbeidsavtalen, Lier kommune 2,8 mill. kr/år og Drammen kommune 1,2 mill. kr/år.

I første trinn i forprosjektet utarbeides en strategisk plan i kommunal regi. Planen skal inneholde utformingsprinsipper for planområdet som helhet, og legge politiske føringer for videre planarbeid etter plan- og bygningsloven i hele området og delområder. Trinn to kan være å utarbeide planprogram etter plan- og bygningsloven for en kommunedelplan eller områderegulering for hele, eller en større del av planområdet.

Utlysning av stilling som prosjektleder for plansamarbeidet om Lierstranda og Brakerøya i januar ga ikke tilfredsstillende respons. Nå som godkjenning av kommuneplanen foreligger starter rekrutteringsprosessen igjen.

Samarbeidsprosjektet Buskerudbyen

Partnerne i "Samarbeidsprosjektet Buskerudbyen" er Lier, Drammen, Nedre Eiker, Øvre Eiker og Kongsberg kommuner, samt Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, Statens Vegvesen, Jernbaneverket og Kystverket. Felles areal- og transportplan for Buskerudbyen er vedtatt og skal legges til grunn for kommunenes videre arealplanlegging.

Transport og samferdsel

Areal- og transportplan Buskerudbyen 2013 -23 som er vedtatt, er et eksempel på en regional prosess som legger føringer på hvordan tjenestetilbudet skal utvikles i Lier. Hovedfokus er å sikre god samordning av areal- og transportpolitikken i de fem kommunene som utgjør Buskerudbyen. Planleggingen skal bidra til å redusere klimagassutslipp, få et effektivt transportsystem, få attraktive byer, tettsteder og bygder, og et langsiktig og bærekraftig utbyggingsmønster som bevarer grønne arealer.

Det langsiktige utviklingsperspektivet for Lier kommunes del er knyttet sterkt opp til Fjordbyen, der forholdene ligger til rette for en attraktiv tettstedsutvikling med miljøvennlige transportløsninger. Det umiddelbare behovet knytter seg til de eksisterende bomiljøene i kommunen, som må sikres hensiktsmessige og miljøvennlige transporttilbud. Arbeidet med en veiplan for kommunen pågår.

Fremover er det stort behov for å se Lier kommunes interesser knyttet til ulike regionale prosesser mer i sammenheng. Dette krever bedre oversikt og sterkere samordning av innsatsen både innad i kommune og overfor regionale myndigheter.

Buskerudbypakke 2

For å stimulere til redusert bilbruk, økt andel kollektivreiser og bruk av sykkel inngikk Buskerud fylkeskommune og kommunene Lier, Drammen, Nedre Eiker, Øvre Eiker og Kongsberg i 2010 en fireårig avtale med Samferdselsdepartementet om tilskudd fra belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i byområdene – Buskerudbypakke 1 – på totalt 280 mill. kr. Siste tilskudd ble utbetalt i 2013.

Videreføring av tiltaksarbeidet skal skje i Buskerudbypakke 2 (BBP2), en samferdselspakke som skal avklare finansiering og gjennomføring av tiltak som bidrar til å oppfylle målene for samarbeidet om redusert behov for biltransport og økt bruk av kollektivtransport, gange og sykkel i persontransporten. Finansieringen vil bestå av flere elementer. Trafikantbetaling, tilskudd fra belønningsordningen og kommunal/fylkeskommunal finansiering kan være aktuelt. For å avklare omfang, gjennomførbarhet og konsekvenser av pakken har Statens Vegvesen (SVV) utarbeidet konseptvalgutredning (KVU).

Riksvei 23

Reguleringsplan for RV 23 Dagslett-Linnes ble vedtatt av kommunestyrene i Røyken og Lier i juni 2013. Parsellen er ført opp i Nasjonal transportplan 2014-2023 (NTP) med en total kostnad på 1 840 mill. kr, hvorav 660 mill. kr er statlige midler og 1 180 mill. kr er forutsatt finansiert gjennom bompengeneinnkreving. SVV utarbeider nå endelig bompengeutredning. Sak om bompengefinansiering vil bli fremlagt for kommunestyret i første tertial 2014.

Videreføring av RV 23 fra Linnes til E 18 er ført opp på uprioritert plass i NTP. Forutsetning for oppføring på prioritert plass i neste NTP er at det foreligger vedtatt reguleringsplan. Videre arbeid med regulering avhengig av at SVV får tilstrekkelig planleggingsmidler.

Avklaring av godsterminal i Drammensregionen

Gjennom Miljøverndepartementets godkjenning av kommuneplanens arealdel er det avgjort at det ikke skal anlegges godsterminal på Lierstranda. Det er ikke klart om det vil komme krav om jernbanespor i forbindelse med planer for godsterminal på Holmen.

Areal- og sporbehov for jernbane

Jernbaneverket utarbeider nå en utredning for fremtidig areal- og sporbehov i nedre Buskerud. Arbeidet skal være ferdig våren 2014 og skal først og fremst avklare hvordan dobbeltsporet Vestfoldbane kan føres ut av Drammen, samt andre behov i området fra Lier stasjon til Hokksund. Bl.a. er det pekt på fremtidig nytt dobbeltspor mellom Drammen og Lier stasjon (Asker). Lier kommune deltar i en ekstern samarbeidsgruppe og har spilt inn ny stasjon på Lierstranda.

Folkehelse

Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger sykdom og skade, eller beskytter mot helsetrusler. Folkehelsearbeid inkluderer også arbeid for en jevnere sosial fordeling av faktorer som påvirker helsa.

Av folkehelseprofilen som Folkehelseinstituttet utarbeider årlig fremgår det at helsetilstanden i Lier er stort sett som i resten av landet, men vi har:

- Litt færre innleggelser på sykehus pga. skader i ulykker
- Noe mer psykiske symptomer og lidelser
- Noe mer plager og sykdommer knyttet til muskel- og skjelettsystemet

I Lier som i resten av landet er det sosiale ulikheter i helsetilstanden. De som har lavest utdanning og lavest inntekt har flere helseplager enn andre. Man ser det særlig i forekomsten av kroniske sykdommer, psykiske symptomer og lidelser, daglige smerter i kroppen, samt fedme og røyking.

Barn og unges helse påvirkes av familiesituasjon og forhold på skole og i vennekrets. Blant barn, som blant voksne, utgjør psykiske vansker en stor del av helseplagene. På landsbasis har 15-20 % av alle barn 3-18 år psykiske vansker. Ca. 23 % har foreldre med en psykisk lidelse som kan påvirke dagliglivet, mens 6,5 % har foreldre med et såpass alvorlig alkoholmisbruk at det sannsynligvis går ut over dagliglivet. Vi har ikke egne tall for hvordan det står til i Lier, men kan gå ut fra at det ikke er svært annerledes enn i landet for øvrig. I Lier sier 9,6 % av alle 10-klassinger at de har blitt mobbet.

Folkehelseloven, som gjelder fra 2012, pålegger kommunen å:

- Utarbeide oversikt over helsetilstand, påvirkningsfaktorer og folkehelseutfordringer
- Iverksette nødvendige tiltak for å møte helseutfordringene; og
- Informere innbyggerne om hva den enkelte selv kan gjøre for å fremme helse og forebygge sykdom

Folkehelseloven og samhandlingsreformen pålegger kommunen et større ansvar for folkehelsen og gir klare føringer til kommunen om å dreie ressursbruken mot mer helsefremmende og forebyggende innsats.

I tråd med samhandlingsreformens intensjoner om forebygging fremfor ”reparasjon”, vil Lier kommune dreie sin ressursbruk til mer helsefremmende og forebyggende innsats. I henhold til Tjenestevalgets vedtak etableres Lier frisklivssentral fra januar 2014. Frisklivssentralen skal både sikre en god samordning av de kommunale virksomheter og ressurser som har

innflytelse på folkehelsen, og sikre et godt og konstruktivt samarbeid med frivillige organisasjoner, slik at alle tilgjengelige ressurser kan utnyttes best mulig.

I folkehelsemeldingen som rådmannen la frem i november 2013 foreslås å satse på følgende områder:

- Bedre koordinering, oversikt og samhandling i kommunens folkehelse-arbeid
- Motvirke sosiale ulikheter i helse
- Styrke den psykiske helsa i alle aldersgrupper av befolkningen
- Oppdage barn og unge som er utsatt for belastninger og sette inn hjelpetiltak tidlig
- Støtte ungdom og unge voksne til å fullføre skole/utdanning og å få seg en jobb
- Bidra til helsefremmende levevaner

Barn og ungdom

Barn og unge er viktige brukere av de kommunale tjenester, fra helsestasjonens småbarnstilbud til barnehage, skole og ulike fritidstilbud. En særlig utfordring som krever økt oppmerksomhet framover, er behovet for å utjevne sosiale forskjeller. Mindre sosiale forskjeller blant barn og unge er viktig for å sikre gode oppvekstmiljø i Lier, noe som igjen gir mindre behov for de kommunale tjenester som må settes inn for å ”reparere”, når skaden først har skjedd.

En omfattende kultur- og idrettsmelding ble lagt frem i oktober 2013, med stor vekt på å tilrettelegge for kulturaktivitet, idrettstilbud og annen fritidsaktivitet for barn og unge i Lier. Ved Sylling og Oddevall skole er det i gang et nybrottsarbeid for økt fysisk aktivitet i skolen.

Hjelpetjenestene (PPT, barnevern, helse og habilitering) har utarbeidet og implementert Liermodellen. En modell som synliggjør alle hjelpetiltak som rettes mot barn og unge fra de fire hjelpetjenestene. Modellen har ført til en effektivisering ved at tjenestene samhandler om flere hjelpetiltak, men fortsatt ser vi at brukerne ikke alltid opplever at hjelpetjenestene er godt koordinert og at det er «én dør inn».

Boligpolitikk

De siste årene har befolkningsveksten i Lier vært raskere enn prognosene. Dersom denne utviklingen fortsetter, vil det være behov for å bygge om lag 250 boenheter årlig. Boligbyggingen skjer i all hovedsak i privat regi – kommunens rolle er å regulere og tilrettelegge områder for utbygging. Godkjenningen av kommuneplanen har sikret rom for videre boligbygging i Lier.

Økt boligbygging bidrar ikke til å gjøre det enklere å skaffe bolig for de som av ulike grunner er vanskeligstilte på boligmarkedet. For å sikre at også utsatte grupper får et godt botilbud i Lier kommune, må andre virkemidler tas i bruk. Det var bakgrunnen for at rådmannen la fram en melding om boligpolitisk strategi – bruk av virkemidler, for formannskapet i september.

I meldingen synliggjøres handlingsrommet for en aktiv boligpolitikk. Slik meldingen varsler vil det videre arbeidet med strategiske tilnærming og de konkrete tiltakene bli gjenstand for ytterligere utredning og behandling. Sak om reviderte lokale retningslinjer for startlån i Lier er lagt frem i oktober. Den fremtidige boligpolitikken i Lier vil også ha stor innvirkning på omfang og lokalisering av ulike tjenestetilbud.

Rådmannen vil utarbeide boligbyggeprogram for HP-perioden. Boligbyggeprogrammet legges frem i januar 2014 og vil ikke omfatte Lierstranda. Langsiktig boligbyggeprogram som også omfatter utbygging på Lierstranda vil først kunne bli utarbeidet nå planleggingen der er kommet ordentlig i gang. I boligbyggeprogrammet vil rådmannen vurdere i hvilke utbyggingsområder det kan være mest aktuelt å benytte kommunal forkjøpsrett for boliger.

Mål og tiltaksplan – Samfunn

Tabellen viser mål og tiltak på samfunnsområdet som gjelder hele kommuneorganisasjonen.

Klima og energi	Mål • Redusere utslipp av klimagasser fra stasjonære og mobile kilder i egen virksomhet • Stimulere innbyggere og næringsliv til energi- og klimainnsats Tiltak • Implementere mobilitets- og kjøretøystrategi i kommunens organisasjon • Vurdere revisjon av energi- og klimaplanen for kommunen • Utvikle undervisningsopplegget KlimAvis for Lier • Utarbeide mer og bedre energi- og klimainformasjon til innbyggere og næringsliv • Utvikling av Lierstranda som en klima- og energinøytral fjordby
Bedre folkehelse	Mål: • Flere leveår med god helse i befolkningen og reduserte sosiale helseforskjeller Tiltak: Helsefremmende og forebyggende folkehelsearbeid • Økt fokus på helsefremmende levevaner i barnehage og skole • Satse på helsefremmende tiltak for alle liunger • Videreutvikle folkehelsearbeidet for seniorer Tidlig intervensjon hos personer i risikogrupper • Videreutvikle lavterskeltilbud innen psykisk helse, slik som «Kurs i mestring av depresjon» (KID). • Etablere frisklivsentral som kan gi støtte til å endre levevaner Formidle kunnskap om folkehelsesammenhenger • Bidra til fokus på folkehelse i alle kommunens virksomheter – «helse i alt vi gjør» (jf. Health in All Policies – WHO) – synliggjøre folkehelsearbeid – folkehelsearrangementer
Åpen, verdidrevet og samfunnsansvarlig kommuneorganisasjon	Mål: • Etablert en etisk standard for kommunens virkeområder • Sikret åpenhet og tilgjengelighet knyttet til ivaretagelsen av kommunens samfunnsmandat, tjenestetilbud og regelforvaltning

	Tiltak: • Videreføre refleksjon i kommuneorganisasjonen og folkevalgte organer basert på etikkplakaten og de etiske retningslinjene • Deltar i nettverk med andre kommuner i regi av KS og Transparency International • Videreutvikle og benytte tilgjengelige formidlingskanaler som sosiale media, hjemmesider og direkte dialog med innbyggere og næringsdrivende for å forsterke innsikt i – og åpenhet rundt – forvaltningen.
--	--

6.2 Tjenesteområder

Skole

Skole omfatter:

- Gullaug skole
- Hegg skole*
- Egge skole
- Oddevall skole
- Nordal skole
- Hallingstad skole
- Hennummarka skole
- Heia skole
- Lierbyen skole
- Tranby skole
- Høvik skole
- Sylling skole
- PP-tjenesten

**Hegg skole er ute av drift frem til 1.8.2015*

Visjon for Lier-skolen

Lierskolen har en ambisiøs målsetning og høye mål om kvalitet i tjenesten. Grunnlaget for arbeidet er nedfelt i kvalitetsplan for lierskolen. Lierskolens visjon er:

”Lierskolen kan, vil og tør – på jakt etter stadige forbedringer”

Lierskolen bygger på følgende fundament:

- Dyktige og kvalifiserte medarbeidere
- Det arbeides etter en vedtatt kvalitetsplan (revidert august 2013) med fokusområder som sikrer kvalitet og utvikling
- Tydelige og trygge ledere med fokus på elevenes læring, sosiale utvikling og skolens pedagogiske utviklingsarbeid

Utfordringer

- Tilpasset opplæring og tidlig innsats for alle
- Forventninger og krav til skolen er stadig økende
- Elev og foreldreundersøkelsen viser at enkelte klasser har et urolig klassemiljø
- Frafall i videregående skole og svak skolemotivasjon på ungdomstrinnet
- Svake læringsresultater i lesing og regning (grunnleggende ferdigheter) er en viktig årsak til at enkeltelever ikke gjennomfører videregående skole
- Kvalitetsarbeid i kommunen må være nært knyttet til utvikling av skolens kjernevirksomhet- lærerens undervisning og elevens læring

Fokusområder

- Lesing
- Regning
- Fysisk aktivitet
- Digitale ferdigheter
- Klasseledelse

Lesing

Lesing er en av de grunnleggende ferdighetene og den viktigste faktoren for å klare seg i alle fag. Liers plan for språk - og leseutvikling forplikter de ansatte i skole og barnehage og innebærer en betydelig kompetanseheving.

Regning

Regning er et nytt satsningsområde for Lierskolen. Målet er at Lierskolen skal utvikle en felles kultur, kompetanse og struktur der regning er en grunnleggende ferdighet som skal brukes i alle fag. Det første tiltaket er at alle skoler skal gjøre en analyse av eget ståsted i forhold til regning som grunnleggende ferdighet og regning i alle fag. Ut fra denne analysen vil det bli utarbeidet en utviklingsplan med tilpassede tiltak og konkrete målsettinger for den enkelte skole.

Fysisk aktivitet

Regelmessig fysisk aktivitet er nødvendig for vekst og utvikling hos barn og unge. Tjenesteutvalget har vedtatt at alle barn i SFO skal ha mulighet for en time fysisk aktivitet daglig.

Digitale ferdigheter

Digitale verktøy har en viktig plass i læreplanen og i samfunns- og arbeidsliv. Læreplanen og kommunale planer skal sikre elever i Lier kompetanse for videre utdanning og yrkeskarriere.

Klasseledelse

Læreren ses som den viktigste enkeltfaktoren som påvirker elevenes motivasjon, læring og atferd i skolen. *”Kvalitet bygger på grunnleggende gode relasjoner mellom lærere og elever, og lærerrollen blir derfor sentral”* (foredrag Terje Ogden).

Skolene i Lier har klasseledelse som et felles satsningsområde. Denne satsningen startet høsten 2011. Klasseledelse avsluttes som prosjekt og overføres til PP tjenestens veiledningsteam.

Mål og tiltaksplan – Skoleområdet

Grunnleggende ferdigheter	
Lesing og regning	Mål - Lierskolen skal sikre at alle elever mestrer regning og lesing som grunnleggende ferdighet slik at de kan bruke dette til videre læring i alle fag Indikatorer: - Alle skolene skal skåre over landsgjennomsnittet på nasjonale prøver i lesing og regning for 5., 8., og 9.trinn. - Alle skoler skal skåre over landsgjennomsnittet på eksamen i matematikk og norsk - Gjennomsnittet for Lier kommune skal være på nivå med de 3 beste kommunene i Buskerud og i kommunegruppe 13. Tiltak: - Skolene utvikler kompetanse og tar i bruk digitale verktøy i sitt analysearbeid. Lierskolen bruker felles mal for analyse og oppfølging av elevenes læring. - Lesenettverk - Regneprosjekt - Prosjekt «Vurdering for læring».
Digitale ferdigheter	Mål: - Elevene i lierskolen praktiserer godt nettvett og bruker digitale verktøy for å øke læringsutbyttet. Indikatorer: Alle skolene skal skåre over landsgjennomsnittet på følgende indikatorer i elevundersøkelsen på 5.-10. trinn: - Hvor ofte bruker du pc/data/internett i skolearbeidet - På skolen bruker vi digitale verktøy for å lære (digitale verktøy er for eksempel datamaskin, nettbrett og interaktiv tavle) - På skole lærer jeg å tenke over hvordan jeg bruker informasjon fra internett. Tiltak: Skolene utvikler kompetanse og tar i bruk digitale verktøy i sitt analysearbeid. Lierskolen bruker felles mal for analyse og oppfølging av elevenes læring. Videreutvikle digital handlingsplan. - Nettverk for systemansvarlige - Arbeid med digitale ferdigheter skal synliggjøres i lærernes planer. - Skolene prøver kontinuerlig ut verktøy, programmer og metoder som f.eks. OneNote, nettbrett, Dragonbox og SmartResponse - Videreutvikle bruk av læringsplattform

Barns oppvekst	
Læringsmiljø	Mål Elever som er motiverte for læring. • Skolen skal bidra til å utjevne sosiale ulikheter • Grunnskolen i Lier skal bidra til at flere elever fullfører og består videregående skole Indikatorer: • Andelen elever som fullfører og består videregående opplæring • Andelen elever som mottar spesialundervisning • Elevundersøkelsen Tiltak: • Gjennomføre en analyse av de enkelte skolars bidrag til elevers læring. • Samarbeid som beskrevet i liermodellen brukes av skolens ansatte. • Skolene lager en plan i samarbeid med FAU for å involvere foreldrene • Tilpasset opplæring gjennom praktisk og variert undervisning • God klasseledelse • Skolevandring • Lærerne i lierskolen skal være faglig kvalifiserte, ha gode relasjoner og høye forventninger til sine elever. • Elevene i lierskolen skal øke læringsutbyttet ved at de gis tydelige læringsmål og spesifikk vurdering i et trygt og læringsfremmede miljø. • Tilby veiledning til skolene på tilpasset opplæring • god faglig vurdering og veiledning • Være en aktiv samarbeidspartner for Buskerud fylkeskommune/de videregående skolene • Elever som har nådd målene for grunnskolen i norsk, matematikk eller engelsk kan fortsette med faget på videregående skole. • Inn på tunet • Ny Giv • Gnist – skolebasert kompetanseheving for ungdomstrinnet

Fysisk aktivitet	Mål • Lierskolen skal tilby alle barn daglig fysisk aktivitet Indikatorer: • Elevundersøkelsen Tiltak: • Kroppsøvingstimer • Tilbud i SFO • Ulike aktiviteter i løpet av skoledagen • Timeplanfestet fysisk aktivitet på 5-7.trinn • Delta i «Aktiv på skolevei» • Prosjekt «Livslang bevegelsesglede» • Trivselsledere / midttideaktiviteter
Miljø	Mål og indikator • Alle virksomheter er miljøfyrtårnsertifisert og resertifisert Tiltak: • Virksomhetene følger opp kravene i miljøfyrtårnsertifiseringen og rapporterer på disse i egne rapporter • Landbruksdag • Skogbruksdag

Sammen om læringsledelse	
Skoleeier	Mål: • Lier kommune skal være aktiv skoleeier og bidra til kvalitetsutvikling og økt læringsutbytte. Indikator: • Skoleeieranalysen (plukke ut de områder der vi scorer dårligst) • Andelen arenaer for dialog om elevers læringsutbytte Tiltak: • Lierskolen og politikere i tjenesteutvalget arbeider for kvalitetsutvikling gjennom deltagelse i «sammen om læringsledelse» • Administrasjonen og skoleledere jobber aktivt med å styrke ledelsen av utviklingsarenaer på den enkelte skole og på tvers av skoler

Økonomi

Driftsbudsjett:

Grunnskole og PPT	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	284 139	280 999	282 457	283 278	283 003	282 753	281 753
30 Inntekter	-29 727	-26 130	-26 105	-26 130	-26 130	-26 130	-26 130
Netto ramme	254 413	254 869	256 352	257 148	256 873	256 623	255 623
Endring pr. år				2 279	-275	-250	-1 000
% endring fra forrige år				0,89 %	-0,11 %	-0,10 %	-0,39 %

Rammeendringer:

Grunnskole og PPT	Endringer i 2014 kr.				
	2014	2015	2016	2017	Sum
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	-360	0	0	0	-360
Pris- og lønnsvekst	4 152	0	0	0	4 152
Sum konsekvensjusteringer	3 792	0	0	0	3 792
<u>Nye tiltak</u>					
2 Statsbud. Valgfag 10. trinn	762	0	0	0	762
3 Varslet økning Frydenhaug	825	975	0	0	1800
4 Elevtallsvekst - ingen vekst 2014 (korrigering komp 2013)	-100	0	0	0	-100
5 Redusert grunnressurs Hegg (flytting)	-500	250	250	0	0
Sum nye tiltak	987	1 225	250	0	2 462
<u>Innsparing/omstilling</u>					
6 Generelt kutt 1%	-2 500	0	0	0	-2 500
7 Red nivå på tilbud til barn og unge med spesielle behov	0	-1 500	-500	-1 000	-3 000
Sum innsparing/omstilling	-2 500	-1 500	-500	-1 000	-5 500
Sum Grunnskole og PPT	2 279	-275	-250	-1 000	754

Forklaringer:

- Kulturskoletimen overføres til Kulturskolen
- Valgfag på ungdomstrinnet er blitt gradvis innført over 3 år fra høsten 2012. Beløpet på 0,762 mill. er helårsvirkning av valgfag 9.trinn fra 2013 og innføring av valgfag 10.trinn fra høsten 2014.
- Det bygges ny Frydenhaug skole, og Drammen kommune har varslet at prisen per elev vil øke med 180.000 kr fra høsten 2014 (helårsvirkning fra 2015).
- Prognosene for 2014 viser at vi får en mindre elevtallsvekst (12 elever). I 2013 hadde vi en større vekst (51 elever), men vi hadde budsjettet med en enda høyere vekst, og denne ble kompensert i HP 2013. Avviket mellom for høy vekst i 2013 og prognose for vekst i 2014 er – 0,1 mill. kr.
- Deler av grunnressursen ved Hegg skole ble i 2013 benyttet til økte utgifter ved Nordal/Hegg, grunnet lokalisering ved flere steder enn Nordal skole. Denne ressursen trekkes ut igjen av rammen inntil ny Hegg skole står ferdig.
- Skole får et generelt kutt på 1 % eller 2,5 mill. kr. Dette foreslås løst ved;
 - Tilbudet om frukt og grønt ved u-skolene/kombinerte barne- og ungdomsskoler fjernes. Dette utgjør 1 mill. kr.
 - Tilbud om leksehjelp for barnetrinn fjernes, eventuelt vurderer den enkelte skole å beholde noe av tilbudet dersom det er spesielle behov, for eksempel for utsatte grupper av elever. Forskning viser at lekser har liten effekt på elevenes læring, spesielt på småskoletrinnene, og

det har blitt rapportert at leksehjelp, slik den nå gis, ikke har den forventede effekt. Tilbudet reduseres med 1,5 mill. kr.

Alternativt kunne skole løse innsparingen på 2,5 mill. kr ved å redusere antall lærerstillinger med ca. 4 årsverk.

7. Det tas sikte på å kunne redusere de totale kostnadene til barn og unge med spesielle behov. Dette skal skje i samarbeid med Habilitering, og med en oppbygging av kompetanse ved Miljøverkstedene, Hundremeterskogen og i skolene. Arbeidet er i gang, og det forventes å kunne gi en effekt på 1,5 mill. i 2015 og totalt 3 mill. i løpet av handlingsplanperioden.

Barnehage

Barnehage omfatter:

- Dambråtan barnehage
- Hennummarka barnehage
- Linnesstranda barnehage
- 21 private barnehager
- 4 private familiebarnehager
- Åpen barnehage

Lierbarnehagene – *Sammen om kvalitet*

Barnehagene har felles kvalitetsplan. Kvalitetsplanen og rapporteringsrutinene er revidert. Det gjennomføres tilsyn etter en rullerende plan og det planlegges tilsyn i opptil 12 barnehager hvert år. Innholdet i tilsynet er bl.a. formelle krav som pedagogdekning og kvalitetsindikatorer fra kvalitetsplanen.

Utfordringer

- Lier har i dag full barnehagedekning. Men det er overkapasitet i Sylling og Lierbyen og underkapasitet i ytre Lier, spesielt Nøste. Ved ledighet, ikke fulle avdelinger, i de kommunale barnehagene vil enhetsprisen øke.
- Lier har 3 kommunale barnehager der en av barnehagene (Dambråtan) har et lite område å rekruttere barn fra. Dette medfører en sårbarhet i forhold til finansieringen av ikke-kommunale barnehager.
- Barnehage er første del av et helhetlig læringsløp. I de statlige føringene er barnehagens stilling som læringsarena styrket. Det settes spesielt fokus på tidlig innsats på barns utvikling i språk og sosialt samspill.
- Lier kommune jobber videre med at alle barnehagene skal fylle kravene til pedagogisk bemanning i barnehageloven.

Fokusområder

- Refleksjon, dokumentasjon og vurdering for kvalitetsutvikling
- Sosialkompetanse
- Språkkompetanse
- Pedagogisk ledelse

Kvalitetsutvikling gjennom vurdering, dokumentasjon og refleksjon

Regjeringens ambisjon er å sikre barnehager av god kvalitet. Kvalitetsutvikling henger nøye sammen med vurdering og dokumentasjon av barnehagens pedagogiske arbeid. Refleksjon danner grunnlaget for barnehagens utvikling som læringsarena. De kommunale barnehagene skal alle benytte systematisk observasjon gjennom metoden «barnehage vandring» for å følge opp, dokumenter og videreutvikle ønsket god praksis.

Tidlig innsats med vekt på språk og sosial kompetanse

I tråd med nasjonale føringer legger barnehagene vekt på språkutvikling. Det er et mål å få barn fra språklige minoriteter tidlig inn i barnehagen, slik at det kan legges til rette for tidlig språkutvikling og sosial utjevning. Det å mestre sosialt samspill er en forutsetning for videre læring. Det er etablert et tilbud for foreldre og barn som ikke benytter barnehage i en «Åpen barnehage». Denne barnehagen er et tilbud for barn og foreldre sammen. Det er viktig at tilbudet gjøres godt kjent og tilbudet blir brukt etter intensjonen for barnehagen. 2013 blir et viktig etableringsår.

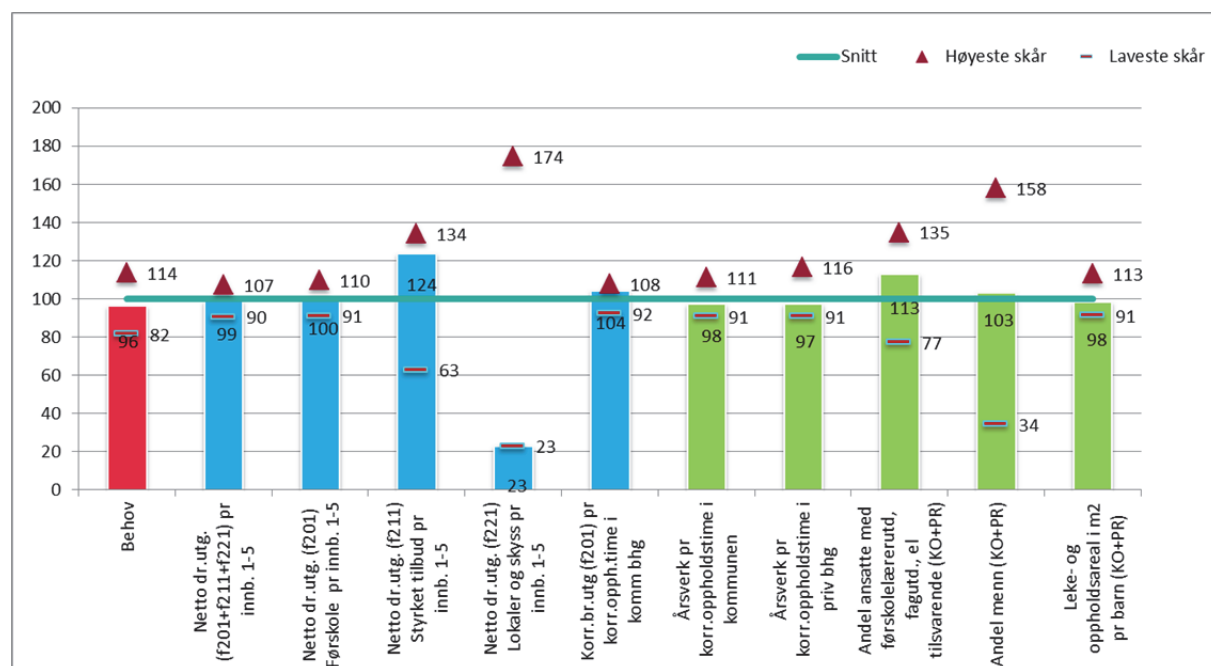
Barnehagene i Lier bruker TRAS (tidlig registrering av språkutvikling i daglig samspill) på alle barn.

Pedagogisk ledelse

God pedagogisk ledelse av barnegrupper er viktig for barns mestring, utvikling og læring. Det gode samspillet mellom barn og voksne er avgjørende. Personalets faglige og personlige kompetanse er barnehagens viktigste ressurs. Det har også betydning for kvaliteten hvordan lederen tilrettelegger, organiserer og strukturerer arbeidet.

Faktadel/underlag

Tjenesteprofil

- Behov: Lier har en noe lavere andel barn 1-5 år enn sammenligningskommunene, flere innbyggere med høyere utdanning og høyere andel som tar ut kontantstøtte.
- Lier bruker 24 % mer på styrket tilbud enn snittet
- Utgiftene i de kommunale barnehagene ligger noe høyere enn gjennomsnittet
- Lier har noe høyere andel ansatte med fagutdanning og høyere andel menn enn snittet.

Mål og tiltaksplan – Barnehageområdet

Barns oppvekst	Mål: • Kvalitetsbarnehager som er inkluderende med god allmenn pedagogisk kompetanse • Barnehagene setter inn nødvendige tiltak for barn og familier med behov for hjelp og støtte. Tiltak: • Forsterket fokus på «allmennpedagogikk» • Fortsette kompetanseheving innen språk og adferd • Barnehagepersonale som kommer i kontakt med risikoutsatte barn, skal få økt kompetanse om psykisk syke, vold og/eller rus • Økt satsing på språk for flerkulturelle barn • Alle pedagogiske ledere har kompetanse på hva som er viktig for god ledelse av en avdeling • Lage plan for økt fysisk aktivitet- livslang bevegelsesglede med sunt kosthold • En time fysisk aktivitet med 15 minutter skal være intensivt (høy puls) daglig
Pedagogisk ledelse	Mål: • Vi har faglig kompetente pedagogiske ledere Indikatorer: • Medarbeiderundersøkelsen Tiltak: • Utvikling av pedagogiske ledelse gjennom kurs, fagdager og teamutvikling. • Barnehagevandring. Systematisk observasjon og refleksjon over voksenrollen i møte med barn.
Kommunen som barnehagemyndighet	Mål: • Sikre god kvalitet i alle barnehager - Lier kommune jobber for at alle barnehagene setter inn nødvendige tiltak for barn og familier med behov for hjelp og støtte. - Sørge for at hver enkelt barnehage forstår og bruker informasjonen de får fra Lier kommune og sentralt hold Indikatorer: • Brukerundersøkelser • Kvalitetsrapportering • Avviksrapportering • Andel barn med behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagene i Lier

	Tiltak: • Faglig arena for styrere • Vi har et årshjul med informasjonsrutiner • Tilsyn i 12 barnehager • Felles opplæringsplan • Språkveileder og språknettverk. • Skolere pedagoger i språknettverket i «Flerspråklig og flerkulturelt pedagogisk arbeid» og «Språk i barnehagen» • Implementerer veileder «Barns trivsel – voksnes ansvar». Forebyggende arbeid mot mobbing • Skolere og veilede pedagogene/barnehagelærerne i allmennpedagogiske tiltak
--	---

Økonomi

Driftsbudsjett:

Barnehage	Regnskap 2012	Vedt. Bud 2013	Just. Bud 2013	Rammer i faste 2014-kroner			
				2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	191 027	188 607	190 020	203 165	203 165	203 165	203 165
30 Inntekter	-17 081	-14 185	-14 620	-14 624	-14 624	-14 624	-14 624
Netto ramme	173 946	174 422	175 400	188 541	188 541	188 541	188 541
Endring pr. år				14 119	0	0	0
% endring fra forrige år				8,09 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %

Rammeendringer:

Barnehage	Endringer i 2014 kr.				Sum
	2014	2015	2016	2017	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	5 663	0	0	0	5 663
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>5 663</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>5 663</i>
<u>Nye tiltak</u>					
Statsbud. Nom, maxpris	1 280	0	0	0	1280
<i>KS Ny makspris barnehager</i>	<i>-740</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-740</i>
Ukompensert vekst fra 2012	3 420	0	0	0	3420
Vekst 2014 (prognose mmmm)	1 330	0	0	0	1330
Endring i likebehandling fra 92 til 96%	5 255	0	0	0	5255
Økning tilrettelagte tiltak	1 000	0	0	0	1 000
<i>KS Barnehage opptrapping 96-98%</i>	<i>1 300</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>1 300</i>
<i>KS Økt kontantstøtte – mindre plassbehov</i>	<i>-1 645</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-1 645</i>
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>11 200</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>11 200</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
Generelt kutt 1 % av lønn	-244	0	0	0	-244
Konsekvens kutt - private barnehager	-2 500	0	0	0	-2 500
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-2 744</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-2 744</i>
Sum Barnehage	14 119	0	0	0	14 119

Forklaringer:

1. Nominell videreføring av maksimalpris i 2013, samt at en maksimalpris på 2 360 kr per måned i 2014 er en reel reduksjon av prisen, er beregnet til å koste kommunen 1,28 mill. kr.
2. Ukompensert vekst fra 2012 ble i 2013 bevilget opp gjennom 1. tertialrapport, og må også kompenseres i rammen til barnehageområdet for 2014.
3. Veksten i antall barn i barnehage i 2014 er beregnet til å koste 1,33 mill. kr i økte kommunale tilskudd.
4. Endring av likeverdig behandling fra 92 til 96 % i 2013, med helårsvirkning i 2014, er beregnet til å koste 5,255 mill. kr i økte kommunale tilskudd.
5. Utgiftene for tilrettelagte tiltak i barnehage har økt de siste årene, ved at vi har flere barn i barnehage samt at vi ser en økning i antall sakkyndige vurderinger. Budsjettområdet har ikke blitt kompensert for denne økningen (prognose for merforbruk i 2013 er 3,5 mill., men tiltak er satt i verk for om mulig å redusere dette til 3,0 mill.) Rammen til barnehageområdet foreslås økt med 1 million kr. De resterende 2 millioner kr reduseres ved å kutte midlene til barn med nedsatt funksjonsevne (utgiftene til dette er i overkant av 2 mill. kr).
6. De kommunale barnehagene får et generelt kutt i lønn på 1 %, eller 244.000 kr. Dette kuttet må løses ved en reduksjon i bemanning/vikarbruk.
7. En konsekvens av note 6 «Generelt kutt 1% av lønn». Kuttet i de kommunale barnehagene er beregnet å gi 2,5 mill. kr i redusert tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet til de private barnehagene blir beregnet utfra budsjettet til de kommunale barnehagene.

Velferd

Velferdsområdet omfatter omsorgstjenestene og helse- og sosialtjenestene.

Visjon for velferdsområdet

"Et godt liv – livet ut"

Visjonen ligger til grunn for utforming av tjenestene under velferdsområdet.

Utfordringer:

- Demografisk utvikling
- Samhandlingsreformen og kommunal medfinansiering
- Boligsøkere med særskilt behov for bistand til å skaffe seg permanent bolig
- Oppnå likeverdige levekår for barn og unge
- Forekomst av psykiske lidelser og demens sykdom i befolkningen
- Fortsatt stramme økonomiske rammer
- Tilstrekkelig kompetanse hos medarbeiderne

Fokusområder

- Folkehelseperspektivet - helsefremming og forebygging
- Samhandlingsreformen gjennomført innen utgangen av 2015
- Gode levekår for alle grupper av befolkningen
- Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere
- Videreutvikling av kommunens velferdstjenester

Folkehelseperspektiv- Helsefremming og forebygging

I tråd med nasjonale føringer bør folkehelse være en førende premiss for kommunens velferdstjenester. I praksis innebærer dette å endre fokus og innsats fra reparasjon til forebygging. For å få til dette må kommunen gi innbyggerne og ansatte økt kunnskap og kompetanse for på best mulig måte ivareta egen helse, samt legge til rette for økt aktivitet og aktivisering gjennom helsefremmende og forebyggende tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne og risikoutsatte grupper.

Samhandlingsreformen

Samhandlingsreformens intensjon er mer fokus på forebygging, og at behovet for helse- og omsorgstjenester skal ivaretas der hvor menneskene bor. Reformen har hatt administrative og økonomiske konsekvenser for kommunen med et økt press på sine tjenester, økte og endrede behov og forventninger.

I tråd med samhandlingsreformen er det fra 2013 opprettet et tilbud om øyeblikkelig hjelp med døgnopphold, i samarbeid med Legevakta i Drammensregionen IKS. Dette forventes å redusere innleggelser i spesialisthelsetjenesten.

Gode levevilkår for alle

Lier kommune ønsker å sikre gode levevilkår for innbyggerne. Vi skal yte riktig bistand, i riktig omfang og til rett tid, noe som vil understøtte visjonen «et godt liv – livet ut».

Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere

Demografiske endringer vil medføre lavere tilgang til arbeidssøkere med nødvendig faglig bakgrunn. Reformen, og en økende tendens til høye forventninger hos brukerne medfører et økt press på velferdstjenestene, både i omfang og kompleksitet. For å møte disse utfordringene skal kommunen sikre medarbeiderne muligheter for faglig kompetanseheving, egenutvikling og vekst. Kommunen skal rekruttere godt kvalifiserte, motiverte og endringsvillige medarbeidere for å ivareta eksisterende og fremtidige arbeidsoppgaver.

Det pågår et prosjekt med mål å redusere sykefravær, og øke andelen medarbeidere som jobber heltid.

Videreutvikling av velferdstjenestene

Kommunes tjenester er i kontinuerlig utvikling. Nasjonale føringer legger viktige premisser for videreutvikling av velferdstjenestene. Kommunens årlige brukerundersøkelser, dialog med brukere/pårørende og en velfungerende avvikshåndtering, er viktige styringsinstrumenter, og vil gi viktige data for virksomhetenes forbedringsarbeid.

Internkontroll i velferdsområdet

Vår kvalitetsstrategi er å skape tjenester med god kvalitet - det vil si tjenester som:

- Er virkningsfulle
- Er trygge og sikre
- Involverer brukere og gir dem innflytelse
- Er samordnet og preget av kontinuitet
- Utnytter ressursene på en god måte
- Er tilgjengelige og rettferdig fordelt

For å innfri dette arbeider vi systematisk og kontinuerlig med å forbedre tjenestene. Når en virksomhet har orden i eget hus, øker sikkerheten for brukerne av våre tjenester.

Omsorgstjenestene

Omsorgstjenestene omfatter følgende virksomheter:

- Rehabiliteringsvirksomheten
- Habiliteringsvirksomheten
- Psykisk helse
- Ytre Lier hjemmetjeneste
- Øvre Lier hjemmetjeneste
- Bofellesskapene Frogner og Bratromveien 7/9/11
- Ytre Lier bofellesskap for funksjonshemmede
- Øvre Lier bofellesskap for funksjonshemmede
- Frogner sykehjem
- Liertun sykehjem
- Nøstehagen bo- og omsorgssenter

I arbeidet med Handlingsprogrammet er følgende dokumenter lagt til grunn:

Kommunestyresak 66/2004 ”Kommunalt kompetansesenter for demens”.

Kommunestyresak 3/2009 ”Omsorgsplan 2018”.

Kommunestyresak 49/2010 ”Strukturtiltak i omsorgstjenestene”.

Referansen til ”lovpålagte tjenester” gir sjelden konkret mening, og rådmannen søker derfor fortsatt å ha fokus på opplevd kvalitet. Omstillingsprosessen rettes inn mot en slik verdibasert tenkning og mobiliserer ledere og medarbeidere innen omsorgstjenestene. Omsorgstjenestene skal være trygge og moderne med ambisiøse mål for kvaliteten i tjenesten, og i samarbeid med andre legge grunnlaget for en friskere befolkning.

Lier kommunes omsorgstjeneste er under et stort press, hvor de økonomiske rammene er reduserte. Omstillinger og tiltak er gjennomført, uten at man klarer å innfri krav om reduksjon fullt ut. Dette omstillingsarbeidet har i hovedsak konsentrert seg om 5 områder; brukertilfredshet, det økonomiske resultat, overtidsbruk, nærvær og medarbeidertilfredshet. Rådmannen er bekymret for om virksomhetene klarer å innfri kravet om ytterligere reduksjon i 2014, uten at dette må innebære reduksjoner i innbyggernes tjenester. Før det tas stilling til fjerning og/eller redusert omfang og kvalitet på tjenestene skal det som en forlengelse av arbeidet med tjenesteprofilene settes i gang samarbeid med noen av referansekommunene for å utrede mulige løsninger.

Samhandlingsreformen

Samhandlingsreformens intensjon er mer fokus på forebygging, og at behovet for helse- og omsorgstjenester skal ivaretas der hvor menneskene bor. Reformen har hatt administrative og økonomiske konsekvenser for kommunen med et økt press på sine tjenester, økte og endrede behov og forventninger.

I tråd med samhandlingsreformen er det fra 2013 opprettet et tilbud om øyeblikkelig hjelp med døgnopphold, i samarbeid med Legevakta i Drammensregionen IKS. Dette forventes å redusere innleggelser i spesialisthelsetjenesten.

Fremtidig tjenesteutvikling av velferdsområdet vil omtales i Omsorgsplan 2030 som kommer til behandling i 2014.

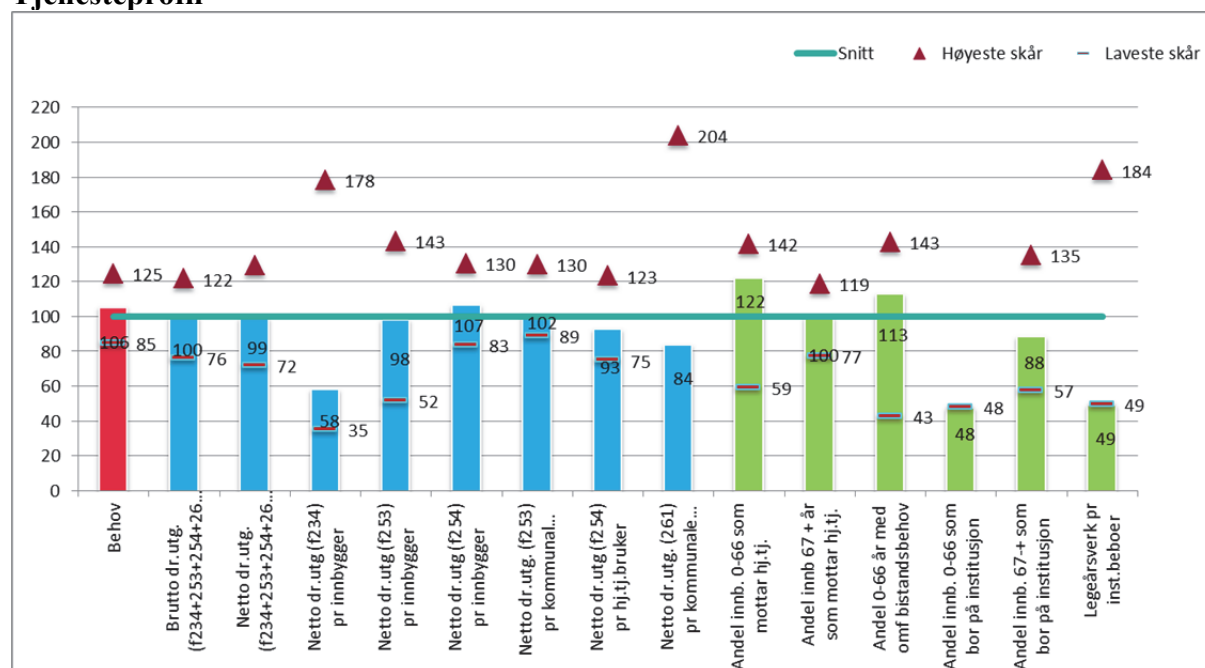
Viktige tiltak for å sikre målsettingen om Et godt liv - livet ut, og gode levevilkår for alle kommunens innbyggere, vil være bruk av velferdsteknologi. Det er startet et prosjekt med digitalt natt-tilsyn på Bratromveien. Prosjektet er støttet av Husbanken og er igangsatt i 3 tertial 2013. Prosjektets målsetting er å effektivisere og bedre sikkerheten på natten, og kunne bistå ved brannvarsling på Hallingstadtnet. Det er søkt om videre tilskuddsmidler og det vil tas stilling til videreutvikling av prosjektet når svar på søknaden foreligger. I november ventes oppstart med bruk av lesebrett i hjemmetjenestene knyttet opp med Profil. Dette skal sikre kvaliteten på rapportering.

Det elektroniske meldingsutveksling systemet, kunne for kommunen sin del slutføres, men vi avventer at 4 legesentre og sykehuset er klare.

I 2013 ble det startet opp samarbeid med Vestre Viken HF og Drammen kommune om tjenester til personer med rusavhengighet og psykiske lidelser. Prosjektet videreføres i 2014.

Faktadel/underlag

Tjenesteprofil

- Behov: Lier har en noe høyere andel eldre enn sammenligningskommunene.

Underlag/drøfting

Vaskeritjenester

I løpet av 2014 legges vaskeritjenesten ut på anbud

Nytt sykehjem

I beslutningsgrunnlaget er det lagt inn noe økte ressurser fra 2016, men gir ikke rom for å ta i bruk alle nye plassene fra sykehjemmets ferdigstilling.

Behov for boliger med tilknyttet tjenester

I Handlingsprogrammet 2010 – 2013 er det beskrevet at 14 personer i perioden vil være i behov av bolig med tjenester tilknyttet. 7 av disse har flyttet inn i egen bolig der kommunen yter tjenester. I tillegg til de 7 som ennå ikke er innvilget bolig med tjenester, er det ytterligere 4 personer, slik at behovet for kommende periode er:

	2014	2015	2016	2017	Totalt
Behov for bolig med tjenester	11	-	-	-	11

Lier Boligselskap AS har av rådmannen fått en bestilling til å fremskaffe boliger til denne gruppen, men pga en omlegging av Husbankens regler for finansiering av slike boliger, og av mangel på tomteareal, er denne bestillingen ikke løst. Imidlertid har rådmannen i beslutningsgrunnlaget lagt inn en bevilgning på 6 mill. kr fra 2016.

Mål og tiltaksplan – Omsorgsområdet

Verdier for omsorgstjenesten:

I Lier kommune legger vi til grunn verdiene *trygghet, trivsel og respekt* i utvikling og levering av omsorgstjenestene.

Hovedmål:

Lier kommune har omsorgstjenester med opplevd kvalitet over landsgjennomsnittet, til en kostnad blant de 10 laveste i landet.

Felles mål alle virksomheter:

Folkehelseperspektivet helsefremming og forebygging	Mål: Videreutvikle fritidsnettverket for barn og unge med bistandsbehov
Samhandlings-reformen	Mål: - Gi et kommunalt tilbud til alle pasienter med behov som er utskrivningsklare fra sykehus - Unngå innleggelser i sykehus fra egne virksomheter
Gode levekår for alle grupper av befolkningen	Mål: Alle som fyller 75 år skal tilbys veiledning om ernæring, fysisk aktivitet og gevinstene ved å oppsøke sosiale møteplasser
Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere	Mål: Felles mål sykefravær – tallfestet nærvær på i gjennomsnitt 92 %
Videreutvikling av kommunens velferdstjenester	Mål: - Kapasitetsutnyttelse av brukerrettede årsverk skal være minst 65 % i hjemmetjeneste - Kapasitetsutnyttelse av brukerrettede årsverk skal være minst 90 % i institusjoner og bofellesskap - Videreutvikle seniorsentrene for å redusere behov for hjemmehjelp og institusjonsplasser
Økologiske matvarer	Mål: Oppnå 12 % forbruk av økologiske matvarer i løpet av 2013.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Omsorg	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	347 415	323 068	336 083	345 382	345 032	353 032	355 032
30 Inntekter	-62 725	-52 655	-56 900	-52 974	-52 974	-52 974	-52 974
Netto ramme	284 690	270 413	279 184	292 408	292 058	300 058	302 058
Endring pr. år				21 995	-350	8 000	2 000
% endring fra forrige år				8,13 %	-0,12 %	2,74 %	0,67 %

Rammeendringer:

Omsorg	Endringer i 2014 kr.				
	2014	2015	2016	2017	Sum
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	10 553	0	0	0	10 553
1 HP 11-14 Omsorg – økt ramme (bruk av fond)	-1 000	0	0	0	-1 000
2 HP 12-15 KS Omsorgsfond – kompetanseløft	1 000	0	0	0	1 000
3 HP 13-16 Frogner sykehj - red. behov	0	-350	0	0	-350
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>10 553</i>	<i>-350</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>10 203</i>
<u>Nye tiltak</u>					
4 Statsbud. Endr. tilskudd ressurskrevende tj	1 100	0	0	0	1 100
KS Rev red tilskudd ressurskrevende tj	-1 100	0	0	0	-1 100
KS Komp for red egenandel dobbeltrom	72	0	0	0	72
5 Hjtj ytre - styrket bem 3,7 årsverk (2. tert)	2 300	0	0	0	2 300
6 Hjtj øvre - styrket bem 2,86 årsverk(2. tert)	1 850	0	0	0	1 850
7 Nye Frogner sykehjem - bem. økte plasser	0	0	2 000	2 000	4 000
8 Rehab - Turnusfysioterapeut. (Komp 2. tertial)	270	0	0	0	270
9 Habilitering - Kjøp av privat tjenestetilbud	500	0	0	0	500
10 Psykisk helse - Kj. av ny tjeneste (2. tert)	1 400	0	0	0	1 400
11 Medfinansiering av spesialisthelsetjenesten	1 100	0	0	0	1 100
12 BPA 2 nye tj i 2012 og 2 nye tj i 2013	2 350	0	0	0	2 350
13 BPA underbudsjettering	1 600	0	0	0	1 600
14 Drift av boliger til funksjonshemmede	0	0	6 000	0	6 000
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>11 442</i>	<i>0</i>	<i>8 000</i>	<i>2 000</i>	<i>21 442</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
-	0	0	0	0	0
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum Omsorg	21 995	-350	8 000	2 000	31 645

Forklaringer:

1. I 2010 ble det satt av midler på fond til bruk i omsorg. Fondsbruken utgår i 2014 og fjernes derfor fra rammene.
2. Se punkt 1.
3. I Hp 2013-2016 ble det satt av penger for å kompensere Frogner sykehjem for vekst i antall senger. Innflytting i nytt sykehjem var forutsatt å gi en effektiviseringsgevinst.
4. Særlig ressurskrevende tjenesters toppfinansieringsordning reduseres fra en refusjon på 80 % til en refusjon på 77,5 % for utgifter over innslagspunktet.

5. Hjemmetjenestene har et økt bemanningsbehov som følge av økt pleiebehov og økt aktivitet i forbindelse med samhandlingsreformen.
6. Se punkt 5
7. Økningen i antall plasser for nye Frogner sykehjem gir et økt behov for bemanning.
8. Rehabiliteringsvirksomheten er pålagt å ta i mot turnusfysioterapeut. Lønnsmidlene er ikke fullstendig dekket av statstilskuddet.
9. En bruker med vesentlig forverret situasjon krever kjøp av plass.
10. Akuttplassering av en ungdom med behov for tilrettelagte tjenester krevde kjøp av plass.
11. Medfinansiering av spesialisthelsetjenesten har blitt dyrere enn overføringen fra staten.
12. Vekst i antall BPA-brukere gir et behov for rammeøkning
13. Tidligere års underbudsjettering gir et behov for rammeøkning for BPA tjenestene.
14. Flere personer har søkt om kommunal bolig og det legges inn driftsmidler til slike boliger i rammen.

Helse- og sosialtjenester

Helse- og sosialtjeneste ytes av følgende virksomheter:

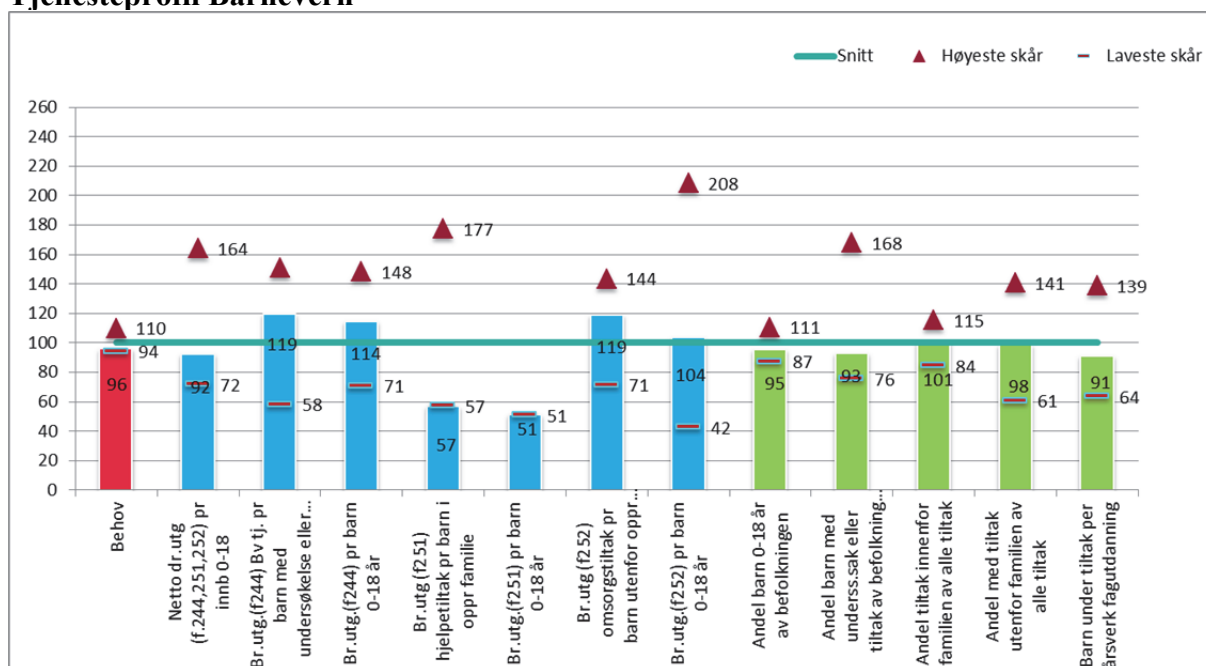
- Barneverntjenesten
- Sosialtjenesten i NAV
- Helsetjenesten
- Voksenopplæringen

Verdiene kunnskap, trygghet, trivsel og respekt ligger til grunn for utvikling av tjenestene.

Helse- og sosialtjenestes utfordringer og fokusområder omtales i kapittel om utfordringer og fokusområder for velferdsområdet.

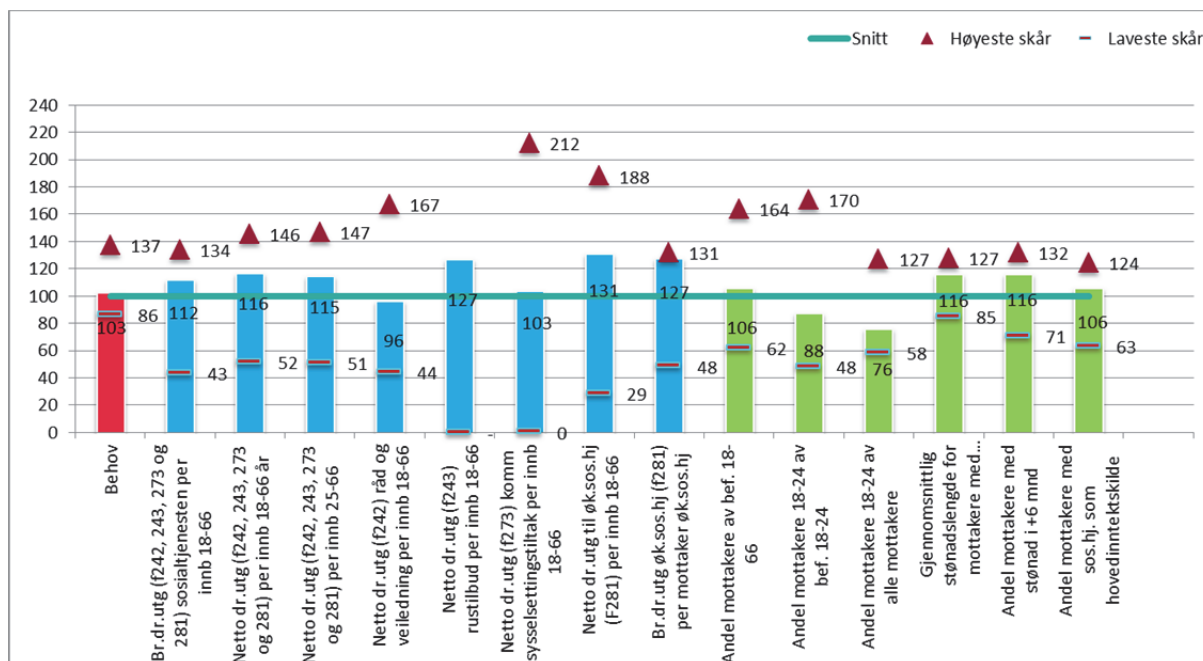
Faktadel/underlag

Tjenesteprofil Barnevern

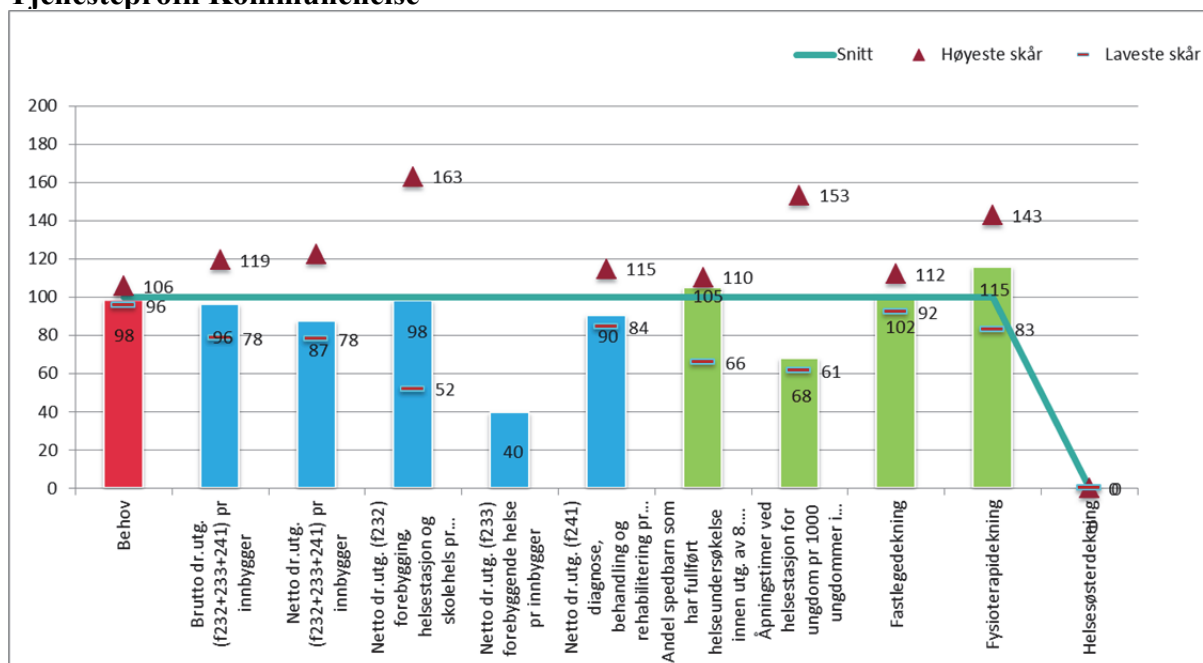
- Behov: Behovet er noe under snittet. Færre barn, færre barn med enslige forsørgere og færre fattige. Antall barn har størst betydning
- Totalt sett bruker Lier noe mindre på barnevern enn sammenligningskommunene.
- De siste årene har det vært en sterk økning i omsorgstiltak utenfor familien.
- Barnevernet i Lier er organisert slik at saksbehandlere (funksjon 244) også utfører hjelpetiltak (funksjon 251). Dette gjør at Lier har høye utgifter på funksjon 244 og lave utgifter på funksjon 251. Lier har den laveste utgiften av alle i sammenligningsgruppen. Det gjennomgås nå om regnskapsføringen må korrigeres.

Tjenesteprofil Sosialtjenesten/Nav

- Behovet litt i overkant av snittet, andel innvandrere trekker opp.
- Stor økning på rusområdet de siste årene
- Sosialhjelp ligger over snittet både i forhold til antall innbyggere og mottakere
- Andelen unge mottakere ligger under snittet

Tjenesteprofil Kommunehelse

- Bruker litt i underkant pr. innbygger.
- Høy fysioterapidekning

Underlag/drøfting

I arbeidet med Handlingsprogrammet er følgende dokumenter lagt til grunn:

Kommunestyresak 59/2012 ”Rusmiddelpolitisk handlingsplan for 2012 - 2016”

Kommunestyresak 3/2012 “Boligsosial handlingsplan for årene 2012 -2014

Boligsosialt arbeid

I løpet av handlingsprogramperioden vil, etter planen Blå Kors, i samarbeid med kommunen ha etablert en bolig med 20 leiligheter for personer som trenger oppfølging i bolig.

Boligsosialt arbeid omfatter kommunens tiltak, virkemidler og tjenester som skal bidra til at vanskeligstilte personer og husstander med behov for bistand kan bosette seg i egen bolig og bli boende. Boligsosialt arbeid kan være rettet mot spesifikke målgrupper eller områder med særlige levekårsutfordringer. Både kommunene og staten har tjenester, tiltak og økonomiske ordninger for å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Boligsosial handlingsplan skal rulleres og kommer til behandling i kommunestyret i 2014.

Mål og tiltaksplan – Helse- og sosialområdet

Overordnet mål for tjenestene:

- Samhandling med øvrige hjelpetjenester for barn og unge

Mål for den enkelte virksomhet:

Barneverntjenesten	Mål: • Alle undersøkelser skal være gjort innen 3 måneder. • Tidlig intervensjon for å fange opp problemet på et tidlig tidspunkt for å kunne gi riktig hjelp til rett tid • Opprettholde en proaktiv og kvalitativ tjeneste, jobbe med evidensbaserte tiltak, fokus på endringsarbeid
Sosialtjenesten i NAV	Mål: • Ha redusert gjennomsnittlig stønadperiode • Ha gitt brukerne mulighet til å bygge kompetanse og bli selvhjulpne • Ha redusert antall sosialstønadsmottakere med barn • Ha bidratt til å oppfylle målene i boligsosial- og rusmiddelpolitisk handlingsplan • Ha redusert antall unge uten arbeid eller aktivitet
Helsetjenesten	Mål: • Utvikle metoder for å fange opp barn/unge med psykiske vansker og tverrfaglig samarbeid rundt disse. • Gi likt og forsvarlig helsetilbud til befolkningen i henhold til nasjonale anbefalinger for tjenesten • Helsestasjonstjenesten skal øke sine meldinger til barnevernstjenesten
Voksenopplæringen	Mål: • Over landsgjennomsnittet av flyktningene kommer ut i arbeid etter endt introduksjonsprogram • Minst 90 % av dem som fullfører opplæringen i norsk og samfunnskunnskap skal bestå norsksprøve 2 og 3.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Helse- og sosialtjenester	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	142 607	142 556	143 964	153 860	154 060	153 260	153 260
30 Inntekter	-27 432	-26 781	-26 781	-27 281	-27 281	-27 281	-27 281
Overføring mellom ansvar	115 176	115 775	117 183	126 579	126 779	125 979	125 979
Endring pr. år				10 804	200	-800	0
% endring fra forrige år				9,33 %	0,16 %	-0,63 %	0,00 %

Rammeendringer:

Helse- og sosialtjenester	Endringer i 2014 kr.				
	2014	2015	2016	2017	Sum
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	2 853	0	0	0	2 853
Sum konsekvensjusteringer	2 853	0	0	0	2 853
<u>Nye tiltak</u>					
1 Økt egenandel til barnevernsinstitusjoner	870	0	0	0	870
2 Tilskuddsordning enslige mindreårige flyktn.	706	0	0	0	706
3 Voksenoppl. - redusert ref (2. tertial)	1 300	0	0	0	1 300
4 Nav - Kjøp av "Pøbel prosjektet for ungdomsgr	800	0	-800	0	0
5 Barnevern - Flere barn i fosterhjem	1 000	0	0	0	1 000
6 Barnevern - Flere barn i institusjon	1 000	0	0	0	1 000
7 Barnevern- stilling til juridisk bistand	800	0	0	0	800
8 Driftstilskudd fastleger	708	0	0	0	708
9 Driftstilskudd fysioterapeuter	130	0	0	0	130
10 Legevakten differanse	50	0	0	0	50
11 0,2 årsverk sykehjemslege + ferievikar for syk	250	0	0	0	250
12 Norsk pasientskadeerstatning	300	0	0	0	300
KS Øremerking kommunalt rusarbeid	-1 463	0	0	0	-1 463
KS Boveileder – tilskudd	550	0	0	0	550
KS Helsesøster – tilskudd	650	0	0	0	650
KS Liermodellen – lavterskeltilbud	300	200	0	0	500
Sum Nye tiltak	7 951	200	-800	0	7 351
<u>Innsparing/omstilling</u>					
-	0	0	0	0	0
Sum innsparing/omstilling	0	0	0	0	0
Sum Helse- og sosialtjenester	10 804	200	-800	0	10 204

Forklaring:

1. Kommunenes egenandel for opphold i barnevernsinstitusjoner øker med 33 %
2. Refusjonen for utgifter til enslige mindreårige asylsøkere reduseres fra 100 % til 90 %.
3. Omlegging av den statlige finansieringen av norsk med samfunnskunnskap gir Lier et inntektstap som kompenseres ved rammeøkning på 1,3 mill. kr.
4. Aktivitetsprosjekt for unge sosialhjelpsmottakere. Prosjektet er tenkt selvfinansiert etter to år av reduksjon i sosialhjelpsutbetalingene.

5. Det er forventet flere omsorgsovertagelser i 2014 enn det er omsorgsovertagelser som avsluttes, følgende blir det flere barn i fosterhjem.
6. Det er forventet flere omsorgsovertagelser i 2014 enn det er omsorgsovertagelser som avsluttes, følgende blir det flere barn i institusjon.
7. I stedet for å kjøpe advokatbistand i markedet ansettes det en jurist i barnevernet.
8. Befolkningsveksten samt lønnsveksten for fastleger kompenseres i rammen jfr. KS-avtale ASA-4301 (statsavtalen)
9. Vekst i driftstilskuddet for fysioterapeuter kompenseres i rammen ift. KS-avtale ASA-4313.
10. Forskjell mellom budsjettert kostnad og fakturert kostnad.
11. Det ansettes lege i 20 % stilling for å oppfylle vedtatt norm. Det settes samtidig av til ferievikar.
12. Norsk pasientskadeerstatning har økt som følge av ny beregningsmetode der kommunene betaler andel etter kommunestørrelse for reelt erstatningsbeløp for hele kommunehelsetjenesten.

Kultur

Tjenesteområdet omfatter:

- Kulturskolen
- Kultur og fritid
- Lier bibliotek

Visjon for kulturområdet

”Et mangfoldig kulturtilbud til flest mulig – noe som passer for alle”

Kulturvirksomhetene skal - i samspill med frivillige organisasjoner og enkeltpersoner samt andre kommunale tjenester - bidra til å gi liungene

- Gode og allsidige kultur- og fritidstilbud der folk bor
- Tilbud som favner fra de yngste til de eldste, med hovedvekt på tilbud til barn og unge
- Tilbud og tjenester med vekt på kvalitet

Utfordringer

- Mangelen på gode arenaer for allmenn kulturaktivitet (musikk, dans, drama).
- Balansegangen mellom desentrale lavterskeltilbud og innbyggernes økte forventninger til kvalitet og profesjonalitet i kulturtilbudene
- ”Alle skal med”: Hvordan nå dem som faller utenfor både de frivillige organisasjonenes tilbud og det kommunale tilbudet av fritidsaktiviteter

Fokusområder

- Gode barne- og ungdomstilbud
- Åpne og inkluderende møteplasser
- Liers kulturarv
- Folkehelse og friluftsliv

Nye barne- og ungdomstilbud

Barn og unge er hovedmålgruppa for kulturvirksomhetene, og det er viktig at tilbudene legges til rette for å kunne nå flest mulig. Utvikling av nye barne- og ungdomsaktiviteter med utgangspunkt i dagens trender og interesser er nødvendig for at tilbudene skal være attraktive.

Åpne og inkluderende møteplasser

”Bevare og skape møteplasser og engasjement tilpasset nye livsformer og behov” er en av utfordringene i den nye kommuneplanen. Kulturvirksomhetene driver åpne møteplasser og tilbud rundt i kommunen, og har et særlig ansvar for å ta opp utfordringen i kommuneplanen. Spesielt viktig er det å sikre bedre tilgang til tilrettelagte kulturarenaer.

Lier kulturarv

Kunnskap om historie og kulturarv, både den nasjonale og den lokale, er nødvendig for å forstå sin samtid og sitt samfunn. Kulturvirksomhetene skal legge forholdene til rette for økt kjennskap til kulturarven, både via informasjonstiltak og fysiske tiltak.

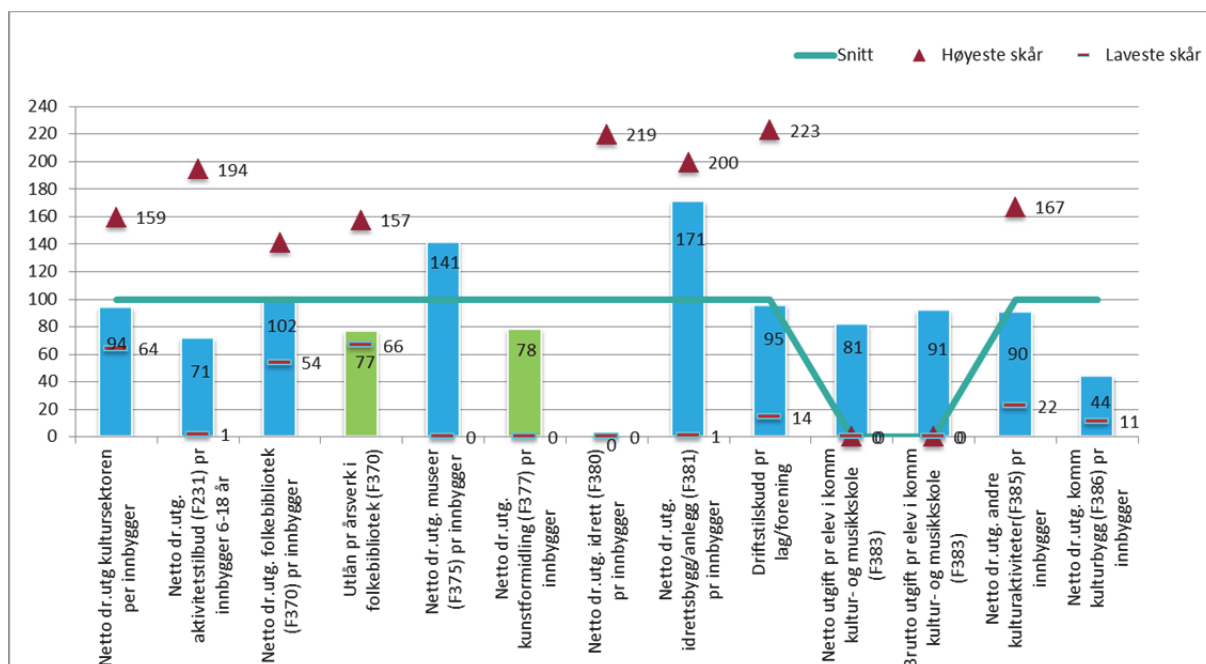
Folkehelse

Sentrale forutsetninger for styrket folkehelse er kunnskap om hva som kan gi bedret helse, og tilgang til arenaer hvor en kan drive fysisk aktivitet på ulike nivåer. Kulturvirksomhetene skal gi tilbud på begge områder, med omfattende tilrettelegging av friluftslivstilbud som etablert hovedsatsing. I tillegg til fysisk aktivitet er deltakelse i gode kulturtilbud også et viktig bidrag til folkehelsen.

Faktadel/underlag

Fokusområder og mål er satt opp parallelt med det avsluttende arbeidet med den politisk bestilte Idretts- og kulturmeldingen 2012-24 for Lier. Det må tas forbehold om at prioriteringer og tiltak kan bli endret som følge av behandlingen av denne meldingen.

Tjenesteprofil Kultur

- Bruker totalt litt i underkant av snittet.
- Bruker i overkant på bibliotek, bibliotekstrukturen trekker opp.
- Bruker mer enn sammenligningskommunene på museer, for Lier er dette Bygdetunet og Lars Sørums samling.
- Se også rekreasjon, natur og kulturminneområdet som fremkommer i tjenesteprofilen under Plan/Samfunnskapittelet

Mål og tiltaksplan – Kulturområdet

Tilbud til barn og unge	Mål: • Gi alle barn og unge tilbud om varierte og aktuelle kulturaktiviteter • Gi kulturtilbud til barn og unge der de bor, og så langt det er mulig umiddelbart etter skoletid •
Møteplasser	Mål: • Etablere ny kultursal med scene i Lierbyen • Bedre utnyttelse av eksisterende arenaer og møteplasser via informasjon, tilrettelegging og egne arrangementer.
Kulturarv	Mål: • Gjøre Liers kulturarv tilgjengelig og kjent • Ta vare på viktige kulturminner og –miljøer i Lier
Folkehelse	Mål: • Flere deltakere på kulturarrangementer og fritidsaktiviteter • Gjøre friluftstilbudene bedre kjent og enklere å bruke.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Kulturtjenester	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	31 180	29 367	30 040	30 758	30 708	30 558	30 708
30 Inntekter	-4 950	-3 855	-3 855	-3 968	-3 968	-3 968	-3 968
Netto ramme	26 230	25 512	26 185	26 790	26 740	26 590	26 740
Endring pr. år				1 278	-50	-150	150
% endring fra forrige år				5,01 %	-0,19 %	-0,56 %	0,56 %

Rammeendringer:

Kulturtjenester	Endringer i 2014 kr.				
	2014	2015	2016	2017	Sum
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	360	0	0	0	360
Pris- og lønnsvekst	956	0	0	0	956
2 Lierdagene	-150	150	-150	150	0
3 HP 13-16 Økt inv.tilsk. Bygdetunet (tot. 4 år)	0	-500	0	0	-500
Sum konsekvensjusteringer	1 166	-350	-150	150	816
<u>Nye tiltak</u>					
4 Statsbud. Kulturskole i skole/SFO helårseff.	493	0	0	0	493
KS Avvikle kulturskoletilbud	-360	0	0	0	-360
KS Lier Bygdetunet – tilskudd	0	300	0	0	300
5 Økt driftsambisjon Friluftsliv	200	0	0	0	200
Sum Nye tiltak	333	300	0	0	633
<u>Innsparing/omstilling</u>					
6 Generelt kutt 1%	-221	0	0	0	-221
Sum innsparing/omstilling	-221	0	0	0	-221
Sum Kulturtjenester	1 278	-50	-150	150	1 228

Forklaring:

1. I statsbudsjettet for 2013 ble det innført et kulturskoletilbud på en uketime for 1-4.klasse fra høsten 2013. Rammen ble da lagt til tjenesteområde skole, og overføres nå til Kulturskolen.
2. Justering for Lierdagene som avholdes hvert annet år.
3. I HP 2011-2014 foreslo Kultur og Fritid, som et av sine strukturtiltak, å kutte driftstilskudd til Lier Bygdetunet med kr 125`, men samtidig gi et eget investeringstilskudd på kr 2,0 mill. fordelt over fire år. Dette for å styrke bygdetunet ved forutsigbarhet ved at oppbyggingsarbeidet ville gå raskere og åpne for mer inntektsskapende drift. Bestemmelser i regnskapsforskriften gjorde at tilskuddet måtte føres som drift og posten ble derfor økt med 0,5 mill. i årene 2011-2014. Det ekstra tilskuddet utgår fra 2015 og nivået på bevilgningen til Bygdetunet blir på nivå som forutsatt.
4. Fra 2014 vil kulturskoletilbudet omtalt i pkt. 1) få helårseffekt og rammene økes til helårsnivå.
5. Friluftsliv og utvikling av uteområder med økt standard er et prioritert innsatsområde. Det er behov for å styrke kapasiteten til å følge opp prosjekter, nye friområder, styrket stinett i marka og flere aktivitetstilbud. Det skal også sikres nødvendig økt driftsstandard av uteanlegg samt for å kunne følge opp en høyere standard på friområder og tettsteder, bl.a. Lierbyen sentrum.
6. Alle virksomhetene på tjenesteområdet Kultur har fått et generelt kutt i rammene tilsvarende 1 % av lønnsmidlene.

Infrastruktur – Bygg, Vann og Avløp, Vei og Kjøkken

Tjenesteområdet omfatter:

- Anlegg og Eiendom
- Lier drift
- Kjøkken

Tjenesteområdet leverer bygg og bygningstjenester til Lier kommunes formålsbygg. Området har også ansvar for drift og vedlikehold av de kommunale veiene og leverer vann- og avløpstjenester til kommunens innbyggere.

Lier drift og Anlegg og Eiendom er organisert i en bestiller- / utførermodell der Anlegg og Eiendom er eier og bestiller og Lier drift er utfører. Anlegg og Eiendom ivaretar kommunens byggherrefunksjon.

Virksomhetene vil gjennomgå store endringer i 2014 som følge av etableringen av Vestviken interkommunale vei-, vann og avløpsselskap (VIVA IKS).

Utfordringer

- Vann på avveie
- Økende forventninger og krav til standard på kommunal infrastruktur og bygg
- Vedlikeholdsetterslep. Tilstrekkelig areal og effektiv arealutnyttelse
- Effektivt entreprenørskap
- Overgang til VIVA IKS for VA og Vei innen 1. juli 2014.
- Klimaendringer

Fokusområder

- Fornying av VA-infrastrukturen.
- Vedlikeholdsplanlegging og helhetlig arealstrategi.
- Redusere energiforbruket
- Beholde og sikre kompetanse og kapasitet
- Effektivitet og ressursutnyttelse
- Trafikk og trafiksikkerhet
- Sikre en smidig overgang til VIVA IKS
- Organisering av gjenværende del av Anlegg og Eiendom/Lier Drift

Fornye VA-infrastrukturen

I etableringsfasen av VIVA IKS skal eierskapet til VA-infrastrukturen avklares. Uavhengig av eier, må det holdes høy takt på fornyelse av VA-infrastrukturen. Mye av vannet som blir produsert til drikkevann, når ikke fram til forbruker. Alt avløpsvannet som blir sluppet inn på avløpsledningene når heller ikke fram til renseanleggene. I tillegg kommer det fremmedvann inn på ledningsnettet. Det er også viktig å sikre kapasitet for fremtidige utbygginger.

Vedlikeholdsplanlegging og helhetlig arealstrategi

Vedlikeholdsbehovet er stort innenfor bygg, vann, avløp og vei. Etterslepet øker. Det stilles store krav til kartlegging, systematisk planlegging og gjennomføring. Virksomhetene melder om økende arealbehov. Det må planlegges hvordan utrangerte bygg og eiendommer skal utnyttes.

Redusere energiforbruket

Følge opp og redusere energiforbruket i våre bygg og oppføre energieffektive nybygg. Optimalisere bruken av energi til veibelysning og vann- og avløpsinstallasjoner.

Beholde og sikre kompetanse og kapasitet

Gjennom en aktiv personalpolitikk skal virksomhetene være attraktive arbeidsgivere. Rekruttere, beholde og videreutvikle personale med riktig kompetanse og engasjement.

Effektivitet og ressursutnyttelse

Effektiviseringskrav kan kompenseres med nytt og mer effektivt utstyr og maskiner. Store prosjekter stiller krav til god byggherreorganisering. Sikre godt samspill mellom aktørene i byggeprosesser (j.fr. dokument 6A)

Trafikk og trafikksikkerhet

Behov for å styrke området. Det er økt fokus og større oppmerksomhet på trafikk og trafikksikkerhet, med sikring av skoleveier som høyeste prioritet. Miljøutvalget har vedtatt objektive kriterier for prioritering av trafikksikkerhetstiltak.

Sikre en smidig overgang til VIVA IKS

Etablering av et interkommunalt selskap som skal overta Vann, avløp og Vei som i dag håndteres av Anlegg og Eiendom og Lier Drift, vil måtte skje samtidig som tjenesteområdene skal være fullt ut operative. Det vil bli en krevende prosess, som vil sette medarbeiderne på mange utfordringer.

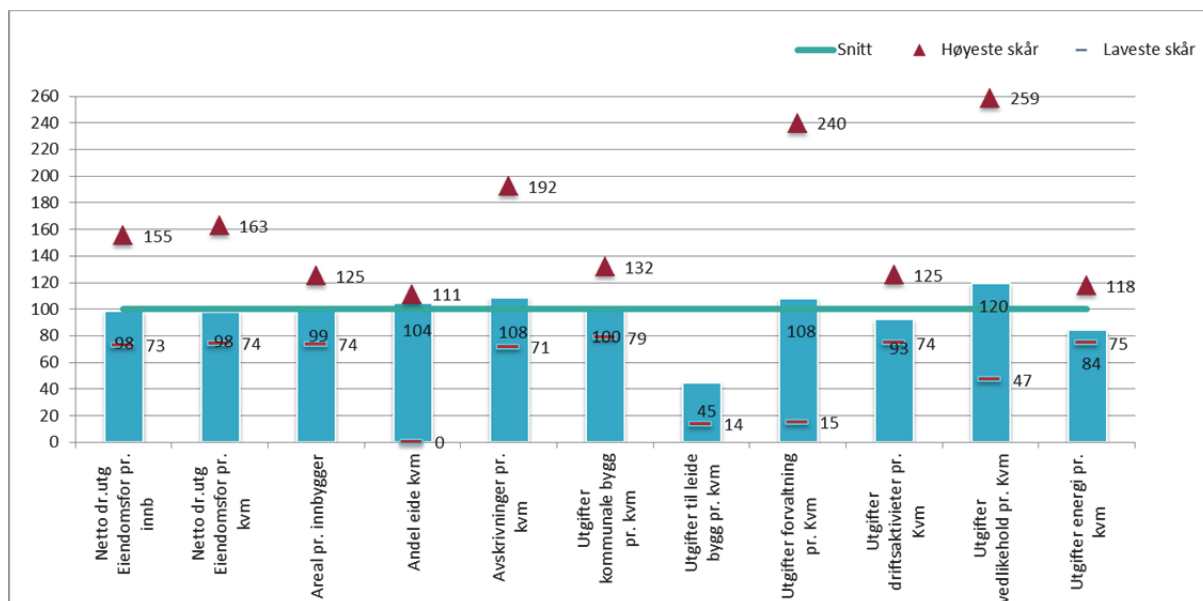
Organisering av gjenværende del av Anlegg og Eiendom/Lier Drift

Politisk bestilling av utredning om alternativ organisering av Lier Drift har vært satt på vent i påvente av organisering for VA og Vei. Denne prosessen må gjenopptas, og det må søkes optimale løsninger for organisering av gjenværende del av Anlegg og Eiendom/Lier Drift.

Faktadel / underlag

Tjenesteområdet har ansvaret for ca. 100 000 m² bygningsmasse, ca. 135 km med kommunale veier, 250 km avløpsledninger, 38 kloakkpumpestasjoner, 3 avløpsrenseanlegg og ca. 160 km vannledninger med tekniske installasjoner.

Tjenesteprofil Bygningsdrift

- Bruker totalt litt under snittet av sammenligningskommunene
- Arealbruk per innbygger omtrent på snittet av sammenligningskommunene
- Energikostnader per kvm på ca. 80 % av snittet av sammenligningskommunene
- Drift, vedlikehold og forvaltning, sett sammen, per kvm ligger også under snittet
- Avskrivninger ligger en god del over snittet, hvorav ca. halvparten av avskrivningene er knyttet til skolebygg
- Kostnader til Idrettsbygg og anlegg og er vesentlig høyere enn snittet. Dette bør undersøkes nærmere
- Se også veiområdet som fremkommer i tjenesteprofilen under Plan/Samfunnskapittelet

Mål og tiltaksplan – Infrastruktur – Bygg, Vann og Avløp, Vei og Kjøkken

Redusert energiforbruk	Mål: • Bidra til 20 % reduksjon i energiforbruket i forhold til 2007-nivå innen 2020. Tiltak: • Skifte ut gammelt veilysanlegg • Energieffektive nybygg • Driftsoptimalisering og brukerbevissthet • Effektiv arealutnyttelse
Vann på avveie	Mål: • Det totale vannuttaket i samarbeidskommunene (Drammensregionen) skal som et minimum stabiliseres på 2010-nivå, slik at befolkningsvekst møtes med tilsvarende reduksjoner i lekkasjetapene. Tiltak: • Fornye ledningsnettet i henhold til tiltaksplanen i Temaplan avløp. • Implementere og ta i bruk nytt anleggsregister for bedre kartlegging av vannforbruket. • Vannmålerdekning på 100 % innen 2015.
Langtidsplaner	Mål: • Oppdatere vedlikeholdsplan for vei for å sikre optimal ressursbruk. Tiltak: • Avsette ressurser til dette arbeidet.

Økonomi

Driftsbudsjett

Infrastruktur- Bygg, VA vei	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	202 772	210 397	212 384	213 878	212 938	213 728	213 568
30 Inntekter	-84 245	-82 017	-82 017	-82 181	-82 181	-82 181	-82 181
Netto ramme	118 527	128 380	130 367	131 697	130 757	131 547	131 387
Endring pr. år				3 317	-940	790	-160
% endring fra forrige år				2,58 %	-0,71 %	0,60 %	-0,12 %

Rammeendringer

		Endringer i 2014 kr.				
Infrastruktur- Bygg, VA vei og kjøkken	2014	2015	2016	2017	Sum	
<u>Konsekvensjusteringer</u>						
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0	
Pris- og lønnsvekst	4 227	0	0	0	4 227	
<u>Vedtatte endringer HP 13-16</u>	0	0	0	0	0	
AE Redusert energikostnad ved oppgradering	-800	-320	-160	0	-1 280	
AE Økning GVD-kontingent ut over prisst.	260	70	0	0	330	
AE Student	-340	0	0	0	-340	
KS - Drift Heiahallen	650	0	0	0	650	
KS - Drift Hegg skole	0	750	0	0	750	
AE - Vaktordning for kommunale bygg	250	0	0	0	250	
<u>Endringer,VA området (Selvkostfin.):</u>						
Innkjøp og drift av abonnentregister	-500	0	0	0	-500	
Serviceavtale for driftsovervåking	-100	0	0	0	-100	
Bistand til modellering av avløpsnett	250	-250	0	0	0	
Sum nye tiltak	3 897	250	-160	0	3 987	
<u>Nye tiltak</u>						
Siste fase av redusert energikostnad LED	0	0	0	-160	-160	
Utsatt inntj LED	400	0	-400	0	0	
Erstatning Frogner sykehjem - økt areal	0	0	1 350	0	1 350	
KS Lier drift – økt inntekt	-1 400	0	0	0	-1 400	
<u>Behov for endringer,VA området (Selvkostfin.):</u>						
Periodeforskyving av student	340	-340	0	0	0	
Diverse mindre poster VA	430	-200	0	0	230	
VA samarb, Lier, Hurum og Røyken	650	-650	0	0	0	
Sum Nye tiltak	420	-1 190	950	-160	20	
<u>Innsparing/omstilling</u>						
Anlegg og eiendom - Gen kutt (1,5 - 2 %)	-1 000	0	0	0	-1 000	
Sum innsparing/omstilling	-1 000	0	0	0	-1 000	
Sum Infrastruktur- Bygg, VA vei og kjøkke	3 317	-940	790	-160	3 007	

Forklaring:

- Vedtatt reduksjoner i energikostnader som følge av investering i LED-belysning som veibelysning. Innsparingen periodeforskyves i pkt. 11.
- Kontingenten til regionsamarbeidet, Godt Vann Drammensregionen, øker gradvis utover i perioden på bakgrunn av et prosjekt rundt problematikken Avløpsvann på avveie. Dette som følge av strategier i GVDs Felles hovedplan for Vann og Avløp som er vedtatt av kommunestyrene i deltagerkommunene. Kompenseres for prisstigning utover kommunal deflator.

3. Det er inngått avtale mellom GVD og HiBu om praksisplass for studenter. Lier kommune tilbyr praksisplass sammen med Glitrevannverket og Nedre Eiker kommune. Tiltaket skulle utgå i 2014, men periodeforskyves i pkt. 13.
4. I kommunestyrevedtaket HP 2012-2015 ble det lagt inn driftskostnader for ny Heiahall
5. I kommunestyrevedtaket HP 2012-2015 ble det lagt inn økte driftskostnader for bygging av ny Hegg skole.
6. I Hp 2013-2016 ble det vedtatt å innføre en vaktordning frem til kl. 22.00 på hverdager samt i helgene fra høsten 2013. Fra 2014 får ordningen helårseffekt og rammene økes tilsvarende.
7. I Hp 2013-2016 ble det vedtatt å øke rammene for 2013 med 0,5 mill. til innkjøp av nytt system til forvaltning av innbyggernes vann og avløpsanlegg. Beløpet reduseres igjen fra 2014 siden dette var en engangskostnad.
8. I Hp 2013-2016 ble det bevilget ressurser til å inngå serviceavtale med leverandørene av overvåkning- og automatiseringssystemer for VA installasjonene. Dette for å opprettholde god drift av anleggene. Driftsutgift første året ble beregnet til ca. 350.000 kr med en reduksjon i kostnadene på 100 000 fra år to.
9. Pga stort behov for å dokumentere kapasiteten i transportsystemet for avløp, samt krav fra myndighetene om å kunne dokumentere utslipp fra overløp, ble det i Hp 2013-2016 bevilget midler i 2014 til bistand av ekstern kompetanse til modellering av avløpsnett. Beløpet tilbakeføres i 2015 da det er en engangskostnad.
10. I fjorårets handlingsprogram ble investeringsbevilgningen til oppgradering av veilys til LED skjøvet fremover i tid, da prosjektet var forsinket ifht forutsetningene i Hp 2012-2015. Dette gjorde at energibesparelsene også ble forskjøvet. Dette er de siste 160` av innsparingskravet.
11. Se pkt. 10. Prosjektet er fortsatt forsinket og av en samlet innsparing på 0,8 mill. kr i 2014 forskyves halvparten ut til 2016.
12. Det har ikke blitt lagt inn økning i midler til drift av det nye sykehjemmet i tidligere handlingsprogram, da størrelsen på arealene ikke har vært avklart. Arealbehovet er nå klart og økning i driftskostnader ifht dagens sykehjem er beregnet til 1,35 mill. kr fra 2016. Når det nye sykehjemmet blir tatt i bruk er det planlagt å bruke Frogner sykehjem som avlastning i perioden Liertun sykehjem rehabiliteres. Det er usikkert på nåværende tidspunkt om dette fører til økning i driftskostnader. Liertun har større arealflate enn Frogner og besparelsen ved minimumsdrift av Liertun er muligens tilstrekkelig til å dekke fortsatt bygningsdrift av Frogner.
13. Se pkt. 3
14. Diverse mindre poster på VA området er summert sammen til 0,43 mill. kr. Det er bla. ressurser til Sikring av høydebasseng ihht Drikkevannsforskriften, Pålegg fra Fylkesmannen om prøvetagning ved Linnes renseanlegg og andre ansvar og kontroller ihht forskrifter. Noen av dette er engangskostnader som tilbakeføres fra 2015.
15. Ihht vedtak i deltagerkommunene er det satt av 0,65 mill. kr til arbeid med samarbeidet mellom kommunene Lier, Røyken og Hurum om et felles IKS for vann, avløp og vei.
16. På grunn av at bestiller/utfører modellen nå er fullt ut gjennomført på tjenesteområdet, er det ikke ramme på Lier Drift. All drift finansieres ved inntekter fra interne og eksterne aktører. Anlegg og Eiendom har lite lønnsmidler og det foreslås å redusere rammen med en rund sum på 1,0 mill. som tjenesteområdets bidrag til omstilling. Mye av Anlegg og Eiendoms ramme er bundet opp i kostnader som er upåvirkbare på kort sikt for virksomheten, slik at mesteparten av innsparingen må tas ut ved reduksjon i vedlikehold av bygningsmassen og på vedrift- og vedlikehold.

Plan og samfunn

Plan og samfunn omfatter:

- Samfunnssektoren
- Landbrukskontoret
- Planseksjonen

Utfordringer:

- Press på arealer som innebærer at jordvernet, miljøhensyn og markagrensen blir utfordret av en kontinuerlig etterspørsel etter nye arealer for boliger og næringsaktivitet.
- Strukturmessige endringer i landbruket skaper nye driftsformer
- Økning av matproduksjon i samsvar med nasjonale mål krever forutsigbare rammebetingelser for næringen, samt godt klima i produksjonssesongen
- Kulturbetingede ulikheter i det interkommunale samarbeidet
- Økt forventningspress fra publikum

Fokusområder:

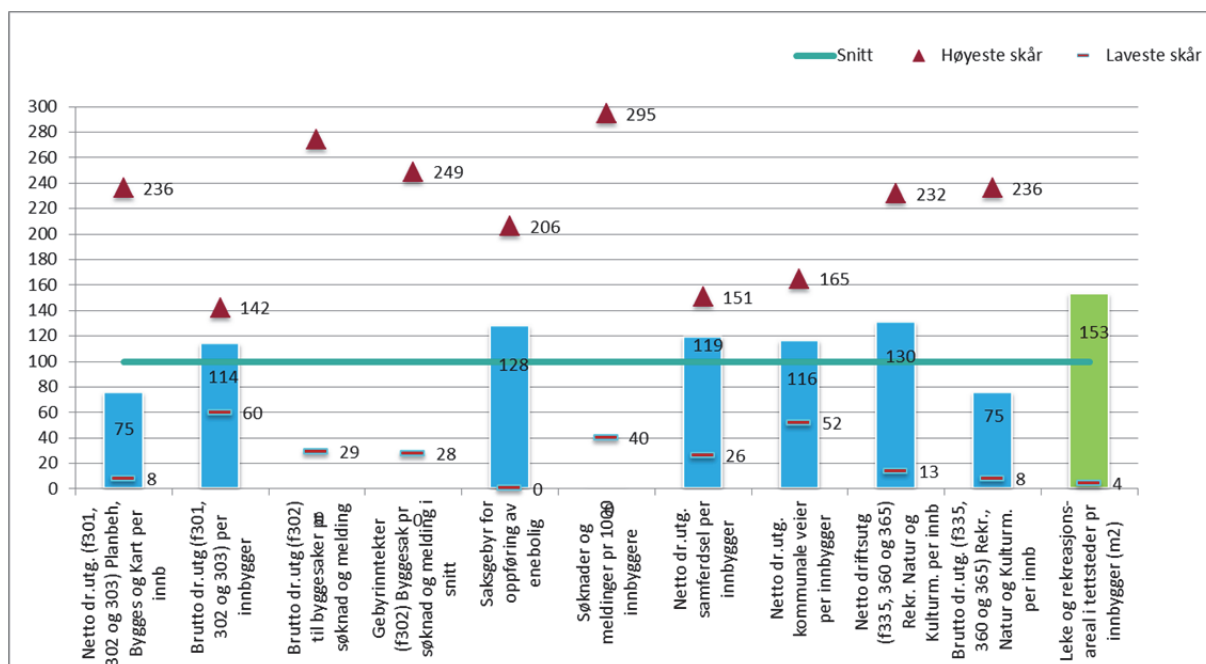
- Næringsutvikling i jord- og skogbruk
- Jordvern, miljø og forurensning
- Videreutvikle en brukervennlig og oppdatert kartportal
- Nettbaserte og brukervennlige innsynsløsninger
- Effektiv og korrekt saksbehandling

Faktadel:

Tjenesteområdet omfatter forvaltningsoppgaver og saksbehandling etter Plan- og bygningsloven, Jordlova, Forurensningsloven, Markaloven, Naturmangfoldloven og andre lovverk. Videre omfatter det opprettelse og vedlikehold av kommunens kartverk og matrikkel, tilskudd og kontroll i landbruket, samt overordnet planlegging og interkommunalt samarbeid.

Tjenesteprofil

Denne tjenesteprofilen inneholder nøkkeltall som berører flere tjenesteområder. Her ligger blant annet plan og byggesaker, samferdsel, vei, natur og kulturminner.

- Det foreligger ikke tall på antall saker/meldinger for Lier i KOSTRA for 2012. dette gjør at noen av sammenligningskriteriene ikke fremkommer.
- Lier har høyere brutto utgifter pr. innbygger men også betraktelig mer inntekter slik at netto utgifter ligger godt under sammenligningskommunene. Dette kan indikere effektiv drift, høyere gebyrnivå, eller en kombinasjon.
- Saksbehandlingsgebyr for eneboliger er høyere enn snittet. Lier har en utjevningsmodell mellom ulike gebyrtyper.
- Lier bruker mer enn snittet på vei, men regnes det per km vei og antall lyspunkter, bruker Lier mindre. (Ligger under tjenesteområde Infrastruktur osv. i Lier kommune)
- Har totalt sett mye lavere utgifter enn sammenligningskommunene på rekreasjon, natur og kulturminner. Sammenligningskommunene har en god del høyere inntekter, slik at netto bruker Lier en del mer pr. innbygger (Ligger under tjenesteområde Kultur i Lier kommune)

Mål og tiltaksplan – Plan og Samfunnsområdet

Næringsutvikling i jord og skogbruk	Mål: • Øke den lokale matproduksjonen i tråd med nasjonal målsetting. Tiltak: • Stimulere til økt bruk av tilskuddsmidler til drenering av dyrket mark for å øke arealenes produksjonsevne i fireårsperioden. • Høyt fokus på jordvern gjennom videreutvikling av årlig tilbakemelding til politisk om omdisponering og nedbygging av dyrket mark. • Gjennomføre informasjons- og inspirasjons-møte for nye bønder sammen med Lier Bondelag • Utrede «Liers grønne perler» - en reiserute i Lier for å markedsføre kortreist mat og andre severdigheter
Jordvern, miljø og forurensing	Mål: • Minske forurensning og avrenning til Lierelva Tiltak: • Jobbe for at det etableres tilstrekkelige kantsoner mot vassdrag og riktig håndtering av husdyrgjødsel, gjennom økt fokus og ved kontroll av tilskuddsordninger i landbruket. • Kartlegge, kontrollere og følge opp at alle brukere med privat avløpsanlegg har anlegg som ligger innenfor normen • Fortløpende oppfølging av alle henvendelser som knytter seg til miljøkriminalitet som ulovlige fyllinger, hensetting av bilvrak, etc.
Nettbaserte og brukervennlige innsynsløsninger via hjemmesiden til kommunen	Mål: • Innsynsløsning knyttet til plansaker (plandialog) og oppmålingssaker (oppmålingsdialog) på plass innen utgangen av 2014 • Innsynsløsning for byggesaker (byggesaksdialog) på plass innen utgangen av 2016 Tiltak: • Fullføre arbeidet med digitalt planregister, deretter implementere programvaren i vår kartportal sammen med vår leverandør Norconsult.

Effektiv og korrekt saksbehandling	Mål: • Alle saker skal behandles innenfor lovpålagte tidsfrister og ha en god kvalitet Tiltak: • Jobbe med effektivisering blant annet gjennom å videreutvikle hjelpemidler som kartverket, flybilder, etc. • Videreutvikle ePhorte (saksbehandlingsverktøyet) og forsterke opplæringen
Brukervennlig og oppdatert kartportal	Mål: • Oppdatere grunnkartbaser og følge opp forvaltningsavtalen for disse geodatasett bestemt i ”Norge digitalt” avtalen Tiltak: • Ajourføring og nykonstruksjon av FKB – Felles kartdatabase (Geovekstprosjekt) • Tilrettelegge for flere temadatasett mot vår Web-innsynsløsning i Lier

Økonomi

Driftsbudsjett:

Plan/samfunn	Regnska 2012	Vedt. 2013	Just. Bud 2013	Rammer i faste 2014-kroner			
				2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	46 964	31 119	49 050	32 535	29 935	29 935	29 935
30 Inntekter	-34 761	-13 769	-30 985	-14 177	-14 177	-14 177	-14 177
Netto ramme	12 203	17 350	18 066	18 358	15 758	15 758	15 758
Endring pr. år				1 008	-2 600	0	0
				5,81 %	-14,16 %	0,00 %	0,00 %

Rammeendringer:

Plan/samfunn	Endringer i 2014 kr.				Sum
	2014	2015	2016	2017	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	939	0	0	0	939
HP 13-16 Plansamarbeidet Drammen 70% av	0	-2 800	0	0	-2 800
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>939</i>	<i>-2 800</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-1 861</i>
<u>Nye tiltak</u>					
Frisklivssentral	600	200	0	0	800
Årsavgift Haukeliveien as	50	0	0	0	50
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>650</i>	<i>200</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>850</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
Inntektsøkning Plan	-500	0	0	0	-500
Generelt kutt 1%	-81	0	0	0	-81
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-581</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-581</i>
Sum Plan/samfunn	1 008	-2 600	0	0	-1 592

Forklaring:

- I hh.t. melding til Miljøutvalget 32/2013 omprioriteres midler fra tilskuddsordning for nye bygg i energiklasse A, til støtteordning for energiltak i bygg. Støtteordningen administreres av Sektor Samfunn. Kr. 200 000 overføres fra Planseksjonen til Sektor for samfunnsutvikling. Dette medfører ikke endring i ramme for tjenesteområde Plan/Samfunn.
- I HP 2013-16 er det satt av 2,8 mill. kr årlig i 2013 og 2014 til plansamarbeidet med Drammen om utviklingen Lierstranda og Brakerøya. (Drammen kommune bidrar med 1,2 mill. kr årlig). Bevilgningen til prosjektet er fullført i 2014 og utgår derfor fra 2015.
- Midler til etablering av frisklivssentral iht. vedtak i tjenesteutvalget i september. Legges inn med 3/4 årsvirkning i 2014 og full årsvirkning fra 2015.
- Lier kommune har tegnet aksjer i Haukeliveien AS i samsvar med formannskapetets vedtak 24.1.2013. Deltakelsen innebærer en årlig avgift til drift av selskapet.
- Planavdelingen blir ikke underlagt en generell innsparing i form av 1 % kutt i lønnsmidler som andre virksomheter. For å bidra til omstilling pålegges virksomheten en økning i inntektene på 0,5 mill. Dette på bakgrunn av en tendens til høyere inntektsnivå enn budsjettet de siste årene.
- Av virksomhetene på tjenesteområdet er det Landbruksforvaltningen og Sektor samfunn som blir pålagt en generell innsparing tilsvarende 1 % av lønnsmidlene.

Fellestjenester, ledelse og politikk

Fellestjenester, ledelse og politikk omfatter:

- Kommunekassa
- Rådmannsteamet
- Rådgivningsenheten
- Økonomi, regnskap, statistikk og rapporteringsenheten
- Service, informasjon og dokumentenheten
- HR enheten
- Lier- og Hurum IKT tjeneste

Virksomhetene på området har ansvar for:

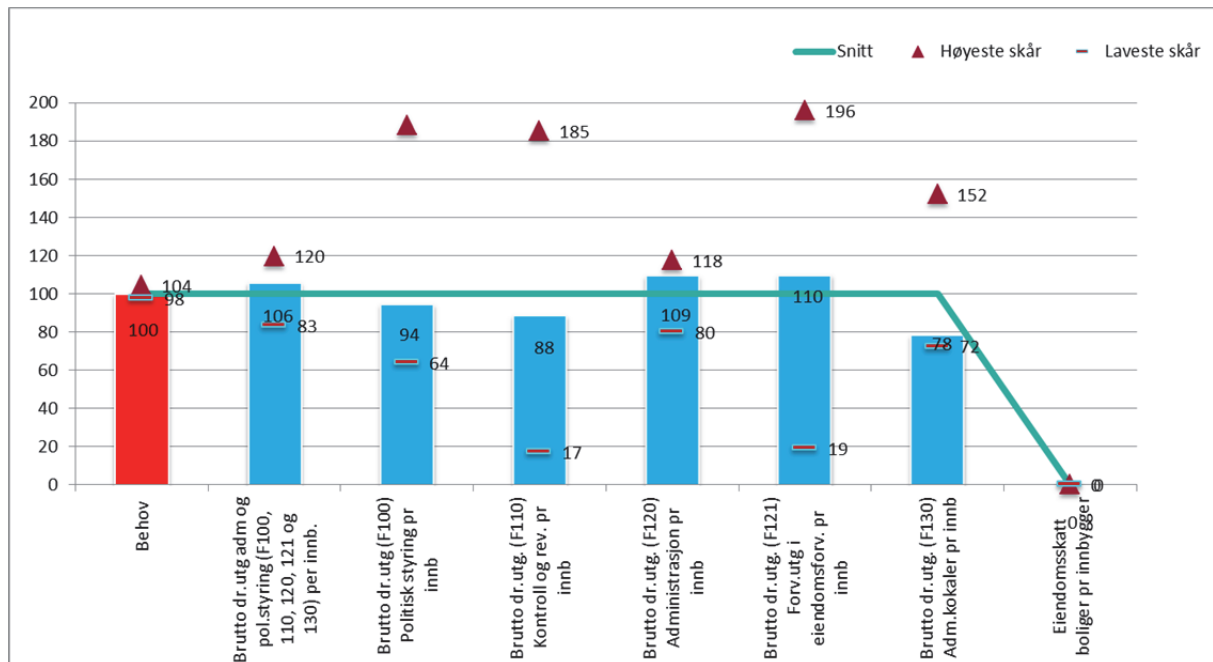
- Tilrettelegge for politiske og administrative beslutnings- og styringsprosesser
- Styringsprosesser i samsvar med årshjulet og produksjon av saker som fremmes for politiske organer
- Administrasjon og driftsstøtte
- Organisasjonsutvikling
- Faglig utvikling innen tjenestoområdene velferd, skole og barnehage
- Drift og utvikling av IKT- infrastruktur og systemer
- Informasjonstjenester og dokumenthåndtering
- Innføring av skatter og avgifter, utføre analyse- og utredningsarbeid

Tjenestområdet har ansvaret for implementering av tjenesteovergripende strategier som:

- Arbeidsgiverpolitisk plattform
- Anskaffelsesstrategi
- IKT strategi
- Kommunikasjonsstrategi

Faktadel:

Tjenesteprofil:

- Lier bruker totalt sett noe mer på administrasjon og politisk styring enn sammenligningskommunene
- Det er utgifter til administrasjon som trekker opp totalen.
- Det er konstatert feilføringer på administrasjonsområdet ved at flere årsverk som skulle vært ført på tjenesteområdene, er ført på administrasjon.
- Byråkratimålingen og en analyse av administrasjonsnivå av Agenda viser at Lier ikke har noen raus administrasjon.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Fellestjenester, ledelse og	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	79 606	83 388	85 886	85 144	85 494	84 144	84 994
30 Inntekter	-11 542	-10 642	-11 192	-10 912	-10 912	-10 912	-10 912
Netto ramme	68 064	72 746	74 694	74 232	74 582	73 232	74 082
Endring pr. år				1 486	350	-1 350	850
% endring fra forrige år				2,04 %	0,47 %	-1,81 %	1,16 %

Rammeendringer:

Fellestjenester, ledelse og politikk	Endringer i 2014 kr.				Sum
	2014	2015	2016	2017	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	2 486	0	0	0	2 486
Valg hvert annet år	-850	850	-850	850	0
HP 13-16 Øke lærlingeordningen antall	500	0	0	0	500
HP 13-16 Styrke innkjøpskompetanse med er	700	0	0	0	700
HP 13-16 KS Fellestjenester – salg av opplær	-200	0	0	0	-200
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>2 636</i>	<i>850</i>	<i>-850</i>	<i>850</i>	<i>3 486</i>
<u>Nye tiltak</u>					
KS VIVA IKS – rasjonaliseringsgevinst	0	-500	-500	0	-1 000
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>0</i>	<i>-500</i>	<i>-500</i>	<i>0</i>	<i>-1 000</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
Kutt stab/støtte	-1 000	0	0	0	-1 000
Generelt kutt 1%	-150	0	0	0	-150
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-1 150</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-1 150</i>
Sum Fellestjenester, ledelse og politikk	1 486	350	-1 350	850	1 336

Forklaring:

- Det er satt av 0 85 mill. kr til kommunevalget i 2015 og stortingsvalget i 2017.
- Økning i antall lærlinger
- Økning i antall komplekse innkjøpssaker og innsigelser som skal behandles gjør at presset på innkjøpsfunksjonen er stort. Behov for å styrke med en stilling fra 2014.
- I kommunestyrets vedtak HP 13-16 ble det lagt inn forventninger om salg av opplærings rammene reduseres med inntektsøkningen.
- De fire enhetene Rådgivningsenheten, Økonomienheten, Serviceenheten og HR-enheten blir ikke underlagt en generell innsparing i form av 1 % kutt i lønnsmidler som andre virksomheter. For å bidra til omstilling pålegges enhetene en samlet innsparing på 1,0 mill.
- Av virksomhetene på tjenesteområdet er det Ikt, Kommunekassa og Rådmannsteamet som har fått krav om en generell innsparing tilsvarende 1 % av lønnsmidlene.

6.3 Organisasjon og medarbeidere

Utfordringer

- Statlig styring fører til flere og forsterkede oppgaver for kommunene, uten tilsvarende økonomisk kompensasjon. Behovet for fleksibilitet i disponering av ressursene øker.
- Befolkningens forventninger til kommunenes tjenestetilbud øker, samtidig som brukernes behov er mer komplekse og antall ressurskrevende brukere øker.
- Et viktig utviklingsområde for kommunale tjenester fremover, vil være samhandling og koordinering av tjenestene.
- Kommunene står overfor et krevende omstillingsarbeid.

For å møte utfordringene skal kommuneorganisasjonen utvikles med fokus på følgende faktorer:

- Menneskene – både de som skal ha tjenestene og de som skal yte tjenestene, systemet og organisasjonen.
- Dyktige ledere og medarbeidere er forutsetninger for å kunne realisere kommunens mål om gode tjenester. Helhetlig kompetanseutvikling blir vesentlig.
- For å utnytte ressursene optimalt og kunne håndtere økte krav til økonomisk styring, trenger kommunen gode system for styring, kvalitet og kontroll.

Kommuneplanens overordnede målsetning er:

”Kommuneorganisasjonen skal være åpen, verdidrevet og samfunnsansvarlig.”

Utvalgte nøkkeltall:

	2008	2009	2010	2011	2012
Ant. virksomhetsledere	46	43	42	46	46
Antall aktive årsverk pr. 1.1	1025	1035	1140	1126	1120
Antall ansatte pr. 1.1	1327	1334	1523	1518	1523
Medarbeidertilfredshet	4,4	4,5	-	4,5	4,6
Medarbeiderengasjement	4,3	4,3	-	4,2	4,3
Tilfredshet med nærmeste leder	4,5	4,5	-	4,4	4,6

Fokusområder

Kommunens arbeidsgiverpolitiske plattform, vedtatt høsten 2012, skal være førende for videre satsing på organisasjon og medarbeidere.

Kompetente og engasjerte medarbeidere

For å gjøre kommuneorganisasjonen og medarbeidere i stand til å handle i tråd med kommunens verdigrunnlag, er det avgjørende å bygge en kultur der medarbeidere er trygge på å ta avgjørelser som samsvarer med kommunens visjon, verdier og målsetninger.

Økt konkurranse i rekruttering av kvalifiserte medarbeidere gjør det nødvendig å fremstå som en attraktiv arbeidsgiver for å sikre tilfang av kompetent personell. Kommunen skal ha en helhetlig og klar strategi for forvaltning og utvikling av sine medarbeidere.

I beslutningsgrunnlaget er det lagt opp til en økning i antall lærlinger. Lærlingordningen og en økning av antall læreplasser vil bidra positivt i forhold til fremtidig rekruttering, samtidig som

kommunen ivaretar et viktig samfunnsansvar i forhold til unge arbeidstakere. Det blir stilt samme krav til lærlingene som andre medarbeidere, og de som blir tilbudt plass skal være kvalifisert for plassen.

Lier kommune vil følge opp jobbstrategien og stille tiltaksplasser til disposisjon for ungdom og voksne under 30 år med nedsatt funksjonsevne. Innsatsen skal bidra til å senke barrierer i overgang mellom utdanning og arbeid. Det forventes at dette tiltaket skal bidra til at flere får en varig forankring i arbeidslivet etter en periode på tiltak. Det etableres et tett samarbeid med NAV Lier om oppfølging og veiledning av tiltakene.

Ledere som kan, tør og vil

Viktige suksessfaktorer for at kommunen skal lykkes med sine omstillingsprosesser, er at ledere har tilstrekkelig kompetanse og fokus på involvering og økt engasjement blant sine medarbeidere, samt styrket økonomistyring og -kontroll. Fortsatt fokus på lederrollen og utvikling av denne er nødvendig for at kommunen skal kunne yte sine tjenester på en best mulig måte. Kommunens økonomiske utfordringer gjør det spesielt krevende å finne en god balanse mellom verdibasert ledelse og utøvelse av kontroll.

Arbeidsglede og nærvær

Fraværet i Lier kommune er relativt høyt. I Lier kommunes HMS/IA-plan er det prioriterte mål å styrke lederoppfølging, systematikk for sykefraværshåndtering samt å gjennomføre konkrete tiltak i samarbeid mellom medarbeider og leder. For å oppnå dette er det vesentlig å sørge for tett og målrettet samarbeid mellom tillitsvalgte og ledelse på alle nivåer.

I arbeidet med å redusere sykefraværet skal erfaringer og kunnskap fra Kvalitetskommune-prosjektet videreføres i nye prosjekter. Enkeltprosjekt rettet inn mot bemannings- og arbeidstidsordninger følges opp og evalueres med tanke på overføring til resten av organisasjonen. For at kommunen skal lykkes, må samtlige aktører bidra aktivt; arbeidsgiver, arbeidstaker, NAV, fastlegene og bedriftshelsetjenesten.

Nyskaping

Organisasjonsutvikling

Brukerne og pårørende etterspør i økende grad samhandling og koordinering av tjenester. Et godt samspill mellom de ulike tjenesteområder/virksomheter er sentralt for å kunne gi en tjenesteyting som er robust, kostnadseffektiv og av tilfredsstillende kvalitet. For kommunen blir det dermed stadig viktigere å ha en organisasjonsstruktur som sikrer økt handlingsrom og fleksibilitet.

Kvalitetssystemet

Kommuneorganisasjonen skal opptre helhetlig og forutsigbart og gi innbyggerne trygghet for at alle får de tjenestene de har krav på. Det fordrer at tjenestene innen de enkelte tjenesteområdene er tydelig definert, og at medarbeidere og brukere må kjenne hvilke kvalitetsstandarder som gjelder.

Brukerdialog og medvirkning

Forventninger og krav til virksomhetene er stadig økende fra brukere og pårørende. Lier kommune vektlegger og vil legge til rette for at kommunens tjenester skal utvikles i dialog med disse gruppene. Gjennomføring av brukerundersøkelser og oppfølging av resultat i dialog med brukergruppene gir viktig informasjon og tilbakemelding i arbeidet med å videreutvikle tjenestene.

Mål og tiltaksplan

Kompetente og engasjerte medarbeidere	Mål: • Alle medarbeidere skal kjenne Lier kommunes verdigrunnlag og virksomhetens mål • Oppdaterte strategier på rekruttering og kompetanseutvikling foreligger. • I tråd med jobbstrategien har Lier kommune til enhver tid disponibelt tiltaksplasser for unge voksne under 30 år og har etablert et godt samarbeid med NAV Lier. • Lærlingeordningen styrkes i kommende periode slik at kommunen er på nivå med KS målsetting om 1 lærling pr 1000 innbyggere i løpet av 2015. Opptrapping fra 5 til 11 helsefagarbeidere Opptrapping fra 5 til 9 barne- og ungdomsarbeidere Opprette 2 plasser for kontor og administrasjon Opprette 1 lærlingeplass i Lier Drift Videreføre 1 plass for IKT servicefag • Det innføres sentral finansiering av lærlingeordningen fra 2013 for ytterligere å motivere virksomhetene til å ta inn lærlinger.
Ledere som kan, tør og vil	Mål: • Ledere kjennetegnet ved utførelse av lederverdiene dialog, resultatskaping, utvikling og motivasjon (DRUM) • Lederutviklingsprogram som kombinerer interne lederarenaer og annen kompetanse for ledere. • Tilstrekkelig økonomikompetanse hos virksomhetsledere er sikret gjennom opplæring og oppfølging.
Arbeidsglede og nærvær	Mål: • Nærværet i Lier kommune skal ligge på 94 % innen utgangen av 2015. • Systemverktøy som kvalitetssikrer ledernes sykefraværsoppfølging er på plass. • Etablert «tilretteleggingsråd» med ansvar for langtidssykefravær på tvers av virksomhetene. • Prioriterte virksomheter har fått styrket bistand på prosess og gjennomføring av lokale tiltak for økt arbeidsglede og redusert fravær. • Kunnskap og erfaringer fra kvalitetskommuneprogrammet er videreført i nye prosjekter.
Nyskaping	Mål: • For å sikre handlingsrom, kvalitet og fleksibilitet i tjenester og service, gjennomgås og vurderes organisasjons- og ledelsesstrukturen. • Alle virksomheter har innført kvalitetssystemet. • Alle virksomheter har lokale ”brukerutvalg” som organ for brukarmedvirkning og brukerdiallog.

6.4 Økonomi og investering

Innledning

Lier Kommune har i 2014 et anslag på frie inntekter på 1,2 mrd. kr. I årets statsbudsjett var det en nominell vekst på i underkant av 25 mill. kr. Dette skal dekke den demografiske utviklingen og økte oppgaver som er signalisert i statsbudsjettet. Kompensasjon for pris- og lønnsvekst (deflator) som utgjorde ca. 38,5 mill. kr.

Utgiftene til aktivitetsvekst i tjenestene og annen kostnadsvekst som følge av omlegging av ulike ordninger har vært langt utover hva kommunen har fått kompensert via statsbudsjettet. Kommunen har en krevende demografisk utvikling som heller ikke dekkes fullt ut i inntektssystemet. I tillegg er det i tidligere handlingsprogram lagt inn store investeringsprosjekt som medfører omfattende lånebehov og dertil økte finansutgifter. Kommunen må forholde seg til krevende økonomiske rammer i årene som kommer.

For at ikke endrede behov og kostnader i tjenestene skal føre til indirekte omstillingskrav er det i handlingsprogrammet foreslått kompensere for slike endringer på en del områder. I beslutningsgrunnlaget blir virksomhetene kompensert med ca. 43 mill. kr utover generell kostnadsvekst.

I salderingen er det lagt inn kutt på ca. 9 mill. kr i tjenesteproduksjonen. Det er også foreslått å bryte med handlingsregelen om å følge ordinær nedbetalingsplan, og det foreslås en reduksjon i avdragene med 16 mill. kr i 2014.

Fortsatt omstillingsbehov

I perioden 2010-2013 har kommunen spart 50 mill. kr i tjenesteproduksjonen. Dette har vært for å møte fremtidens utfordringer med økte finansutgifter, økte pensjonsutgifter og omlegging til ikke lenger å kunne bruke merverdiavgiften fra investeringer i driften. I tillegg ble handlingsregler for netto driftsresultat, disposisjonsfond og lånegjeld etablert. I forhold til målet om en innsparing i strukturprosjektet på 62 mill. kr, ligger kommunen 12 mill. kr unna målet. Kravet ligger uløst på omsorgstjenestene, og det må jobbes intenst med å finne tiltak.

Da økonomiplanen ble saldert for 2014 i fjor høst ble dette gjort med forutsetninger om kutt på 25 mill. kr som ikke var fordelt på tjenestene.

I rådmannens beslutningsgrunnlag er det lagt inn kutt på 9 mill. kr. Tjenesteområdene omsorg- og helse/sosialtjenester er holdt utenfor i kuttene. På disse områdene ligger det fremdeles uløste omstillingskrav som må håndteres. Det er urealistisk å forvente at økte innsparingskrav skal kunne realiseres før de eksisterende kravene har funnet sin løsning. Det er lagt inn kutt på Anlegg og eiendom, stab/støtte, og redusering av nivået på tjenester til barn og unge med spesielle behov. På de øvrige områdene er det lagt inn kutt tilsvarende 1 % av lønnsmassen.

Økonomiplanen for 2015 er saldert med et ufordelt kutt på ca. 30 mill. kr, i 2016 ytterligere 5,6 mill. kr. Det må jobbes med å finne tiltak for dette i første halvdel av 2014 slik at det er tid til å omstille seg i 2015. Årsaken til den store utgiftsveksten i perioden utover finansutgifter er blant annet utgifter til å drifte nye sykehjemsplasser og etablering av bolig for unge med spesielle behov.

Handlingsrommet

Reduksjon av avdragene på 16 mill. kr anses som en midlertidig kriseløsning for å unngå enda høyere kutt i tjenesteproduksjonen. Fra 2015 er avdragene budsjettert etter avdragsplanen.

Målet om en stabil driftsmargin på 1,5 % er opprettholdt.

Disposisjonsfondet er viktig å styrke for å møte større uforutsette økonomiske utfordringer. I tillegg burde det dekket akkumulert premieavvik på ca. 100 mill. kr. Per i dag har vi et disposisjonsfond på ca. 22 mill. kr. Konklusjonen er at vi i flere år har hatt en økonomi som ikke har vært bærekraftig. Dette må vi gjøre noe med i årene som kommer.

Investeringer

Det er i handlingsprogramperioden planlagt investeringer eksklusiv vann og avløp for ca. 671 mill. kr. For vann og avløp er det planlagt investeringer i perioden på ca. 215 mill. kr.

Siden mesteparten av investeringene lånefinansieres øker finanskostnadene med ca. 33 mill. kr fra 2015.

Økonomiske forutsetninger

I Lier kommune er det satt målsetninger for en «sunn» økonomi, disse forutsetningene skal ligge til grunn i økonomiarbeidet i kommunen.

- Netto driftsmargin på 1,5 %
- Disposisjonsfond på 3 % av driftsinntekter (ca. 44 mill. kr)
- Egenfinansiering av investeringer på 25 %
- Gjeldsbelastning som ikke er større enn landsgjennomsnittet

Økonomiske nøkkeltall:

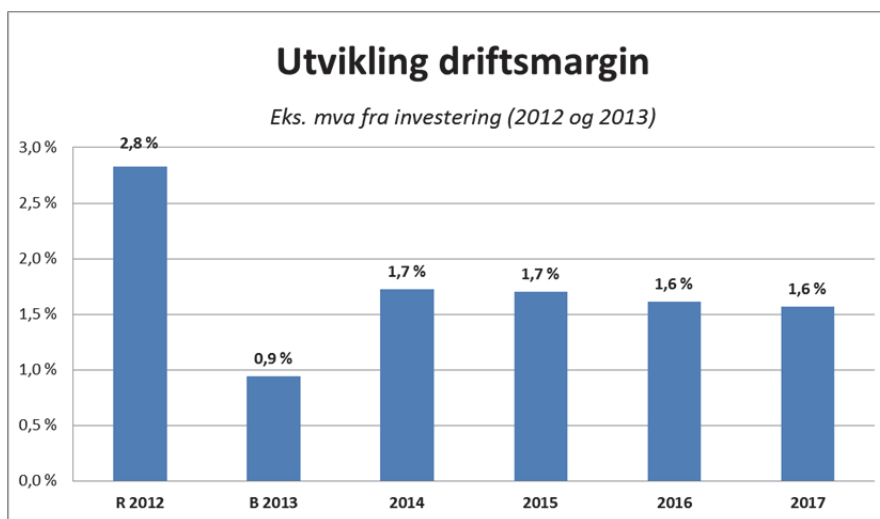
Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017	Mål
Netto driftsresultat ekskl. mva fra inv	24 818	25 135	23 838	23 244	
Driftsmargin ekskl mva fra inv	1,7 %	1,7 %	1,6 %	1,6 %	1,5 %
Disposisjonsfond ¹	21 699	31 786	42 611	53 436	
Disposisjonsfond i % av inntektene	1,5 %	2,2 %	2,9 %	3,6 %	3,0 %
Egenfinansiering av investering	15 000	15 000	15 000	15 000	
Andel egenfinansiering (eks. va)	3,5 %	8,4 %	32,4 %	91,7 %	25,0 %

1) Disposisjonsfond uten bindinger. Inngående balanse er 21,7 mill. kr

Driftsresultat/driftsmargin

Netto driftsresultat uttrykker hvilke midler som ikke er blitt benyttet i driftsregnskapet, og som gjenstår til bruk for avsetninger og investeringer. Det må ikke forveksles med begrepet regnskapsmessig overskudd.

Driftsmargin er et uttrykk for netto driftsresultat i % av inntektene. Kommunal- og regionaldepartementet anbefaler en driftsmargin på 1,5 % (eksklusiv merverdiavgift fra investeringer).

I rådmannens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en gjennomsnittlig driftsmargin på 1,65 %. Driftsmarginen har som forutsetning at kommunen klarer å tilpasse 33 mill. kr fra 2015 og økende til 38,6 mill. kr i 2016. Det er økningen i finansutgiftene som er hoved årsaken til behovet for å tilpasse økonomien. Det er også lagt inn en moderat økning i kostnader knyttet til økte plasser i det nye sykehjemmet (ikke fullfinansiert) og boliger med tjenester i 2016 og 2017.

Bruk av netto driftsresultat

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Overføring til investeringer	15 000	15 000	15 000	15 000
Avsetninger til disposisjonsfond	10 087	10 825	10 825	10 825
Fond VA området	-269	-690	-1 987	-2 581
Netto driftsresultat	24 818	25 135	23 838	23 244
Netto driftsresultat i % av inntekter*	1,7 %	1,7 %	1,6 %	1,6 %

Netto driftsresultat er disponert ved overføring til investeringer og avsetninger til disposisjonsfondet. Det er planlagt bruk/avsetning til selvkostfondet på vann og avløpsområdet.

Disposisjonsfond

Det anbefales at kommunen minst bør ha et disposisjonsfond på 3 % av driftsinntektene for å kunne håndtere uforutsette utgifter og svingninger. For Lier bør disposisjonsfondet, med forventede inntekter i 2014, være ca. 44 mill. kr.

I beslutningsgrunnlaget er det lagt opp til avsetning på totalt 42,6 mill. kr til disposisjonsfond i handlingsprogramperioden. Disposisjonsfond uten bindinger vil i utgangen av perioden utgjøre 64 mill. kr.

Egenfinansiering av investeringer på 25 %

Det er en anbefaling om egenandelfinansiering av investeringer på 25 %. Dette forutsetter at kommunen må ha driftsmargin og/eller avsetninger før en kan gjennomføre investeringer.

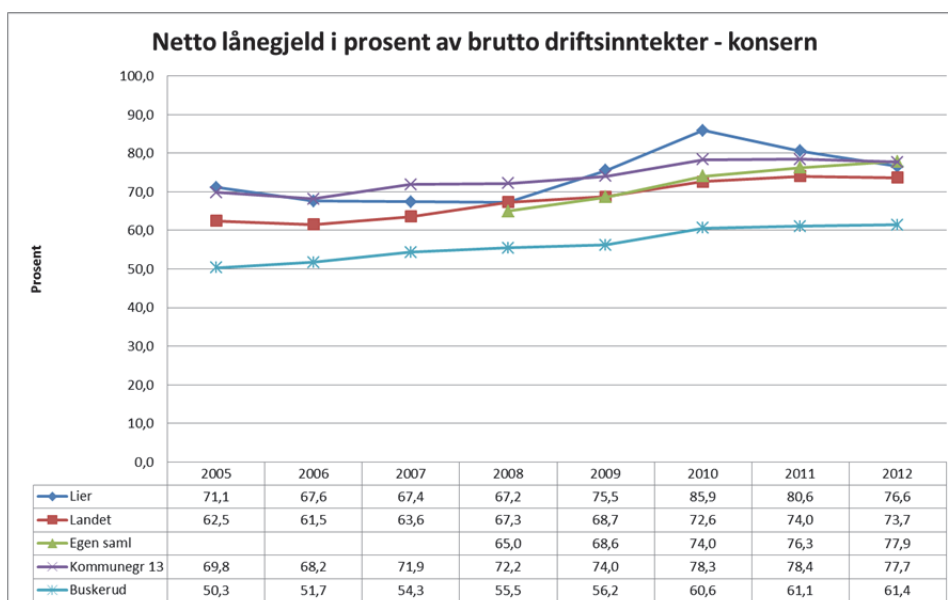
I handlingsprogramperioden er det lagt opp investeringer på 671 mill. kr (ekskl. investeringer på vann og avløpsområdet), av denne investeringen har kommunen 3,5 % egenfinansiering i 2014, resten må løses ved låneopptak eller salg av investeringsobjekter. Egenfinansieringen øker utover i perioden. Erfaringsmessig må en forvente at investeringsbeløpene øker ved rulleringen av handlingsprogrammet.

Investeringsnivå og gjeldsbyrde

For å ha en form for handlingsregel ble det innført et intensjonsmål i Handlingsprogram 2012-2015.

Liers gjeldsgrad skal ikke ligge over landsgjennomsnittet.

Gjeldsgrad defineres som Netto lånegjeld (langsigtig gjeld, eksklusive pensjonsforpliktelser, fratrasket totale utlån og ubrukte lånemidler) i % av brutto driftsinntekter

Buskerud har noen kraftkommuner som gjør at gjeldsandelen i fylket er relativt lav i forhold til et landsgjennomsnitt.

Endringer i grafen

I tjenesteprofilene og Nøkkeltallshefte har Lier endret kommunene som er med i egen sammenligningsgruppe. Det er nå denne gruppen som ligger i grafen og kommunene er endret fra tidligere års presentasjoner. I KOSTRA blir det produsert tall for kommunen og kommunen som konsern (inkluderer interkommunale selskaper, kommunale foretak og § 27-selskap som fører særregnskap). I tidligere års presentasjoner har vi benyttet kommunetall. Vi legger nå om til konserntall da dette korrigerer for områder som er lagt utenfor kommunen. Dette gjør at avviket til landsgjennomsnittet blir mindre enn kommunetallene, Lier har mindre lånegjeld utenfor kommunen enn sammenligningsgruppene.

I 2008 hadde Lier kommune gjeldsandel på nivå med landet, litt i overkant av egen sammenligningsgruppe. Etter dette økte lånegjelden kraftig frem til 2010 hvor Lier hadde høyest gjeldsandel av alle sammenligningsgruppene (171 mill. kr høyere gjeld enn samme

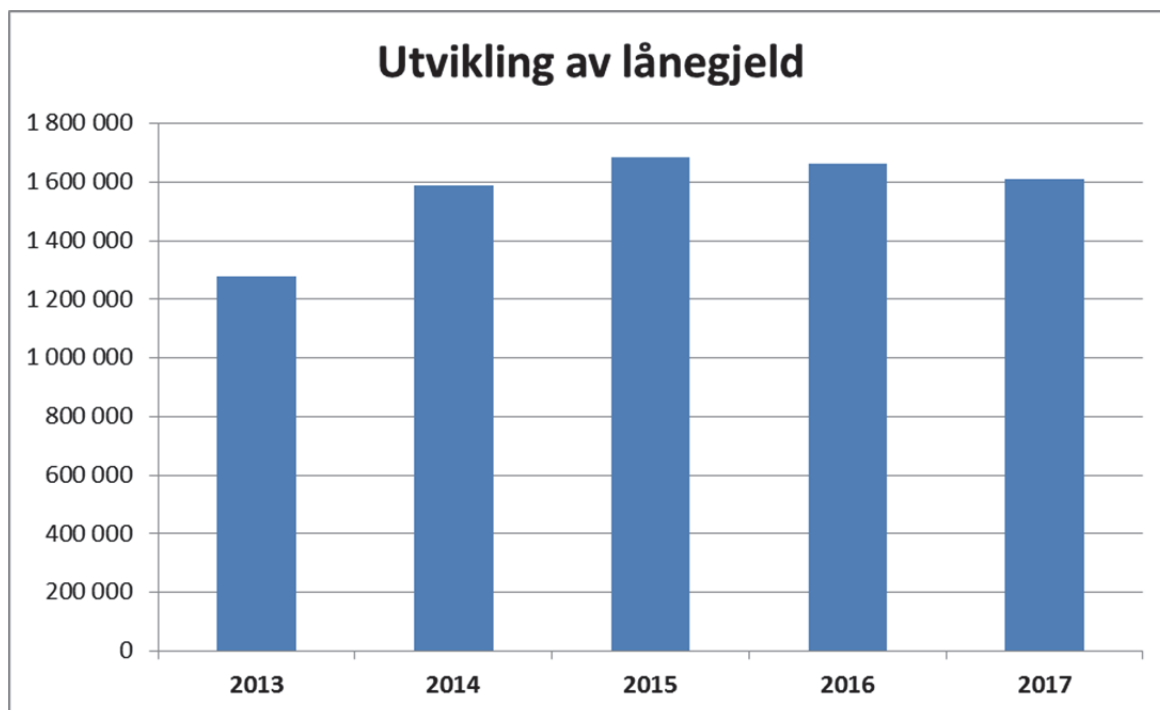
gjeldsgrad som landet). Fra 2010 økte avdragsinnbetalingene og investeringsgjennomføringen var moderat. Gjeldsandelen sank og i 2012 ligger Lier på nivå med egen sammenligningsgruppe, litt over landet (43 mill. kr høyere enn landets gjeldsgrad). Det forventes at gjeldsgraden i Lier synker også i 2013. Fra 2014 og utover aktiveres de store investeringene med Nye Frogner sykehjem og Hegg skole. Dette vil medføre en kraftig økning av gjeldsgraden.

Utvikling i lånegjelda, rente- og avdragsutgifter

Lånegjelda

Utviklingen i lånegjelda vil ha betydning for hvordan rente- og avdragsutgiftene vil vokse i årene fremover.

I rådmannens beslutningsgrunnlag øker lånegjelden i perioden med 26,1 %.

Tall i mill. kr.	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Gjeld pr. 01.01		1 277 933	1 588 179	1 686 183	1 663 995	
Opptak av lån		370 058	184 916	69 818	42 208	667 000
Avdrag		-59 812	-86 912	-92 006	-94 247	-332 977
Ny lånegjeld	1 277 933	1 588 179	1 686 183	1 663 995	1 611 956	
Endring i lån		24,3 %	6,2 %	-1,3 %	-3,1 %	

Nytt sykehjem og Hegg skole er de største årsakene til økningen. Veksten flater ut i 2016, men erfaringsmessig vil det komme inn nye behov for investeringer utover i perioden.

Renter og avdrag

I beslutningsgrunnlaget er nye lån tatt opp med 25 års nedbetalingstid.

Renter og avdrag på lån utgjør i dag ca. 126 mill. kr, avdragene er redusert i 2014 og finansutgiftene er budsjettert med 118 mill. kr. Frem til 2017 vil renter og avdrag øke til over 162 mill. kr. Dette skyldes både økte renter og avdrag. Renten øker som følge av endringer i rentemarkedet og økte investeringer, og avdragene øker som følge av at låneopptaket er større enn nedbetalingen.

Rådmannen anser renterisikoen som en vesentlig risiko, 1 % endring i renten utgjør ca. 8-10 mill. kr i driftsregnskapet.

Rentenivået er på et bunnivå, og prognoser tilsier at renten vil på sikt gå opp. Ekspertene er uenige om hvor bratt rentekurven er, men Norges Bank opererer med et generelt ”normalrentenivå” på i overkant av 5 %. I dette handlingsprogrammet har vi brukt Kommunalbankens vurderinger rundt renter i økonomiplanarbeidet i kommunene. Vi har lagt oss midt mellom øverste og laveste verdi i Kommunalbankens vurdering.

Omlegging av merverdiavgiftsinntekter fra investeringene

Fra 2014 skal all refusjon for merverdiavgift fra investering føres i investeringsregnskapet og benyttes som finansiering på investeringene. Før 2014 ble refusjonen for merverdiavgift fra investering ført i driftsregnskapet. Lier har de siste årene overført all refusjon for merverdiavgift fra investering til investeringsregnskapet, endringen får derfor ingen konsekvens for driftsregnskapet.

Frie inntekter

Frie inntekter består av skatt og rammetilskudd fra staten.

De siste årene har Lier budsjettert med et skatteanslag som ligger 5 – 10 mill. kr over det statsbudsjetttet legger til grunn i beregningen av frie inntekter. Dette har vist seg å være i tråd med de faktiske inntektene. Rådmannen beregner også for 2014 en vekst i frie inntekter på 8 mill. kr ut over statsbudsjetttets anslag.

En prognose på innbyggertall som skal oppdateres i inntektssystemet øker inntektsanslaget med 5 mill. kr og i budsjettforslaget ligger 3 mill. kr over denne prognosen.

Budsjettet for frie inntekter i 2014 er på 1,2 mrd. kr, en økning på 68 mill. kr i forhold til vedtatt handlingsprogram 2013. Veksten skal i hovedsak dekke lønns- og prisvekst, vekst i pensjonskostnadene, demografiske endringer, statens satsninger som er innlemmet i rammetilskuddet.

Følgende er justert i rammetilskuddet:

- Videreføring av nominell maks pris i barnehager og en reell reduksjon
- Helårseffekt av opptrapping likeverdig behandling av private barnehager til 96 %
- Opptrapping mot 2 barnehageopptak
- Valgfag ungdomsskolen 10 trinn
- Helårseffekt av kulturskoletilbud i skole/sfo innført i 2013
- Økt egenandel i statlige barnevernsinstitusjoner
- Økt tilsyn med barn i fosterhjem

- Reduksjon i tilskudd for ressurskrevende tjenester
- Reduksjon i tilskudd for enslige mindreårige flyktninger

Skatteutjevning

Skatten innbyggerne i Lier betaler ligger om lag 9 % over landsgjennomsnittet. Kommuner med høyere skatteinntekt enn landsgjennomsnittet må dele 60 % av skatten over snittet med kommuner som ligger under snittet. Andelen som må deles har gradvis økt fra 57 % i 2009, noe som gjør at Lier får beholde mindre av den skatten som er over landsgjennomsnittet.

Generelle statstilskudd

Kommunen mottar følgende kompensasjonstilskudd knyttet til investeringer:

- Rentekompensasjon for skolebygg (husbankrente)
- Investeringskompensasjon for reform 97 (rente oppgitt i statsbudsjettet)
- Kompensasjon for boliger og institusjoner, eldresatsingen (husbankrente)
- Kompensasjon for boliger, opptrappingsplanen for psykisk helse (husbankrente)
- Kompensasjon for investeringer i kirkebygg (husbankrente)

Beslutningsgrunnlaget er oppdatert med beregninger basert på dagens rentenivå.

I vedlegg 1 «sentral budsjettering» vises summene som er budsjettet på ordningene.

Integreringstilskudd

Beregningen har lagt til grunn en bosetting på ca. 22 personer inkl. familieegjenforeninger. Satsene som utløser tilskudd samsvarer med satsene i statsbudsjettet.

Ressurskrevende tjenester

Det er en egen refusjonsordning knyttet til kommunens ressurskrevende tjenester innenfor omsorgsområdet. Staten kompenserer en andel av utgiftene når tjenesten for en bruker kommer over en viss sum.

I statsbudsjettet for 2014 ble andelen som kompenseres redusert. Tidligere kompenserte staten 80 % av utgiftene over egenandel. Denne prosenten er nå redusert til 77,5 % pr. bruker. Egenandelen prisjusteres hvert år og er nå 1,01 mill. kr.

Nedgangen i refusjonsandelen utgjør for Lier kommune ca. 1,1 mill. kr lavere refusjon.

Budsjettforutsetninger

Deflator – lønns og kostnadsvekst

Kommunene blir i inntektssystemet kompensert for en beregnet kostnadsvekst (deflator), Deflatoren er et uttrykk for kommunens forventede økning i utgifter, og består av lønnsvekst (utgjør ca. 2/3) og prisvekst (utgjør ca. 1/3).

Rammene er i beslutningsgrunnlaget justert for en deflator på 3,0 %, med en lønnsvekst på 3,5 % og prisvekst på 2 %. Dette samsvarer med statsbudsjettets forutsetninger.

Priser og gebyrer

I rådmannens beslutningsgrunnlag er generelle priser og gebyrer økt med 3,0 %, jamfør kommunens kostnadsvekst på 3,0 % (deflator).

Mange av kommunes priser og gebyrer er styrt av regelverk eller selvkostprinsipp. Alle satser finnes i den vedlagte oversikten over avgifter, gebyrer og egenbetalinger (vedlegg 6).

Pensjon og Premieavvik

Kommunen betaler årlig inn pensjonspremie til sine pensjonsleverandører. Samtidig beregnes netto pensjonskostnader på grunnlag av et sett kriterier som fastsettes av Kommunal- og regionaldepartementet. Den beregnede pensjonskostnaden har frem til nå vært lavere enn hva kommunen betaler i pensjonspremie. Differansen mellom innbetalt premie og netto pensjonskostnad betegnes som premieavvik, og skal inntekts- eller utgiftsføres i regnskapet. Premieavviket er innført for at kommunene skal få en jevnere utvikling av pensjonskostnader ført i regnskapet. Premieavviket det enkelte år fordeles over 10 år (15 år før 2011). Ordningen med å utgiftsføre et lavere beløp enn vi betaler kan medføre en likviditetsutfordring for kommunene, og kommunene skyver pensjonskostnadene ut i tid.

I 2013 ble kostnaden og premie omtrent det samme slik at premieavviket ble rundt 0. I overgangen fra Storebrand til KLP var de avsatte reservene i Storebrand 14 mill. kr høyere enn avsetningene i KLP. Lier valgte å bruke denne avsetningen på reduksjon av premieavviket. Det vil si at det i 2013 er en høyere pensjonskostnad en pensjonspremie; negativt premieavvik. Da kommunen gikk over til KLP som pensjonsleverandør ble kommunen også deleier i KLP. Hvert år må kommunen bidra med sin andel av et egenkapitalinnskudd til KLP for at selskapet skal ha tilstrekkelig egenkapital. Dette egenkapitalinnskuddet er budsjettet i investeringsregnskapet.

Beregningen av pensjonskostnader for 2014 gir en vekst på 2,5 mill. kr Veksten skyldes forventet lønnsvekst og strammere beregningsparametere. I statsbudsjettet er økte pensjonskostnader en del av veksten i de frie inntektene. Akkumulert premieavvik var per 31.12.2012 på ca. 100 mill. kr, men vil ved utgangen av 2013 være redusert til ca. 80 mill. kr som følge av reserven som ble overført fra Storebrand.

Renter

Rådmannen har justert rentebanen fra handlingsprogrammet 2013-2016 i tråd med prognoser fra Kommunalbanken. Rentebanen er lagt på et middels nivå.

For nye lån er det tatt utgangspunkt 25 års avdragstid. I beregningen av rentekostnader på lån er det lagt inn forutsetninger om følgende rente på lånene uten rentebindinger:

- 2014 2,40 %
- 2015 2,80 %
- 2016 3,25 %
- 2017 3,55 %

I dagens låneportefølje har Lier kommune 67 % rentebinding (over 1 år) på sine lån, herav utgjør 32,55 % mellom 1 og 5 år og 35,61 % over 5 år. Fastrenten ligger mellom 2,9 % og 5,5 %. Gjennomsnittsrenten for porteføljen var ved utgangen av 2. tertial 2013 på 3,73 %. Gjenstående bindingstid varierer mellom noen måneder til 10 år, og den samlede porteføljen har i gjennomsnitt en bindingstid på 3,11 år.

Selvkostområdene

Lier kommune har valgt å fullfinansiere alle kommunens kostnader innen vann, avløp, renovasjon og feiing gjennom huseieravgifter. Avgiftsgrunnlagene består av både kapitalutgifter og driftsutgifter. Det føres eget selvkostregnskap hvor over- og underskudd i ordningene avregnes mot selvkostfond.

Forslag til renovasjonsgebyr er utarbeidet av Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD). Forslag til priser for feiing og tilsyn med fyringsanlegg er utarbeidet av Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV). Satsene vedtas som del av handlingsprogrammet.

Oversendt dokumentasjon fra selskapene legges frem som egne meldinger parallelt med handlingsprogrammet.

Gjennomsnittskostnad for en husstand:

	HP 2013	2014	2015	2016	2017
Vann (150m3)	2 156	2 176	2 367	2 468	2 584
Avløp (150m3)	3 481	3 501	3 534	3 581	3 621
Renovasjon (standard)	2 415	2 415	2 415	2 415	2 415
Feiing (1 pipeløp, hvert 2. år) *	218	224	224	224	224
Sum	8 270	8 315	8 540	8 688	8 843
Endring i kr.		46	225	148	156
Endring i %		0,55 %	2,70 %	1,73 %	1,79 %
Kostnader i kr. pr. enhet					
Vann (pr. m3)	11,84	11,84	12,98	13,52	14,16
Fastledd vann	380	400	420	440	460
Avløp (pr. m3)	20,67	20,67	20,76	20,94	21,07
Fastledd avløp	380	400	420	440	460

Kostnadene for en gjennomsnitts husstand økes med 0,55 % fra 2013 til 2014.

Vann og avløp:

Mengdeprisen på vann og avløp holdes uendret i 2014. Fastleddet økes med 5,3 %, men utgjør en så liten andel av kostnadene at total prisoppgang for vann og avløp i en gjennomsnitts-husstand er på 0,71 %. Prisstigning på kjøp av vann fra Glitrevannverket er også uendret. Mengden vann vi kjøper fra Glitrevannverket nådde en topp i 2010 og siden har det vært en jevn nedadgående tendens. Prognosene for 2013 tilsier at vi får det laveste vannkjøpet siden 2004. Det gjenstår å se, ved avlesningen av solgt vann for 2013 på nyåret, om all reduksjonen stammer fra lekkasjearbeidet eller om innbyggerne også bruker mindre vann. Reduksjon i kjøp av vann som skyldes mindre forbruk, vil gi et inntektstap, og det er høy fokus på å holde kostnadene så lavt som mulig slik at evt. reduksjon i inntekt ikke skal gi store prisøkninger i årene fremover.

Prisen på avløp ligger under nivået forutsatt i Temaplan Avløp. Årsaken er lavere investeringstakt enn forutsatt de siste årene.

Den fortsatt gunstige rentesituasjonen har også bidratt positivt i forhold til prisene på vann og avløp.

Over-/ underskudd på selvkostområdene avregnes mot selvkostfond. Fondene godskrives med renter, og legges inn som en del av selvkostberegningene. Disse er underlagt krav om at opparbeidede selvkostfond skal benyttes innen 5 år.

Renovasjon:

- Standard renovasjonsgebyr for Lier kommune foreslås uendret for 2014.
- Øvrige renovasjonsgebyrer settes som prosentvise satser av standardgebyret.
- Prisen på tilleggstjenester skal være den samme som i de andre kommunene i Drammensregionen.

Feie- og tilsynsgebyrer

- Gebyr for utført feiing og tilsyn øker med 2,5 % fra 2013-2014
- Gebyr for behandling av fyrverkerisaker øker med 3 %

Alle satser finnes i den vedlagte oversikten over avgifter, gebyrer og egenbetalinger (vedlegg 4).

Overføringer til kirke, gravlunder og andre trossamfunn

Overføringer til andre trossamfunn

Kommunene utbetaler tilskudd til trossamfunn, utover Den Norske kirke, utfra innbyggere som er registrerte medlemmer. Det er en sentral registrering av trossamfunn og medlemmer, og tilskuddsbeløpet baserer seg på overføring pr. medlem til Den norske kirke. Tilskuddsordningen er lovregulert.

Overføringene har over tid vært økende og budsjettet har ikke vært regulert. I beslutningsgrunnlaget foreslås det å øke budsjettet med 1 mill. kr slik at budsjettet er i tråd med det reelle tilskuddsnivået.

Den norske kirke

Det foreslås at Den norske kirke får det samme innsparingskravet på 1 % av lønn som de øvrige virksomheter. For kirken utgjør dette 0,11 mill. kr.

Det er tidligere bevilget 1 mill. kr til reguleringsplan for Frogner gravlund. Dette er i tråd med pågående reguleringsplanarbeid som ble bevilget i 2012. Reguleringen er planlagt ferdig i 2014 og det er lagt forslag om investeringsmidler på tilsammen 8 mill. kr i 2015 og 2016 for opparbeiding av området.

Sylling gravlund er regulert. Det foreslås bevilget 2 mill. kr i 2014 til drenering og tilrettelegging for kirkegraver. Det er få reserve kistegraver igjen, og det er behov for å gjennomføre arbeidet i 2014.

Drammen brannvesen (DRBV)

Drammen brannvesen har varslet endringer i kostnadene til representantskapet. Det er utarbeidet en egen melding om endringene i eierbidrag som følger handlingsprogrammet.

Følgende faktorer påvirker eierbidraget:

- Budsjettsituasjonen 2013
- Krav om økt bemanning på forebyggende avdeling
- Økt minimumskrav til beredskap
- Innføring av markedsleie
- Ordinær prisvekst

For Lier utgjør dette en økning i kostnadene på:

	2014	2015	2016	2017
Økning i kostnader	995	3 175	3 175	3 175

I tillegg er det i representantskapet planlagt å gjennomgå fordelingsnøkkelen med virkning fra 2014. Med Liers utvikling er det rimelig å anta at eierbidraget på 14 % vil øke.

I beslutningsgrunnlaget er det tatt høyde for en økning på 1,5 mil. kr i 2014 og 2 mill. kr fra 2015 som følge av endring i fordelingsnøkkelen. Tallene er svært usikre.

Det er noe rom i dagens budsjett. For å ivareta endringene skissert over og ordinær prisvekst for 110 sentralen er det i beslutningsgrunnlaget foreslått følgende økning av rammen.

	2014	2015	2016	2017
Økning i ramme	1 959	4 639	4 639	4 639

Eierskap og selskapsstyring

Lier kommune har eierandeler i en rekke interkommunale selskap, er deleier i Drammen havn (ikke selskapsorganisert), Eidos Eiendomsutvikling AS, Tranby Varme og Servicesentral AS og eier fullt ut Lier ASVO AS, Lier boligselskap AS og Lier Everk AS. I tillegg er det etablert interkommunale samarbeidsordninger, bl.a. vertskommunesamarbeid, for å sikre tilstrekkelig kompetanse og kapasitet innen felt der Lier kommune alene blir for liten.

Kommunestyret har uttrykt ønske om en intensivert oppfølging av selskapene. Initiativet følges opp av eierskapsorganet som sammen med rådmannen må sørge for at det foreligger tilstrekkelig kapasitet og tilgjengelig kompetanse for formålet.

Eierskapsorganet

Kommunestyret har besluttet at formannskapet skal være kommunens eierskapsorgan, senest bekreftet i sak 068/2009 om eierskapsmelding.

Selskapenes informasjon til eier formidles til eierskapsorganet, kommunens representant(er) i interkommunale selskap orienterer om aktiviteten i representantskapene og formannskapet forelegges saker til avgjørelse eller innstilling for kommunestyret som er knyttet til eierskap i selskapene.

Rådmannen og hans stab er eierskapsorganets rådgivere og saksbehandlere der organet selv anmoder om det.

Forutsetningen om årlig vurdering

Kommunestyrets intensjon er en årlig vurdering av kommunens interesser i selskapene og hvordan de ivaretas. Antallet selskaper er i seg selv en utfordring for en slik praksis, det samme gjelder antallet eiere i enkelte av dem.

Enkelte av selskapene har svært mange eiere. Det må derfor utarbeides rutiner som sikrer at eierskapet fremstår som reelt i styringssammenheng.

Rutiner for konsultasjon, rapportering og årlig evaluering/vurdering tas opp på generelt grunnlag, men vil også måtte vurderes i en revidert eierskapsmelding.

Styringsdialog og kompetanseutvikling

I noen av selskapene er det utviklet faste rutiner for eiermøter; i form av seminar knyttet til generalforsamlingen eller representantskapsmøtet, enkelte også som frittstående møter.

Hvert av selskapene har en administrativ kontakt. Noen interkommunale selskaper har etablert kontaktfora på slikt grunnlag. Ordfører og rådmann gjennomfører faste møter med de heleide selskapene der det er ønskelig. Hensikten vil være både oppdatert informasjon og ev. initiativ overfor eierskapsorganet.

I forståelse med kommunens hel- og deleide aksjeselskaper inviterte Lier kommune til eier- og styreseminar beregnet på selskapenes styremedlemmer, daglige ledere, formannskapets medlemmer og rådmannens stab høsten 2012 med oppfølging vinteren 2013. Det er aktuelt å gjøre tilsvarende også kommende periode.

Utbytte og avkastning på lån

De fleste selskapene der kommunen er eier er etablert ut fra et samfunnsmotiv og derfor arbeider få av dem mot finansielle mål som bidrar til å føre kapital tilbake til eierne.

To av kommunens selskap (Eidos Eiendomsutvikling AS og Lier Everk AS) har likevel delt ut utbytte til eierne. Det er selskapets generalforsamling som fatter beslutning om utbytte og evt. størrelsen på det. Beløpet er m.a.o. ikke kjent ved ferdigstillingen av årsbudsjettet og vil derfor være gjenstand for et historisk betinget anslag.

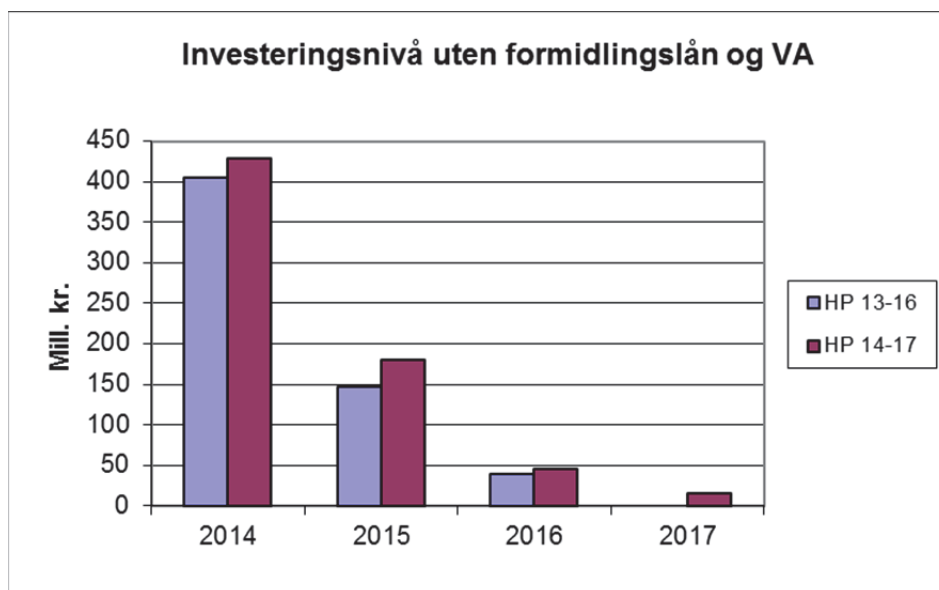
I vedtaket for handlingsprogram 2013-2016 ble det lagt inn forventninger om utbytte på 9,5 mill. kr for Lier Everk og 1 mill. kr for Eidos. Rådmannens beslutningsgrunnlag viderefører dette nivået.

Investeringer - og andre prosjekter med vesentlige driftskonsekvenser

Fire hovedkategorier:

1. *Store investeringer* som hver for seg har svært stor betydning for gjeldsnivå, kapitalutgifter og driftsutgifter.
2. *Mindre investeringer* knyttet til vedlikehold/rehabilitering, utstyr mv. som hver for seg utgjør lite, men samlet kan bety en belastning på gjeld og driftsbudsjett.
3. *Vann og avløp* som finansieres ved gebyrer etter *selvkost*prinsippet.
4. *Prosjekter* som ikke føres i investeringsregnskapet, men som er av en slik kategori at de kan sammenlignes med et investeringsprosjekt ved at *kommunen må stå for renter og avdrag* via leien som betales.

Vedtaket i HP 2013-2016 er i hovedsak videreført med prisjustering. Det er noe økning på vei og gravlunder.

Prosjekter som er tatt med i perioden:

- Nytt Sykehjem (noe forskyvning i tid pga. status i arbeidet)
- Hegg skole, rehabilitering/nytt bygg
- Heiahallen
- Noe økning av veisikkerhetstiltak
- Oppgradering av maskinpark
- Planleggingsmidler for transport
- Ressurser for boligsosiale formål
- Mindre investeringer
- Vann og avløp
- Tiltaksplan vedlikehold bygg
- Sylling og Frogner gravlund

I vedlegg 3 blir prosjektene som ikke er tatt inn i beslutningsgrunnlaget nærmere beskrevet.

Anlegg og eiendom har i flere år arbeidet med å etablere et system for systematisk statusbeskrivelse av kommunens bygningsmasse. Dette for å ha et bedre planleggingsgrunnlag i forhold til investeringer, vedlikehold, og forvaltning av kommunens eiendommer. Første tilstandsrapport ble lagt frem i 2007, Samtidig utførte KS et tilsvarende prosjekt blant landets kommuner, og sammenlignet med KS sin rapport, lå Lier Kommune den gangen på landsgjennomsnittet når det gjelder vedlikeholdsetterslep på kommunale bygg.

Siden den første rapporten har Lier kommune hatt en betydelig økning i ny bygningsmasse samtidig som kun mindre arealer av eldre dato har gått ut. Tildelinger av ENOVA-midler og statlige tiltaksmidler har sammen med egenfinansiering gjort det mulig å ruste opp flere av byggene tidligere enn planlagt. Dette har også resultert i ENØK- besparelser i driftsrammene. Hovedtyngden av bygningsmassen består allikevel av eldre bygg som i årene fremover vil ha behov for betydelige midler for å møte dagens og fremtidens krav og forventninger. I sak 2011/9 i Formannskapet, viste en oppdatert tilstandsanalyse at behovet for investeringer er økende i forhold til rapporten fra 2007, selv når man ser bort fra nybygg.

Mindre investeringsprosjekter

Anlegg og Eiendom har en årlig befarings ved alle kommunale bygg, sammen med virksomhetslederne, for å fange opp behov og innspill vedr bygnings- og utomhusmessige tiltak. På bakgrunn av Tilstandsrapport kommunale bygg samt virksomhetsbefaringene, spilles nye vedlikeholdsprosjekter over 2,0 mill.kr inn som særskilte bevilgninger i Handlingsprogrammet.

For å sikre forutsigbare rammebetingelser, og forhindre ytterligere økning i vedlikeholdsetterslepet, settes av en fast løpende bevilgning tilstrekkelig til å ivareta mindre tiltak med et kostnadsnivå under 2,0 mill.kr, samt ikke planlagt vedlikehold, som oppstår gjennom året. Ut fra behovet som fremkom i tilstandsanalysen fra 2011 er et årlig behov i gjennomsnitt beregnet til kr 15 mill. kr fra 2015.

Finansiering av investeringen med salg

I behandlingen av tidligere handlingsprogram er det i vedtak lagt inn forutsetninger om salg på 25 mill. kr som skal finansiere deler av investeringene.

2014 : 5 mill. kr

2015 : 10 mill. kr

2016 : 10 mill. kr

I beslutningsgrunnlaget er denne finansieringen videreført, men ikke konkretisert på salgsobjekter.

Forskyvninger av låneopptak og refusjon fra merverdiavgift fra investeringer

I tertialrapporter i 2012 og 2013 er det vedtatt forskyvninger i låneopptak og redusert refusjon for merverdiavgift (mva.) fra investering på tilsammen 91 mill. kr, hvorav 50 mill. kr er forskyvning i låneopptak. Dette gir en underdekning i forhold til de bevilgede prosjektene, og må finansieres opp i investeringsbudsjettet igjen.

Før 2014 ble refusjon for mva. fra investering ført i driftsregnskapet, fra 2014 skal all refusjon for mva. fra investering føres i investeringsregnskapet som finansiering av investeringene.

I oversiktene for finansiering av investeringsprosjektene er det mva. for de nye bevilgningene som ligger inne. Dette betyr at det vil komme mva. refusjon for tidligere bevilgede prosjekter som har ubrukte midler etter 31.12.2013. Dette skal i prinsippet dekke opp for forskyvningene av mva. fra investeringer i tertialrapportene 2012 og 2013.

Retningslinjene for regnskapsføringen av mva. investeringsregnskapet kommer etter at beslutningsgrunnlaget er trykket. For å ha reelle tall i beregningene av mva. refusjon på ubrukte bevilgninger avventer rådmannen å justere forskyvningene til årsregnskapet er ferdig. Det er da også hensiktsmessig å avvente med å ta inn forskyvningen av låneopptak slik at dette gjøres samtidig som justering av mva. refusjonen.

Dette medfører at det kan bli justeringer i låneopptaket i handlingsprogramperioden. Evt. behov for justeringer i 2014 behandles i tertialrapportene.

Oversikt over investeringsprosjektene som ligger til grunn for rådmannens beslutningsgrunnlag.

Investeringsprosjekter (uten selvkostområdet)

Tall i 1000 kr.

Utvalg / Område / Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2014	2015	2016	2017
Tjenesteutvalget								
Skolebygg								
1	8503 Hegg skole inkl. mva	avsl.	350 000	60 000	290 000	202 500	107 100	-19 600
2	8497 Sylling Barneskole, nytt ventilasjonsanlegg	avsl.	1 200	0	1 200	1 200		
3	9602 Opprusting av uteomr Hennummarka skole og barnehage	avsl.	2 570	1 000	1 570	1 570		
Sykehjem								
4	9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.		880	220	220	220	220
5	9486 Erstatning for Frogner	avsl.	281 340	98 560	182 780	166 430	16 350	
Idrett								
6	8410 Kommunedelplan idrett/friluftsliv	løp.		2 160	540	540	540	540
7	9494 Tranbyhallen - Nytt lysanlegg og eltavle	avsl.	1 090	0	1 090	1 090		
8	8501 Heiahall Inkl. mva og forsk. Tippemidler	avsl.	37 290	47 290	-10 000		-10 000	
9	9489 Forskuttering av tippemidler Lierhallen	avsl.	0	3 000	-3 000	-3 000		
10	xxxx Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	avsl.	0	0	2 000	500	500	500
Kultur								
11	8437 Kulturinvesteringer	løp.		2 160	540	540	540	540
Kirke/gravlunder								
12	8409 Kirkeinvesteringer	løp.		10 480	2 620	2 620	2 620	2 620
13	8438 Kirkegårder *	løp.		14 520	3 910	4 870	4 870	870
Avfall								
14	9146 Sylling Fyllplass	avsl.	4 000	2 500	1 500	1 500		
Trafikksikkerhet								
15	9254 Trafikksikringstiltak	løp.		5 480	1 170	1 170	1 570	1 570
Veg								
16	9509 Refusjon fra St. vv for Nordal	avsl.	0	8 100	-8 100	0		-8 100
17	9253 Fast dekke løpende investering	løp.		5 980	1 090	1 630	1 630	1 630
18	9290 Veg og gatelys	løp.		2 160	540	540	540	540
19	9504 Sanering Reistadlia	avsl.	2 410	0	2 410	110	2 300	
20	9508 Sanering Nøste Oppgradering vei	avsl.	1 800	0	1 800		1 800	
21	9305 Veilysoppgradering	avsl.	18 170	4 000	14 170	4 360	5 450	4 360
22	9309 Utbedrig S.Eggevei og Baneveien	avsl.	9 590	4 350	5 240	1 310	1 310	1 310
23	xxxx Bekkegjennomføringer Baneveien	avsl.	1 500	0	1 500	1 500		
24	xxxxUtbedring av bruer iht rapport av desember 2012		4 000	4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
25	9273 Mindre anlegg vei	løp.		4 360	1 090	1 090	1 090	1 090
26	9317 Jensvollveien, senking av veibane under E-18	avsl.	3 050	2 000	1 050	1 050		
27	xxxx Jensvollveien, masseutskifting og drenering	avsl.	3 000	3 000	1 500	1 500		
28	9319 Oppryddingsprosjekt i forhold til grenser / eier	avsl.	1 260	0	1 260	630	630	
Felles maskinpark								
29	9530 Maskiner og kjøretøy	løp.		12 560	3 140	3 140	3 140	3 140
Kart og oppmåling								
30	9520 Kartverk	løp.		1 580	395	395	395	395
31	9522 Utstyr planseksjon	løp.		420	105	105	105	105
IKT-tjenester								
32	8200 IKT handlingsplanen	løp.		17 320	4 330	4 330	4 330	4 330
Bygg felles								
33	9303 Oppgradering iht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.		57 270	8 880	16 130	16 130	16 130
34	9238 Enøk-tiltak iht utredninger (ikke videreført i påvente av nærm	avsl.	11 020	7 960	3 060	1 530	1 530	
35	9239 Miljøtiltak, omlegging fra fyringsolje til varmepumpe / biobre	avsl.	3 450	720	2 730	2 730		
36	9228 Videre utbygging av SD-anlegg	avsl.	6 920	5 170	1 750	1 750		
Administrasjonslokaler								
37	9244 Rådhuset - Oppgradere undertavler	avsl.	2 090	0	2 090		2 090	
Annet								
38	9951 Boligpolitiske virkemidler	avsl.		5 000	20 920	5 230	5 230	5 230
39	8004 Egenkapital KLP	løp.			9 400	2 500	2 300	2 300
Sum Totalt					670 750	428 560	179 520	46 310
							16 360	

* I beløpene ligger Frogner gravlund 1 mill 2014 4 mill 2015 4 mill 2016. Sylling gravlund 2 mill 2014

Finansiering av investeringer (uten selvkostområdene)

		HP				
		14-17	2014	2015	2016	2017
Totalt investeringer (uten selvkostområdene)		670 750	428 560	179 520	46 310	16 360
40	9997 M va inntekt (regelendring fra 2014)	-134 150	-85 712	-35 904	-9 262	-3 272
41	9997 KS vedtak - Salg virksomheter	-25 000	-5 000	-10 000	-10 000	0
42	9997 Bruk av lån	-451 600	-322 848	-118 616	-12 048	1 912
43	9997 Overføring fra drift	-60 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Totalt		0	0	0	0	0

Det legges opp til å ta opp formidlingslån på 25 mill. kr

Investeringsprosjekter selvkostområdene

Tall i 1000 kr.

Utvalg / Område / Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2014	2015	2016	2017
Vann								
44	9000 Mindre anlegg vann	løp.		9 600	2 400	2 400	2 400	2 400
45	9712 Sanering Reistadlia	avsl.	15 280	4 270	11 010	6 010	5 000	
46	9719 Lierkroa / Husebysletta	avsl.	4 220	520	3 700	1 700	2 000	
47	9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl.	14 940	0	14 940	540	7 200	7 200
48	9740 Vannledning Sylling - Tronstad	avsl.	9 000	7 500	1 500	1 500		
49	9730 Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap/priv.	avsl.	54 010	11 860	42 150	2 540	8 830	15 850
50	xxxx Sanering ledningsnett Tveita	avsl.		3 500			500	3 000
Avløp								
51	9100 Mindre anlegg avløp	løp.		19 160	4 790	4 790	4 790	4 790
52	9712 Sanering Reistadlia	avsl.	33 670	9 260	24 410	13 410	11 000	
53	9719 Lierkroa / Husebysletta	avsl.	7 690	1 040	6 650	3 650	3 000	
54	9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl.	26 360	0	26 360	540	14 380	11 440
55	9739 Tiltak overvann Sjøstad	avsl.	4 140	0	4 140	540	3 600	
56	9734 Klimaendringer/brukerinteresser/vannkval	avsl.	42 330	10 040	32 290	3 100	1 100	15 090
57	9735 Linnes renseanlegg, oppgradering	avsl.	21 490	15 500	5 990	5 990		
58	xxxx Kap.økning og mod. av pumpestasjoner på Lierskogen.			3 000	500	2 500		
59	xxxx Sanering ledningsanlegg Tveita			6 500			500	6 000
60	xxxx Revidering av Temaplan avløp			500		500		
Sum totalt				215 400	47 210	66 300	57 770	44 120
Totalt investeringer selvkost				215 400	47 210	66 300	57 770	44 120
61	9997 Bruk av lån			-215 400	-47 210	-66 300	-57 770	-44 120
Totalt investeringer selvkost				0	0	0	0	0

Totalt opptak av lån

		HP				
		14-17	2014	2015	2016	2017
Totalt låneopptak inklusiv selvkostområdene		-667 000	-370 058	-184 916	-69 818	-42 208

Forklaring:

1. I kommunestyrebehandlingen av HP 2012-2015 ble prosjektet Ny Hegg skole vedtatt igangsatt og bevilgning lagt inn fra 2013. Tilbudskonkurranse for totalentreprisen er avholdt, valg av entreprenør ble vedtatt i september 2013 og byggearbeidene har startet. Skolen ferdigstilles våren 2015 og skal være klar til skolestart august 2015. Iflg sak 22/2013 i Formannskapet økes kostnadsrammen på prosjektet fra 350 mill til 368 mill kroner. En forventning om tilskudd og tippemidler gjør at det ikke er nødvendig å øke bevilgningen, men det må forskutteres 19,6 mill i 2015 som forventes tilbakebetalt i 2017.

- Prisstigning ligger allerede inne i det valgte tilbudet, så det er ikke behov for å prisjustere prosjektrammen.
2. I Hp 2011 – 2014 ble det vedtatt å skifte ventilasjonsanlegget ved Sylling barneskole i 2014 pga. alder og luftkvalitet.
 3. Uteområdene på Hennummarka barnehage har vært i hard bruk siden barnehagen var ny, og det er behov for en oppgradering. Det er utarbeidet en plan for uteområdene ved Hennummarka skole og barnehage for å få en helhet i hvordan området bør utvikles.
 4. Løpende bevilgning til utstyr, institusjonskjøkken videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
 5. I HP 2011-2014 ble det vedtatt å sette av midler til bygging av nytt sykehjem som erstatning for Frogner sykehjem. Forprosjektet er beregnet slutført i januar 2014. Etter at nytt romprogram ble vedtatt i Kommunestyret 5/2-13 har sykehjemmet nå en kostnadsramme på ca 345 mill. En forventning om tilskudd gjør at den opprinnelige rammen på ca 277 mill er tilstrekkelig. Det skal heller ikke være nødvendig med forskuttering, da tilskuddet vil komme til utbetaling ved ferdigstilling.
 6. Løpende bevilgning til Kommunedelplan idrett/friluftsliv videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
 7. El tavle og lysanlegg i Tranbyhallen er i dårlig forfatning og trenger oppgradering. Tiltaket videreføres som vedtatt i HP 2011-2014.
 8. Heiahallen var det andre investeringsprosjektet som ble satt på vent i Rådmannens beslutningsgrunnlag for HP 2012-2015. Prosjektet ble, ved kommunestyrebehandlingen, vedtatt utført i 2012 og 2013. Den vedtatte bevilgningen ser ut til å være tilstrekkelig med en forskuttering av tippemidler i 2013 som forventes tilbakebetalt i 2016.
 9. Det er gitt tilsagn om tippemidler til dette prosjektet, men disse kommer ikke til utbetaling før i 2015.
 10. Gjennom arbeidet med Kommunal plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet, vedtatt i sommer, fremkom det et behov for oppgraderinger og videreutvikling av friområder og turstier. Lier kommune vokser, og krav og forventninger til standard er økende. I Kulturmeldingen, vedtatt i november, er dette også et av kulturektorens sju satsningsområder. Det foreslåtte beløpet er ment å gå til en kvalitetsheving av de mest brukte friområdene, for eksempel Engersand og Damtjern bla til bedre sanitærforhold.
 11. Løpende bevilgning til kulturinvesteringer videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
 12. Løpende bevilgning til Kirkeinvesteringer videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
 13. Løpende bevilgning til Kirkegårder videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram. I 2014 er det lagt inn 1 mill. kr til utvidelse av Frogner gravlund og 2 mill. kr til Sylling gravlund. I 2015 og 2016 er det lagt inn til sammen 8,0 mill. kr til Frogner gravlund.
 14. I Hp2010-2013 ble det bevilget 2,5 mill. kr til Sylling fyllplass. Det ble i tidlig fase utarbeidet et kostnadsoverslag som skulle justeres når forprosjekt var gjennomført. Det å anlegge renseparken ansees som mer tidkrevende. I forhold til de første planene har nå også anlegget blitt endret for å få det optimalisert. Nytt kostandsestimat er 4,0 mill. kr, dvs. en økning på 1,5 mill. kr
 15. Løpende bevilgning til trafikksikkerhetstiltak

16. Lier kommune har forskuttert midler for Statens Vegvesen til gangvei mellom Lyngås og Nordal. Midlene skal tilbakebetales fra 2017.
17. Løpende bevilgning til Faste dekker er redusert med 0,5 mill. kr i 2014 jfr. Vedtatt HP 2011-2014.
18. Ved behandling av HP 2011 – 2014 ble det vedtatt å redusere investeringer på veiområdet med til sammen 2,0 mill. kr Løpende bevilgning til å fornye vei og gatelys i områder hvor vann og avløpsledninger saneres ble derfor redusert fra 1,2 mill. kr til 0,5 mill. kr per år.
19. Bevilgningen til sanering Reistadlia videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer på VA skyves bevilgningen et år frem i tid.
20. Det skal gjennomføres en va-sanering i området mot grensa til Drammen. Det ble gitt bevilgning til oppgradering av veisystemet i forbindelse med Hp 2009-2012, men prosjektet har blitt forskjøvet i tid til gjennomføring i 2016.
21. I følge vedtak i sak 32/2011 i Formannskapet, skal det utarbeides en plan for oppgradering av veilys til LED-lys i Lier kommune og det ble bevilget til sammen 17,0 mill. kr i Hp perioden 2012-2015. Pga. kapasitetsproblemer har ikke prosjektet blitt igangsatt som planlagt i 2012, og det ble flyttet noe fram i tid.
22. Bevilgningen til utbedring av Søndre Eggevei og Baneveien videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
23. To kulverter fra gamle jernbanen har delvis kollapset og må utbedres. Dette er tenkt gjennomført som vinterarbeid.
24. En rapport fra des 2012 viser et utbedringsbehov på 10 mill. kr for de kommende år for bruer i Lier kommune. I første omgang foreslås en årlig bevilgning på 1,0 mill. kr til bruutbedringer.
25. Løpende bevilgning til Mindre anlegg vei, videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
26. Frihøyden under E-18 på Jensvollveien utvides til 4,0 meter ved å senke veien, og veiens forfatning utbedres. Det vil likevel ikke være høyde nok for semitrailere etter senkningen, men slik trafikk i dette skoleområdet er heller ikke ønskelig.
27. Gjenstående strekninger mellom Høvik til E-18 og fra E-18 til trafikkstasjonen inkl. gangvei på er i svært dårlig forfatning. Det er ønskelig å få et eget prosjekt for denne utbedringen som vil ferdigstille Jensvollveien med gangvei i god stand for mange år. Det har blitt gjort store utbedringer på strekningen forbi Høvik skole.
28. I 2012 gjennomføres en matrikulering av umatrikulert offentlig veigrunn etter statlig krav. Under disse arbeidene har det kommet fram at mye av den kommunale veigrunnen ligger på private eiere. Spesielt i gamle utbyggingsområder ligger det små og større parseller på tidligere eiere. Dette er et viktig arbeide som bl.a. vil lette hverdagen ved drifting av veinettet når kommunen selv er eier.
29. Løpende bevilgning til maskiner og kjøretøy videreføres som vedtatt i forrige handlingsprogram.
30. Løpende bevilgning til kartverk videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
31. Løpende bevilgning til utsyr, planseksjonen videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
32. Løpende bevilgning til IKT handlingsplanen videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.

33. Dette er midler til akutte/uforutsette hendelser og mindre investeringstiltak som ikke er satt opp som egne poster i investeringstabellen. I henhold til tilstandsanalyse bygg ble det vedtatt i Formannskapetets sak 9/2011 at Rådmannen fremmer plan for tilstrekkelig systematisk vedlikehold av kommunens bygningsmasse, samt å ta inn det rapporterte vedlikeholds-etterslepet og hindre en økning. De foreslåtte bevilgningene gjenspeiler prosjekter beskrevet i tilstandsrapporten.
34. Det er tidligere lagt inn midler til Enøk tiltak tom 2015. Rapportene som ble utarbeidet har vist tiltak som gir gode energieffekter. Mange av tiltakene som er beskrevet i rapportene er gjennomført. Dette er de tiltakene som er mest lønnsomme. Det er imidlertid fortsatt igjen tiltak som bør vurderes ut fra lønnsomhet. Det foreslås nå å avvente ytterligere bevilgninger til utredning av kost/nytte er foretatt.
35. Det er kun Haugestad som har fyringsolje som primær oppvarmingskilde. Flere andre bygg har fyringsolje som supplerende oppvarmingskilde. Det gjøres analyser om disse bør/må byttes ut.
36. Mange bygg har fått installert SD anlegg, men flere bygg mangler fortsatt. Byggene våre har blitt mer og mer teknisk avanserte og det er behov for gode styringsverktøy både når det gjelder bygningsdriften og i forhold til bruken av byggene. Sammen med energiovervåkingssystem blir SD-anlegg et veldig godt verktøy for styring av energibruk og effektivisering av vaktmesterbruken. Det foreslås å avvente bevilgningen fra 2015, og i løpet av 2013 kvalitetssikre kost/nytte av investeringen i forhold til utbyggingstakten.
37. El tavlene i Rådhuset er gamle og må oppgraderes til dagens standard for å holde sikkerheten i det elektriske anlegget.
38. Investeringsramme til kjøp, eller bygging av boliger som ledd i gjennomføringen av boligpolitisk strategi.
39. Egenkapitalinnskudd til KLP. Eierkommunene skyter årlig inn et egenkapitaltilskudd. Innskuddet kan ikke lånefinansieres og må dekkes med overføring fra driftsbudsjettet.
40. Fra 2014 skal merverdiavgiften fra investeringer inntektsføres i investeringsregnskapet.
41. Tidligere vedtak om salgsinntekter på investeringsbudsjettet.
42. Planlagt låneopptak.
43. Overføringer fra driftsregnskapet, egenfinansiering av investeringer. Fra 2014 er det latt inn en egenfinansiering på 15 mill. kr.
44. Løpende bevilgning til mindre anlegg vann videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
45. Bevilgningen til sanering Reistadlia videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer skyves deler av bevilgningen et år frem i tid.
46. Bevilgningen til sanering av området ved Lierkroa/Husebysletta videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer på VA skyves deler av bevilgningen et år frem i tid.
47. Bevilgningen til sanering av området Nøste-Drammen videreføres i 2016 som vedtatt i Temaplan avløp.
48. Bevilgningen til vannledning Sylling-Tronstad ble i Hp 2011-2014 inkludert i bevilgning til Hovedplan vann.
49. Bevilgningen til Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap etc. videreføres som vedtatt.

50. Oppgradering av ledningsanlegget ble lagt inn ved forrige revisjon av Temaplan avløp.
Det er utarbeidet et nytt forprosjekt og kostnaden er justert ut fra dette.
51. Løpende bevilgning til mindre anlegg avløp videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
52. Bevilgningen til sanering Reistadlia videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer skyves deler av bevilgningen et år frem i tid.
53. Bevilgningen til sanering av området ved Lierkroa/Husebysletta videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer på VA skyves deler av bevilgningen et år frem i tid
54. Bevilgningen til sanering av området Nøste-Drammen videreføres i 2016 som vedtatt i Temaplan avløp.
55. I henhold til Temaplan avløp skal overvann fjernes fra spillvann i nedslagsfeltet til Sjøstad renseanlegg i 2015 med prosjektering i 2014.
56. Bevilgningen til hovedplan vann og avløp, klimaendring, brukerinteresser, vannkvalitet etc. videreføres som tidligere vedtatt i Temaplan avløp.
57. Bevilgningen til oppgradering av Linnes renseanlegg videreføres som vedtatt i Temaplan avløp.
58. Ny utredning viser for liten kapasitet i forhold til planlagt utbygging i området. Stasjonene må oppgraderes før planlagt utbygging kan gjennomføres.
59. Oppgradering av ledningsanlegget ble lagt inn ved forrige revisjon av Temaplan avløp.
Det er utarbeidet et nytt forprosjekt og kostnaden er justert ut fra dette.
60. Forrige revisjon av Temaplanen ble gjennomført i 2009 / 2010. Planen bør revideres ut fra nye forutsetninger.
61. Planlagt låneopptak på selvkostområdene

Vedlegg til investeringene

- Oversikt over endringene fra vedtatt investeringsplan i HP 13-15 (vedlegg 2)
- Aktuelle Investeringsprosjekter som det ikke er finansiert i rådmannens forslag (vedlegg 3):

Regjeringens forslag til statsbudsjett 2014

Fra regjeringens budsjettforslag for 2014 kan følgende nevnes:

Kommuneøkonomi

- Veksten i kommunesektorens samlede inntekter anslås til 6,7 mrd. kr
- Veksten i frie inntekter til kommunene 4,3 mrd. kr
- Anslått pris- og kostnadsvekst gir en deflator på 3,0 % med en lønnsvekst 3,5 %.

Inntektssystemet

Barnehager

- Nominell videreføring av maksimalpris, med en reell reduksjon på 45 kr.
- Opptrapping likeverdig behandling av ikke-kommunale barnehager fra 94-96 %.
Innført i revidert nasjonalbudsjett
- Innføring av 2 barnehageopptak fra høsten 2014

Grunnskolen

- Videreføring av valgfag for 9. trinn, innføring av 1,5 timers valgfag for 10 trinn.

Helse og omsorg

- En del av økningen i de frie inntektene begrunnes med behovet for styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- Refusjon for særlig ressurskrevende tjenester reduseres fra 80 til 77,5 %

Barnevern

- Økning av søknadsbasert øremerket tilskudd til nye stillinger og kompetanse- og samhandlingstiltak
- Økt kommunal egenandel for statlige barnevernsinstitusjoner
- Sterkere krav til kommunenes tilsyn med barn i fosterhjem
- Kommunalt ansvar for beskyttet tilsyn med samvær
- Innføring av egenandel på 10 % for barnevernstiltak for enslige mindreårige flyktninger.

Regjeringens forslag til statsbudsjett er hensyntatt i rådmannens beslutningsgrunnlag.

Vedlegg 1 – Sentral budsjettering

Den sentrale budsjetteringen er kommentert under økonomikapittelet.

Tabellen avviker fra de øvrige økonomitabellene. Venstre side av tabellen viser det faktiske budsjettet, mens høyre side viser endringene fra året før.

	Budsjett HP 12-15				Endringer fra året før				
	2014	2015	2016	2 017	2014	2015	2016	2017	Totalt
700 Fellesområdet									
Skatt og rammetilskudd									
Skatteinntekter	-707 258	-707 258	-707 258	-707 258	-31 358	0	0	0	-31 358
Rammeoverføring fra staten (just KS vedtak)	-499 763	-499 763	-499 763	-499 763	-31 649	0	0	0	-31 649
Tilskudd									0
Integreringsstilskudd (just KS vedtak)	-17 710	-17 710	-17 710	-17 710	1 790	0	0	0	1 790
Lønn									
Pensjonsinnskudd/premieavik	-14 615	-14 615	-14 615	-14 615	-30 415	0	0	0	-30 415
Amortisering premieavik	11 564	11 564	11 564	11 564	9 964	0	0	0	9 964
Avsetning pensjon	4 984	4 984	4 984	4 984	4 984	0	0	0	4 984
Lønnsreserve (Avsatt til lønnsoppgjør 2014)	26 500	26 500	26 500	26 500	13 823	0	0	0	13 823
Ufordelt Pris- og lønnsvekst (lok oppgj 13)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rente- og avdrag									
Renteutgifter, låneomkostninger	58 771	65 506	68 023	68 307	6 238	6 735	2 517	284	15 774
Avdragsutgifter	59 812	86 912	92 006	94 247	-7 379	27 100	5 094	2 241	27 056
Renteinntekter	-7 000	-7 000	-7 000	-7 000	0	0	0	0	0
Rentekomp. sykehjem/omsorgsbol.	-2 035	-2 003	-1 971	-1 939	32	32	32	32	128
Rentekomp. skolebygg	-1 866	-1 696	-1 541	-1 541	-12	170	155	0	313
Rentekomp. Kirkebygg	-228	-227	-220	-220	0	1	7	0	8
Renteinntekter, Lier Everk	-2 100	-2 100	-2 100	-2 100	0	0	0	0	0
Renteinntekter, Lier boligselskap	-480	-480	-480	-480	0	0	0	0	0
Renteinntekter RFD	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inv., tilskudd Reform 97	-1 442	-1 415	-1 389	-801	86	27	26	588	727
Tjenestekjøp									
Drammen brann og feievesen	14 506	17 193	17 193	17 193	2 022	2 687	0	0	4 709
Oljevern/vern for akutt forurensing	53	53	53	53	0	0	0	0	0
Vann og avløp									
Årsavgifter vann	-26 701	-29 393	-30 949	-32 730	-66	-2 692	-1 556	-1 781	-6 095
Engangsavgifter (tilknytningsavgifter m.v.) vann	-695	-717	-740	-762	127	-22	-23	-22	60
Bruk av fond vann	-1 715	-269	-280	0	60	1 446	-11	280	1 775
Årsavgifter Avløp	-35 662	-36 398	-37 283	-38 089	-1 019	-736	-885	-806	-3 446
Engangsavgifter (tilknytningsavgifter m.v.) Avløp	-722	-745	-768	-791	151	-23	-23	-23	82
Bruk av bundne fond Avløp	1 746	-121	-1 407	-2 281	215	-1 867	-1 286	-874	-3 812
Utbytte									
Utbytte fra selskaper	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	1 000	0	0	0	1 000
Annet									
KS Miljøutvalget – informasjonstiltak	200	200	200	200	200	0	0	0	200
Innsparing (kan salderes med handlingsrom)	0	-29 681	-40 468	-42 227	0	-29 681	-10 787	-1 759	-42 227
Overskudd									
Overføring til investering	15 000	15 000	15 000	15 000	-35 514	0	0	0	-35 514
Disposisjonsfond* (just KS vedtak)	9 787	10 525	11 025	11 025	-274	738	500	0	964
Sum 700 fellesområdet	-1 127 569	-1 123 654	-1 129 894	-1 131 734	-96 994	3 915	-6 240	-1 840	-101 159
702 Overføring til kirke	11 816	11 566	11 566	11 566	1 379	-250	0	0	1 129
701 Mva fra investeringer	0	0	0	0	39 329	0	0	0	39 329
Totalt sentral budsjettering	-1 115 753	-1 112 088	-1 118 328	-1 120 168	-56 286	3 665	-6 240	-1 840	-60 701

* totalt avsatt til disposisjonsfond i perioden er 42,362 mill kr.

* Det avsettes totalt av 42,4 mill. kr til disposisjonsfond i handlingsprogramperioden. Disposisjonsfondet vil i utgangen av perioden utgjøre 75 mill. kr hvorav 64 mill. kr ikke har bindinger.

Vedlegg 2 - Vedtatte investeringer HP 2014-2017 med endringer

Det er lagt inn prisjustering på prosjektene. Periodeforskyvninger og nye prosjekter er med rød skrift.

Investeringsprosjekter uten selvkostområdene

Tall i 1000 kr.

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2014	2015	2016	2017
Skolebygg								
8503 Hegg skole inkl. mva	avsl.	350 000	60 000	290 000	202 500	87 500		
<i>Forskuttering av spillemidler og andre tilskudd</i>				0		19 600		-19 600
8497 Sylling Barneskole, nytt ventilasjonsanlegg	avsl.	1 150	0	1 150	1 150			
<i>Prisstigning</i>				50	50			
9602 Opprusting av uteomr Hennummarka skole og barnehage	avsl.	2 500	1 000	1 500	1 500			
<i>Prisstigning</i>				70	70			
Sykehjem								
9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.			840	210	210	210	210
<i>Prisstigning</i>				40	10	10	10	10
9486 Erstatning for Frogner	avsl.	273 300	98 560	174 740	159 110	15 630		
<i>Prisstigning</i>				8 040	7 320	720		
<i>Justering 9486 Erst.Frogner, økt areal KS 050213. Inv og utst.</i>				67 000			67 000	
<i>Statlige investeringsstilskudd ertstatning for Frogner sykehjem</i>				-67 000			-67 000	
Idrett/friluftsliv								
8410 Kommunedelplan idrett/friluftsliv	løp.			2 080	520	520	520	520
<i>Prisstigning</i>				80	20	20	20	20
9494 Tranby hallen - Nytt lysanlegg og eltavle	avsl.	1 040	0	1 040	1 040			
<i>Prisstigning</i>				50	50			
8501 Heiahall Inkl. mva og forsk. Tippemidler	avsl.	37 290	47 290	-10 000			-10 000	
9489 Forskuttering av tippemidler Lierhallen	avsl.	0	3 000	-3 000		-3 000		
<i>xxxx Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier</i>	avsl.	2 000		2 000	500	500	500	500
Kultur								
8437 Kulturinvesteringer	løp.			2 080	520	520	520	520
<i>Prisstigning</i>				80	20	20	20	20
Kirke/gravlunder								
8409 Kirkeinvesteringer	løp.			10 000	2 500	2 500	2 500	2 500
<i>Prisstigning</i>				480	120	120	120	120
8438 Kirkegårder	løp.			4 320	1 830	830	830	830
<i>Prisstigning</i>				200	80	40	40	40
<i>Sylling gravlund</i>	avsl.			2 000	2 000			
<i>Frogner gravlund</i>	avsl.			8 000		4 000	4 000	
Avfall								
9146 Sylling Fyllplass	avsl.	4 000	2 500	1 500	1 500			
Trafikksikkerhet								
9254 Trafikksikringstiltak	løp.			6 000	1 500	1 500	1 500	1 500
<i>Prisstigning</i>				280	70	70	70	70
<i>Justering 9254</i>				-800	-400	-400		

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2014	2015	2016	2017
Veg								
9509 Refusjon fra St. vv for Nordal	avsl.	0	8 100	-8 100	-8 100			
<i>Justering 9254</i>				0	8 100			-8 100
9253 Fast dekke løpende investering	løp.			5 720	1 040	1 560	1 560	1 560
<i>Prisstigning</i>				260	50	70	70	70
9290 Veg og gatelys	løp.			2 080	520	520	520	520
<i>Prisstigning</i>				80	20	20	20	20
9504 Sanering Reistadlia	avsl.	2 300	0	2 300	2 300			
<i>Prisstigning</i>				110	110			
<i>Justering 9712</i>				0	-2 300	2 300		
9508 Sanering Nøste Oppgradering vei	avsl.	1 720	0	1 720			1 720	
<i>Prisstigning</i>				80			80	
9305 Veilysoppgradering	avsl.	17 550	4 000	13 550	4 170	5 210	4 170	
<i>Prisstigning</i>				620	190	240	190	
9309 Utbedrig S.Eggevei og Baneveien	avsl.	8 100	4 350	3 750	1 250	1 250	1 250	
<i>Prisstigning</i>				180	60	60	60	
<i>Justering 9309</i>				1 310				1 310
xxxx Bekkegjennomføringer Baneveien	avsl.	1 500	0	1 500	1 500			
xxxxUtbedring av bruer ihht rapport av desember 2012		4 000		4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
9273 Mindre anlegg vei	løp.			4 160	1 040	1 040	1 040	1 040
<i>Prisstigning</i>				200	50	50	50	50
9317 Jensvollveien, senking av veibane under E-18	avsl.	3 000	2 000	1 000	1 000			
<i>Prisstigning</i>				50	50			
xxxx Jensvollveien, masseutskifting og drenering	avsl.	3 000		3 000	1 500	1 500		
9319 Oppryddingsprosjekt i forhold til grenser / eier	avsl.	1 200	0	1 200	600	600		
<i>Prisstigning</i>				60	30	30		
Felles maskinpark								
9530 Maskiner og kjøretøy	løp.			12 000	3 000	3 000	3 000	3 000
<i>Prisstigning</i>				560	140	140	140	140
Kart og oppmåling								
9520 Kartverk	løp.			1 500	375	375	375	375
<i>Prisstigning</i>				80	20	20	20	20
9522 Utstyr planseksjon	løp.			400	100	100	100	100
<i>Prisstigning</i>				20	5	5	5	5
IKT-tjenester								
8200 IKT handlingsplanen	løp.			16 560	4 140	4 140	4 140	4 140
<i>Prisstigning</i>				760	190	190	190	190
Bygg felles								
9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.			54 750	8 490	15 420	15 420	15 420
<i>Prisstigning</i>				2 520	390	710	710	710
9238 Enøk-tiltak iht utredninger (ikke videreført i påvente av nærm	avsl.	10 880	7 960	2 920	1 460	1 460		
<i>Prisstigning</i>				140	70	70		
9239 Miljøtiltak, omlegging fra fyringsolje til varmepumpe / biobre	avsl.	3 330	720	2 610	2 610			
<i>Prisstigning</i>				120	120			
9228 Videre utbygging av SD-anlegg	avsl.	6 840	5 170	1 670	1 670			
<i>Prisstigning</i>				80	80			
Administrasjonslokaler								
9244 Rådhuset - Oppgradere undertavler	avsl.	2 000	0	2 000			2 000	
<i>Prisstigning</i>				90			90	
Annet								
9951 Boligpolitiske virkemidler	avsl.		5 000	20 000	5 000	5 000	5 000	5 000
<i>Prisstigning</i>				920	230	230	230	230
8004 Egenkapital KLP	løp.			6 800	1 700	1 700	1 700	1 700
<i>Justering 8004</i>				2 600	800	600	600	600

Totalt				670 750	428 560	179 520	46 310	16 360
9997 Mva inntekt (regelendring fra 2014)				-134 150	-85 712	-35 904	-9 262	-3 272
9997 KS vedtak - Salg virksomheter				-25 000	-5 000	-10 000	-10 000	0
9997 Bruk av lån				-451 600	-322 848	-118 616	-12 048	1 912
9997 Overføring fra drift				-60 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Totalt				0	0	0	0	0

Investeringsprosjekter selvkostområdene

Tall i 1000 kr.

Utvalg / Område / Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2014	2015	2016	2017
Vann								
* 9000 Mindre anlegg vann	løp.			9 160	2 290	2 290	2 290	2 290
<i>Prisstigning</i>				440	110	110	110	110
* 9712 Sanering Reistadlia	avsl.	14 800	4 270	10 530	10 530			
<i>Prisstigning</i>				480	480			
<i>Justerings 9712</i>				0	-5 000	5 000		
* 9719 Lierkroa / Husebysletta	avsl.	4 060	520	3 540	3 540			
<i>Prisstigning</i>				160	160			
<i>Justerings 9719</i>				0	-2 000	2 000		
* 9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl.	14 280	0	14 280	520	6 880	6 880	
<i>Prisstigning</i>				660	20	320	320	
* 9740 Vannledning Sylling - Tronstad	avsl.	7 500	7 500	0				
<i>Justerings 8740</i>				1 500	1 500			
* 9730 Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap/priv.	avsl.	39 790	11 860	27 930	3 860	8 440	15 630	
<i>Prisstigning</i>				1 290	180	390	720	
<i>Justerings 9714</i>				12 930	-1 500		-500	14 930
xxxx Sanering ledningsnett Tveita	avsl.			3 500			500	3 000
Avløp								
* 9100 Mindre anlegg avløp	løp.			18 320	4 580	4 580	4 580	4 580
<i>Prisstigning</i>				840	210	210	210	210
* 9712 Sanering Reistadlia	avsl.	32 600	9 260	23 340	23 340			
<i>Prisstigning</i>				1 070	1 070			
<i>Justerings 9712</i>				0	-11 000	11 000		
* 9719 Lierkroa / Husebysletta	avsl.	7 400	1 040	6 360	6 360			
<i>Prisstigning</i>				290	290			
<i>Justerings 9719</i>				0	-3 000	3 000		
* 9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl.	25 210	0	25 210	520	13 750	10 940	
<i>Prisstigning</i>				1 150	20	630	500	
* 9739 Tiltak overvann Sjøstad	avsl.	3 960	0	3 960	520	3 440		
<i>Prisstigning</i>				180	20	160		
* 9734 Klimaendringer/brukerinteresser/vannkval	avsl.	31 820	10 040	21 780	3 440	3 440	14 900	
<i>Prisstigning</i>				1 010	160	160	690	
<i>Justerings 9734</i>				9 500	-500	-2 500	-500	13 000
* 9735 Linnes renseanlegg, oppgradering	avsl.	21 230	15 500	5 730	5 730			
<i>Prisstigning</i>				260	260			
xxxx Kap.økning og mod. av pumpestasjoner på Lierskogen.				3 000	500	2 500		
xxxx Sanering ledningsanlegg Tveita				6 500			500	6 000
xxxx Revidering av Temaplan avløp				500		500		
Totalt selvkost				215 400	47 210	66 300	57 770	44 120
9997 Bruk av lån				-215 400	-47 210	-66 300	-57 770	-44 120
Totalt selvkost				0	0	0	0	0

Vedlegg 3 – Aktuelle investeringsprosjekter som ikke er finansiert i rådmannens forslag:

Under følger en oversikt over aktuelle investeringsprosjekter som rådmannen dessverre ikke har funnet rom for. Flere av prosjektene har ikke gjennomgått samme forarbeid som de som er med i forslag til vedtak. Tallene er kun basert på anslag og følgelig meget usikre.

Tall i 1000 kr.

Utvalg / Område / Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2014	2015	2016	2017
Utomhusarealer								
1	xxxx Heia skole – utomhusplan/helhetsplan	avsl. 1 900		1 900	1 900			
1	xxxx Gullaug skole – etablering av lekearealer og eplehage	avsl. 1 100		1 100	1 100			
1	xxxx Høvik skole – anlegg til uteaktiviteter 6-10. trinn+ kombinert akebakke/skatebakke	avsl. 500		500	500			
Idrett/friluftsliv								
2	xxxx Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	avsl. 4 000		4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Kultur								
3	xxxx Oppgradering av Hegg gamle skole	avsl. 11 000		11 000			5 500	5 500
Administrasjonslokaler								
4	xxxx Oppgradering av Gamle Heggbro til møtesenter	avsl. 0		0				
Annet								
5	xxxx Ervervelse og utvikling av tilleggsarealer ved Lier Sykehus	avsl. 20 000		20 000			20 000	
Totalt				38 500	4 500	1 000	26 500	6 500
9997 Mva inntekt (regelendring fra 2014)				-7 700	-900	-200	-5 300	-1 300
9997 Bruk av lån				-30 800	-3 600	-800	-21 200	-5 200
Totalt				0	0	0	0	0

- Når det gjelder utomhusarealene rundt virksomhetene, er det Kultur og Fritid v/Park og idrett som drifter og ivaretar løpende vedlikehold av disse. Opparbeidelse av evt. nye områder, eller større rehabiliteringer, sorterer under Anlegg og Eiendom. Her fremkommer evt. ønsker og behov under den årlige virksomhetsbefaringen og vurderes opp mot hverandre og prioriteres på samme måte som for bygningsvedlikehold. Enkeltinnkjøp, for eksempel av lekeapparater, for supplement, skal stort sett finansieres av virksomhetene selv. Fra tid til annen kommer det direkte innspill fra virksomhetene til Handlingsprogrammet uten å ha vært gjenstand for faglig prioritering og avveining ifht resten av utearealmassen.

- I Formannskapetets møte av 21/2-2013 ble det bestilt en melding vedr forslag til ny utomhusplan for Heia skole som kompensasjon for ulempene ved plassering av den nye hallen. Meldingen ble lagt frem i Formannskapet 26/9-2013. Den delen av planen som omfatter kompenserende tiltak for de ulempene plasseringen av den nye hallen forårsaker, beløper seg til 0,6 mill. kr, og blir finansiert av hallprosjektet. Om resten av planen skal gjennomføres må det bevilges midler og det anslås en kostnadsramme på 1,9 mill. kr. Det er ikke gjort en vurdering på om det er Heia skole som har størst behov for en totalopprustning av utomhusområdene ifht kommunens andre skoler/barnehager.
- Gullaug skole ønsker å opparbeide nytt lekeareal og anlegge eplehage på sitt område.
- Høvik skole ønsker et anlegg til uteaktiviteter elever 6-10. trinn ute på plassen mellom Høvik og Stoppen som aktiviserer de eldste elevene i fysisk aktivitet og som utfordrer kondisjon, koordinasjon, balanse, samarbeid etc. Skolen har også behov for en akebakke i tilknytning til skate bakke (ake vinter – skate sommer). Virksomheten kan bidra med noe midler selv, og foreslår at deg også kan kombineres med å søke tilskudd.

2. Innspillet fra Kultur og Fritid og fritid til Oppgradering og utvikling av friområder og turstier var opprinnelig på 2,0 mill. kr årlig i fire år, hvorav 0,5 mill. kr per år er beregnet finansiert ved tilskudd. Behovet er stort, virksomheten er i gang med å etablere samarbeid med frivillige aktører og med å sikre tilskudd til formålet. En oppgradering i denne størrelsesorden vil kunne gi Lier et løft når det gjelder opparbeidelse og utbedring av sentrums- og friområder. Rådmannen fant kun rom for 0,5 mill. kr til det mest prekære i sitt forslag til vedtak, og dermed står det igjen et udekket behov på 1,0 mill. kr.
3. Rehabilitering og tiltak ved Hegg gamle skole er påkrevet for å ivareta musikkverkstedet og ungdommens behov. Iflg tiltaksplan for kommunale bygg, er det lagt inn et behov på 11,0 mill. kr i perioden 2016-2023 til bygningsmessig tilpasning/rehabilitering /vedlikehold. Det legges frem egen sak om dette ved årsskiftet.
4. Det er behov for en generell oppgradering av hele bygningen både teknisk og bygningsmessig for å etablere et funksjonelt møte- og konferanselokale. Dette må også ses i sammenheng med bedre utnyttelse av arealene i rådhuset og Fosskvartalet. Omfanget er ikke utredet slik at kostnadsestimat ikke foreligger på dette tidspunkt.
5. Områdereguleringsplan legger opp til et utvidet område regulert for offentlig virksomhet i forbindelse med etablering av nytt sykehjem. Det må forventes å avsette midler til kjøp av tilleggsarealer fra Helse Sørøst på bakgrunn av dette. Aktuelt område er på ca. 15 mål, og foreløpige kostnadsantagelser er i størrelsesorden 20 mill. kr inkl. rivning av gammel bebyggelse.

Vedlegg 4 – Handlingsrommet

Det er krevende ut fra dokumentet å se hvilket reelt handlingsrom man har for omprioriteringer. Dette ønsker rådmannen å synliggjøre for å gi politikerne valgmulighet ved å synliggjøre elementer man kan justere.

Reduksjon av rammene på tjenesteområdene

Dersom man velger å kutte i rammene til tjenesteområdene vil dette kunne brukes innenfor andre tjenesteområder eller til finanskostnader. Det ligger allerede inne forutsetning om reduksjoner i rammene for perioden 2015-2017 med 40 mill. kr. Dette er utover ca. 10 mill. kr reduksjoner og tilpasninger som er konkretisert fra 2014 og etterslepet fra strukturprosjektet i omsorg.

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Nettorammer på tjenesteområdene	1 119 589	1 115 924	1 122 664	1 124 504
1% ytterligere reduksjon utgør	11 196	11 159	11 227	11 245
Netto driftsresultat	36 283	36 984	37 052	37 070
Netto driftsresultat	2,5 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %

Avdragsprofilen

Ved å justere avdrag på lånene til minimum kan det frigjøres midler til bruk i driften. Det være seg innenfor tjenesteområdene eller til finanskostnader. Konsekvensen er at økonomien i kommunen på sikt vil bli mer presset ved at fremtidige avdrag og renter øker.

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Avdrag ordinær nedbetaling	59 812	86 912	92 006	94 247
Minimumsavdrag	45 585	50 790	61 509	60 772
Differanse	14 227	36 122	30 497	33 475

Avdragene for 2014 er redusert med 16 mill. kr i salderingen, de øvrige årene følger ordinær nedbetalingsplan. Minimumsavdraget er hva kommunen minimum må betale etter kommuneloven.

Reduksjon netto driftsresultat

Det er mål om et netto driftsresultat over tid på minst 1,5 % dersom vi ser bort fra merverdiavgiftsinntektene på investeringene.

Netto driftsresultat i perioden:

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Overføring til investeringer	15 000	15 000	15 000	15 000
Avsetninger til disposisjonsfond	10 087	10 825	10 825	10 825
Fond VA området	-269	-690	-1 987	-2 581
Netto driftsresultat	24 818	25 135	23 838	23 244
Netto driftsresultat i % av inntekter*	1,7 %	1,7 %	1,6 %	1,6 %

Å fjerne handlingsrommet er å redusere netto driftsresultat til 0. Konsekvensen er at vi ikke får sette av midler til disposisjonsfondet og vi må lånefinansiere investeringene.

Reduserte overføringer til investeringer

Konsekvensen av å bruke egenkapitalen vi skulle brukt på investeringer til drift er ytterligere låneopptak som medfører høyere renter og avdrag. Økte renter og avdrag vil presse økonomien ytterligere i årene fremover.

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Investeringer eks. Selvkostområdene	428 560	179 520	46 310	16 360
Egenfinansiering av investeringer	15 000	15 000	15 000	15 000
Sum	3,5 %	8,4 %	32,4 %	91,7 %

Redusert avsetning til disposisjonsfondet

Konsekvensene av ikke å sette av midler til disposisjonsfondet er mindre handlingsrom når uforutsette ting skjer i kommuneøkonomien. Det kan eksempelvis være høyere rente i perioden enn vi har budsjettet. Anbefalt størrelse på disposisjonsfondet er 3 % av inntektene.

Ved utgangen av 2012 vil Lier ha et disposisjonsfond på rundt 33 mill. kr. En stor del av fondet er koblet til konkrete formål, bla utgjør avsetninger for å ivareta forpliktelsens ved over- og underskuddsordningen på 9,1 mill. kr Av fondet er det 21,7 mill. kr som ikke er knyttet til konkrete formål.

Tall i hele tusen	2013	2014	2015	2016	2017
Avsetning til disposisjonsfond		10 087	10 825	10 825	10 825
Disposisjonsfond totalt	32 698	42 785	53 610	64 435	75 260
I % av inntekter	2,3 %	2,9 %	3,6 %	4,4 %	5,1 %
Disposisjonsfond uten bindinger	21 699	31 786	42 611	53 436	64 261
I % av inntekter	1,5 %	2,2 %	2,9 %	3,6 %	4,3 %

Konsekvens ved 1 % høyere rente enn estimert

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Dagens rente	58 771	65 506	68 023	68 307
En % høyere rente hvert år	66 851	74 837	76 933	78 719
Differanse	8 080	9 331	8 910	10 412

Vedlegg 5 - Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Noen av prisene styres av forskrifter og kan endre seg etter at handlingsprogrammet er trykket. Se Lier kommunes nettsider for de siste oppdaterte prisene.

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
1. Heldagsbarnehage	Satser pr måned	Satser pr måned
Inntektskategori:		
0 – 213113*	kr 699,-	kr 722,-
213114 – 340980*	kr 1 165,-	kr 1 203,-
340981– og over*	kr 2 330,-	kr 2 405,-
Kostpenger**	kr 240,-	kr 250,-
Gebyr deltids plass	kr 100,-	kr 100,-
Dagplass**	kr 180,-	kr 185,-
*Iht. fastsatte kriterier		
**Justeringen trer i kraft fra 01.02 aktuelt år pga. forskuddsbetaling		
Betaling 11 måneder pr. år.		
2. Skolefritidsordning for elever fra 1. - 7. trinn	Priser pr. mnd	Priser pr. mnd
Kost - full plass	kr 185,-	kr 190,-
1 dag	kr 570,-	kr 585,-
2 dager	kr 1 140,-	kr 1 175,-
3 dager	kr 1 710,-	kr 1 760,-
4 dager	kr 2 280,-	kr 2 350,-
5 dager	kr 2 455,-	kr 2 530,-
Før skoletid	kr 635,-	kr 655,-
Etter skoletid	kr 2 155,-	kr 2 220,-
Dagsats	kr 180,-	kr 185,-
3. Hjemmehjelp for eldre og uføre	Makspris pr. mnd.	Makspris pr. mnd.
Under 1G	kr 0,-	kr 0,-
1G – 2G	kr 175,-	kr 180,-
2G - 3G	kr 878,-	kr 905,-
3G - 4G	kr 1 317,-	kr 1 355,-
4G - 5G	kr 2 049,-	kr 2 110,-
5G - 6G	kr 2 635,-	kr 2 715,-
6G - 7G	kr 3 220,-	kr 3 315,-
7G - 8G	kr 3 513,-	kr 3 620,-
8G -	kr 4 100,-	kr 4 225,-
Timespris beregnes til selvkost (Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester). Selvkost er gjennomsnittlig timelønn inkl. sosiale utg. + administrasjonsutgifter (10 % av lønnskost). Selvkost er beregnet til 311 kr. timen	Timesats: kr 296,-	Timesats: kr 305,-

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
4. Trygghetsalarmer, månedsleie	Pris leie pr. mnd:	Pris leie pr. mnd:
Under 1 G	kr 0,-	kr 0,-
1-2 G	kr 103,-	kr 106,-
2-3 G	kr 305,-	kr 315,-
Over 3 G	kr 331,-	kr 340,-
5. Korttidsopph. unntatt avlastning		
Forskrift om vederlag for opphold i institusjon m.v., per døgn Prisene endrer seg iht. endringer i forskriften	kr 137,-	kr 142,-
Ved korttidsopphold mer enn 60 døgn i løpet av et kalenderår gjelder satsene for langtidsopphold. Pr. dag/nattopphold	kr 72,-	kr 74,-
Lier kommune følger statens maksimale satser, og endrer satsene i henhold til gjeldende regelverket.		
6. Institusjon – langtidsopphold		
Følger nå rammen i Sosialdepartementets forskrifter jfr. rundskriv I- 47/98		
Fribeløp	kr 7 000,-	kr 7 250,-
For inntekt G - 6.800	75 %	75 %
For overskytende inntekt	85 %	85 %
Lier kommune tar statens maksimale satser, og følger endringer i regelverket.		
7. Kjøring til/fra Lier arbeidssenter		
Egenandel taxi kjøring etter kontrakt	kr 50,-	kr 52,-
8. Fellesutgifter i boliger på Liertun og Nøstehagen		
Egenbetaling for fellesutgifter pr. mnd	kr 427,-	kr 440,-
9. Kjøkkendrift		
Middagsmat til eldre og uføre		
Pr. porsjon middag	kr 56,-	kr 58,-
Pr. porsjon dessert	kr 13,-	kr 13,-
Full kost boliger Nøstehagen, serviceboliger Liertun	kr 3 159,-	kr 3 255,-
Kantinene		Egne lister øker med 3,3%
10. Vaksinasjon for reise til utlandet		
Vaksine voksne (utgiftsdekning kommer i tillegg)	kr 251,-	kr 260,-
Vaksine barn (utgiftsdekning kommer i tillegg)	kr 126,-	kr 130,-
Oppfølging	kr 126,-	kr 130,-
Malariaresept pr. familie	kr 251,-	kr 260,-
Ny helsebok/helsekort	kr 126,-	kr 130,-

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
11. Norsk kurs - Voksenopplæring		
<u>Priser for bedrifter</u>		
Undervisningsmateriell per person	kr 500,-	kr 515,-
Lærerutgifter per time for en hel gruppe	kr 800,-	kr 825,-
<u>Interne kurs hvor deltakeren betaler selv</u>		
Pr. time dagtid	kr 40,-	kr 41,-
Pr. time kveldstid	kr 60,-	kr 62,-
12. Kunnskapsprøve for å åpne spisested		
Fastsatt i "Forskrift om etableringsprøve for styrer av		
Etableringsprøve for serveringsvirksomhet	kr 400,-	kr 400,-
13. Gebyr for salg og skjenking av alkoholholdige drikker		
Følger "Forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk mv." og justeres ved endringer i forskriften. Kapittel 6 i forskriften fastsettes for ett kalenderår om gangen, og fastsettes normalt i desember året før de gjelder. Bevillingsgebyret fastsettes på grunnlag av forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk:		
Salg av øl	kr 0,18 pr. vareliter og minimum 1370,-	kr 0,18 pr. vareliter og minimum 1370,-
Skjenking	Gruppe 1: 0,36,- kr pr. liter Gruppe 2: 1,00,- kr pr. liter Gruppe 3: 3,28,- kr pr. liter Minimum 4050,-	Gruppe 1: 0,36,- kr pr. liter Gruppe 2: 1,00,- kr pr. liter Gruppe 3: 3,28,- kr pr. liter Minimum 4050,-
Ambulerende skjenkebevilling	kr 280,- pr. gang	kr 280,- pr. gang
Kunnskapsprøve i alkoholloven	kr 300,- pr. gang	kr 300,- pr. gang
14. Landbruksplaner		
Utarbeidelse av plan for tekniske tiltak og miljøtiltak i landbruket kr. pr time, eks.mva.	kr 567,-	kr 585,-
Utarbeidelse av gjødselplan kr. pr plan, eks.mva. + skifte, eks.mva.	kr 773,- kr 31,-	kr 795,- kr 32,-
15. Konesjonsgebyr		
Gebyr for behandling av: konesjonssaker	kr 5 000,-	kr 5 000,-
Delingssaker etter Jordloven	kr 2 000,-	kr 2 000,-
Gebyrene er fastsatt i forskrift (Landbruks- og matdepartementet)		

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
16. Byggesak, planer, oppmåling m.v.		
<i>Gebyrregulativ og prisliste for planseksjonen behandles som egen sak parallelt med handlingsprogrammet. Her er en oversikt over de mest vanlige gebyrene/prisene:</i>		
Tidspis for gebyr som beregnes etter medgått tid	kr 950,00	kr 980,00
Reguleringsplaner		
Reguleringsplaner i strid med overordnet plan		
Behandlingsgebyr	kr 58 670,00	kr 60 430,00
Arealgebyr pr. m2 for de første 20.000 m2	kr 5,35	kr 5,51,-
Arealgebyr pr. m2 over 20.001 m2	kr 3,75	kr 3,86,-
Reguleringsplaner i tråd med overordnet plan		
Behandlingsgebyr	kr 58 670,00	kr 60 430,00
Arealgebyr pr. m2 for de første 20.000 m2	kr 4,30	kr 4,43,-
Arealgebyr pr. m2 over 20.001 m2	kr 2,50	kr 2,58,-
Søknadssaker uten ansvarsrett		
- søkn. med gjennomsnitt total arbeidsmengde på under 2,5 timer	kr 1 900,00	kr 1 900,00
- søkn. med gjennomsnitt total arbeidsmengde på over 2,5 timer	kr 4 130,00	kr 3 000,00
Dispensasjon (§ 19-2)		
- dispensasjon som behandles administrativt	kr 2 270,00	kr 2 340,00
- dispensasjon som behandles politisk	kr 9 300,00	kr 9 580,00
Boligbygging (NS 3457)		
Tiltaksklasse 1	kr 22 420,00	kr 23 090,00
Tiltaksklasse 2	kr 28 100,00	kr 28 940,00
Tiltaksklasse 3	kr 44 830,00	kr 46 170,00
Opprettelse av grunneiendom mv (delingssøknad)		
Søknad i regulert område	kr 7 540,00	kr 7 770,00
Søknad i uregulert område	kr 9 300,00	kr 9 580,00
Oppretting av grunneiendom og festegrunn (matrikkelloven)		
Fra 0 m2 til 500 m2	kr 13 220,00	kr 13 620,00
Fra 501 m2 til 2000 m2	kr 17 560,00	kr 18 090,00
Arealer over 2 000 m2 betales i tillegg gebyr pr. påbegynt 1 000 m2	kr 1 650,00	kr 1 700,00
Kart		
Situasjonskart m/matrikkelbrev, reguleringsplan og naboliste	kr 1 550 eks mva	kr 1 600 eks mva
Plassering og andre oppmålingstjenester		
Oppmålingstjenester betales pr. time (eks. mva)	kr 950 eks mva	kr 980 eks mva
Minimumsgebyr		
For andre gebyrer se eget gebyr- og prisregulativ. Behandles som egen sak parallelt med handlingsprogrammet		

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
17. Lier bibliotek		
For bøker og utlånsmaterieell		
a. Voksne og barn fra fylte 15 år, pr. purring	kr 30,-	kr 30,-
b. Barn under 15 år, pr. purring	kr 15,-	kr 0,-
Det kreves erstatning for bøker og annet materieell som etter 2 purringer ikke er tilbakelevert		
Bøker/lydbøker for voksne:	Kr 400 pr stk	Kr 400 pr stk
DVD:	Kr 300 pr stk	Kr 200 pr stk
Barn- og ungdomsbøker/-lydbøker, CD,:	Kr 200 pr stk	Kr 200 pr stk
Tidsskrifthefter, tegneseriehefter:	Kr 100 pr stk	Kr 100 pr stk
Språkkurs, oppslagsverk etc:	Etter skjønn – basert på gjenkjøpspris	Etter skjønn – basert på gjenkjøpspris
18. Kulturskolen	Pr halvår	Pr halvår
Individuell undervisning 100 %	kr 1 500,-	kr 1 550,-
Storgruppe (teater, keramikk, tegne/male, Dirridam)	kr 1 500,-	kr 1 550,-
Dans barn - 45 min/uke	kr 1 000,-	kr 1 050,-
Dans ungdom - 60 min/uke	kr 1 250,-	kr 1 300,-
Gitarkurs (12-ukers kurs à 1,5t)	kr 2 200,-	kr 2 250,-
Babytrall, 10-ukers kurs	kr 950,-	kr 1 000,-
Kurs og prosjekter	Pr. kurs 360-1550	Pr. kurs 360-1550
Kulturskolen gir søskenmoderasjon på individuell- og storgruppe-undervisning. 20% på barn nr. 2 og 50% på barn nr. 3		
19. Lier musikkverksted		
Lier Musikkverksted - deltakerbetaling pr år		kr 1 400,-
20. Husleier, utleie m.v.		
a. Satser for husleie i kommunens boliger, satser for utleie av kommunens lokaler og anlegg.	Husleien blir prisjustert i forhold til avtale i husleiekontrakten. Kontraktene benytter total konsumprisindeks	Husleien blir prisjustert i forhold til avtale i husleiekontrakten. Kontraktene benytter total konsumprisindeks
b. Billettpriser i Lierhallen		
Enkeltbillett voksen	kr 70,-	kr 70,-
Enkeltbillett barn	kr 40,-	kr 40,-
Enkeltbillett pensjonist/funksjonshemmet med ledsagerbevis	kr 40,-	kr 40,-
Klippekort voksen 12 klipp	kr 700,-	kr 700,-
Klippekort barn/pensjonist/funksjonshemmet 12 klipp	kr 400,-	kr 400,-

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
c. Baneleie ved Lier stadion, Tranby idrettspark og Sylling		
Vi benytter følgende leiepriser for bruk av kommunale anlegg:		
· Aldersbestemte lag på liten bane	kr 50,- pr. kamp	kr 50,- pr. kamp
· Aldersbestemte lag på stor bane	kr 100,- pr. kamp	kr 100,- pr. kamp
· Seniorlag uten garderobe	kr 300,- pr. kamp	kr 300,- pr. kamp
· Seniorslag med garderobe	kr 400,- pr. kamp	kr 400,- pr. kamp
· Pr garderobe Lier Stadion	kr 150,- pr. gang	kr 150,- pr. gang
· Videregående skoles/andre brukere naturgress/kunstgress	kr 500,-/1 000,- pr. time	kr 700,- pr. time
	u/m undervarme	uavhengig av sesong
· Kretslag kamper/trening inkl. garderober	kr 500,- pr. time	kr 500,- pr. time
· Cup/turnering med garderober	kr 3 000,- pr. dag	kr 3 200,- pr dag
· Cup/turnering uten garderober	kr 1 500,- pr. dag	kr 1 600,- pr. dag
· Fotballskole - med garderober		kr 1 000,- pr. dag
· Fotballskole - uten garderober		kr 500,- pr dag
· Garderobebygget Lier stadion - sal m/kjøkken	kr 600,- pr. gang	kr 600,- pr. gang
· Garderobebygget Lier stadion - møterom	kr 300,- pr. gang	kr 300,- pr. gang
· Garderobebygget kioskleie	kr 6 000,- pr. år	kr 6 200,- pr. år
d. Arr. teknisk vogn	kr 500,- pr. gang	kr 500,- pr gang
· Arrangementsteknisk vog med utkjøring		kr 750,- pr gang
e. Utleiepriser for flerbrukslokaler/haller		
Voksne organisasjonsleietakere:		
Stor idrettshall, pr. skoleår		
For lokale organisasjoner	kr 8 000,- pr. time i et år	kr 8 300,- pr. time i et år
Utenbys lag/kommersielle	kr 13 000,- pr. time i et år	kr 13 500,- pr. time i et år
Gymsal/kantine/aula, pr. skoleår		
For lokale organisasjoner	kr 6 000,- pr. time i et år	kr 6 200,- pr. time i et år
Utenbys lag/kommersielle	kr 10 000,- pr. time i et år	kr 11 000,- pr. time i et år
Helgeleie og enkeltarrangementer:		
Stor idrettshall (håndball) med garderober og aula/kantine - pr helgedag, lørdag eller søndag		
For lokale organisasjoner	kr 2 300,- pr.dag	kr 2 300,- pr.dag
Utenbys lag/kommersielle	kr 3 500,- pr.dag	kr 3 700,- pr.dag
Stor idrettshall med garderober og aula/kantine - både lørdag og søndag		
For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 500,- lørdag-søndag	kr 3 500,- lørdag-søndag
Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 5 500,- lørdag-søndag	kr 6 000,- lørdag-søndag
Liten idrettshall (volleyball) med garderober - en helgedag		
For lokale organisasjoner	kr 1 700,- pr.dag	kr 1 700,- pr.dag
Utenbys lag/kommersielle	kr 2 500,- pr.dag	kr 2 600,- pr.dag
Liten idrettshall med garderober - både lørdag og søndag		
For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 2 400,- lørdag-søndag	kr 2 400,- lørdag-søndag
Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 4 000,- lørdag-søndag	kr 4 200,- lørdag-søndag
Gymsal, garderobeanlegg, pr helgedag, lørdag eller søndag		
For lokale organisasjoner	kr 1 200,- pr dag	kr 1 200,- pr dag
Utenbys lag/kommersielle	kr 2 000,- pr dag	kr 2 000,- pr dag
Gymsal, garderobeanlegg, både lørdag og søndag		
For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 800,- lørdag-søndag	kr 1 800,- lørdag-søndag
Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 000,- lørdag-søndag	kr 3 200,- lørdag-søndag

Type	Betalingssatser 2013	Betalingssatser 2014
Kantine/aula/auditorium, pr helgedag, lørdag eller søndag For lokale organisasjoner	kr 1 200,- pr dag	kr 1 200,- pr dag
Utenbys lag/kommersielle/private	kr 2 000,- pr dag	kr 3 000,- pr dag
Kantine/aula/auditorium, både lørdag og søndag For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 800,- lørdag-søndag	kr 1 800,- lørdag-søndag
Utenbys lag/kommersielle/private, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 000,- lørdag-søndag	kr 4 000,- lørdag-søndag
Arrangementer / kamper ukedager (man - fre)	Normalt gratis for lokale foreninger	Normalt gratis for lokale foreninger
Det kan søkes om overnatting og/eller mer omfattende leie av skolelokaler. Avgjørelsen om dette er mulig fattes av skolen. Egen samlepris avtales i det enkelte tilfellet ut fra omfang.		
Engersand mandag-torsdag dag/kveld, samt fredag på dagtid	kr 2000,- pr dag	kr 2 000,- pr dag
Engersand fredag kveld/lørdag eller søndag - en dag	kr 3000,- pr dag	kr 3 000,- pr dag
Engersand helg lørdag og søndag + evt. rigging fredag	kr 4 000,- pr helg	kr 4 200 pr helg
Lierhallen svømmehall - lokale handicaporg.	kr 450,- pr. time	kr 450,- pr. time
Lierhallen svømmehall - andre lokale org. tilbud til voksne og kurs/arr. i helgene	kr 450,- pr. time	kr 450,- pr. time
Lierhallen svømmehall - andre leietakere	kr 800,- pr. time	kr 800,- pr. time
21. Inkassovarsler og gebyrer		
Gebyrer med hjemmel i lov og forskrift etter forsinkelsesrenteloven §3, oppdateres omkring nyttår.		
Rettsgebyr	kr 860,-	kr 860,-
Purregebyr	kr 61,-	kr 63,-
Betalingsoppfordring	kr 183,-	kr 183,-
Saksbehandlingsgebyr ved forliksrådsbehandlingk	kr 860,-	kr 860,-
Saksbehandlingsgebyr ved begjæring om utleggk	kr 860,-	kr 860,-
Saksbehandlingsgebyr ved begjæring om tvangssalg	kr 860,-	kr 860,-
For alle fakturakrav påløper forsinkelsesrenter med 9,5% p.a. fra forfall til betaling skjer.	Gebyrene følger eventuelle endringer i regelverket	Gebyrene følger eventuelle endringer i regelverket
22. Gebyrer for gravplass		
Feste av gravsted for 5 år	kr 1 300,-	kr 1 350,-
Pr. år	kr 260,-	kr 270,-

Type	Betalingssatser 2013		Betalingssatser 2014	
23. Vannforsyning	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Årsavgift:				
Fastledd	kr 380,-	kr 475,-	kr 400,-	kr 500,-
Mengdeavhengig del pr. m ³	kr 11,84	kr 14,80	kr 11,84	kr 14,80
Tilknytningsgebyr:				
Fast beløp	kr 6 572,-	kr 8 215,-	kr 6 789,-	kr 8 486,-
Annet:				
Tilleggsgebyr ved ikke etterkommet pålegg om utbedring av lekkasje	100% av ord. årsgebyr		100% av ord. årsgebyr	
Purregebyr avlesningskort	kr 63,-		kr 63,-	
Avlesningsgebyr	kr 451,-		kr 465,-	
Gebyrreduksjon – ikke varslet avbrudd > 24 timer	kr 289,-	kr 362,-	kr 300,-	kr 375,00
Gebyrreduksjon – ikke varslet avbrudd > 8 timer, 3 g./år eller flere	kr 289,-	kr 362,-	kr 300,-	kr 375,00
Gebyrreduksjon – varslede kokepåbud	kr 289,-	kr 362,-	kr 300,-	kr 375,00
1. gangs test av vannmåler				
2. gangs test av vannmåler etter krav fra abonnent og resultat innenfor Stenging/gjenåpning	Faktiske kostnader		Faktiske kostnader	
	Faktiske kostnader		Faktiske kostnader	
24. Avløp	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Årsavgift:				
Fastledd	kr 380,-	kr 475,-	kr 400,-	kr 500,-
Mengdeavhengig del pr. m ³	kr 20,67	kr 25,84	kr 20,67	kr 25,84
Tilknytningsgebyr:				
Fast beløp	kr 6 572,-	kr 8 215,-	kr 6 789,-	kr 8 486,-
Annet:				
Tilleggsgebyr ved ikke etterkommet pålegg om utbedring av lekkasje	100% av ord. årsgebyr		100% av ord. årsgebyr	
Tømming av slamavskiller, septiktanker, tette tanker, mv for sanitære avløpsvann:				
Tømming av septiktanker mv.				
Årlig tilsyn av avløpsanlegg	kr 750,-	ikke mva pliktig	kr 750,-	ikke mva pliktig
Tilsynskontorets personell, arbeid etter medgått tid jfr. Gebyrregulativets punkt 1.2	kr 920,-	ikke mva pliktig	kr 920,-	ikke mva pliktig
Beløpsgrense for overføring av utestående beløp jfr gebyrregulativets punkt 1.8	kr 500,-	ikke mva pliktig	kr 500,-	ikke mva pliktig
Tankvolum mindre enn 3 m ³	kr 1 368,-	kr 1 710,-	kr 1 413,-	kr 1 766,-
Tankvolum fra og med 3 m ³ til og med 6 m ³	kr 2 218,-	kr 2 773,-	kr 2 291,-	kr 2 864,-
Tankvolum fra og med 6 m ³ til og med 12 m ³	kr 3 476,-	kr 4 345,-	kr 3 595,-	kr 4 494,-
Gråvannrensaneanlegg, uansett størrelse	kr 1 368,-	kr 1 710,-	kr 1 413,-	kr 1 766,-
Ekstraarbeid ved tømming, pris per time	kr 1 072,-	kr 1 340,-	kr 1 107,-	kr 1 384,-
Utedo/tørtoalett, pris per tømming	kr 2 552,-	kr 3 190,-	kr 2 636,-	kr 3 295,-
Oppmøte uten å få tømt, pris per gang	kr 952,-	kr 1 190,-	kr 983,-	kr 1 229,-

Type	Betalingssatser 2013		Betalingssatser 2014	
25. Feiing (*Betalingssatser se pkt 24)	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Vanlig pipeløp (pr. gang)	kr 436	kr 545	kr 447,-	kr 559,-
Redusert pris for feiing av flere fyringsanlegg på samme boligenhet (pr. stk)	kr 220	kr 275	kr 226,-	kr 283,-
Tillegg for eier av boligenheten som ikke gir melding om at feiing ikke passer eller hvis fyringsanlegget ikke har vært tilgjengelig ved første fremmøte	kr 280	kr 350	kr 287,-	kr 359,-
	Minimum		Minimum	
Dersom eier av boligenheten ved 2. gangs fremmøte av feier ikke gir melding om at feiing ikke passer eller hvis fyringsanlegget fortsatt ikke er tilgjengelig	kr 436	kr 545	kr 447,-	kr 559,-
Skorsteinsløp tilknyttet større fyringsanlegg (pr. stk)	kr 760	kr 950	kr 779,-	kr 974,-
Skorsteinsløp i fabrikkskorstein (pr. løpemeter)	kr 94	kr 118	kr 96,-	kr 118,-
Røykrør/røykkanal tilknyttet vanlig skorsteinsløp (pr. stk, over 1 meter)	kr 86	kr 108	kr 88,-	kr 110,-
Røykrør/røykkanal tilknyttet vanlig skorsteinsløp (pr. stk, over 1 meter, i tillegg pr. løpemeter)	kr 58	kr 73	kr 59,-	kr 74,-
Røykrør/røykkanal fra større fyringsanlegg (pr. løpemeter)	kr 128	kr 160	kr 131,-	kr 164,-
Røykrør/røykkanal tilknyttet fabrikkskorstein	kr 211	kr 264	kr 216,-	kr 270,-
Fjerning av beksot – fresing av skorsteinsløp (pr. time)	kr 480	kr 600	kr 492,-	kr 615,-
26. Tilsyn med fyringsanlegg	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Vanlig fyringsanlegg (pr. stk)	kr 1 120	kr 1 400	kr 1 148,-	kr 1 435,-
Redusert pris for tilsyn av flere fyringsanlegg på samme boligenhet (pr. stk)	kr 566	kr 708	kr 581,-	kr 726,-
Tillegg for eier av boligenhet som ikke gir melding om at tilsyn ikke passer ved første fremmøte (uavhengig av fyringsanlegg)	kr 380	kr 475	kr 390,-	kr 488,-
	Minimum		Minimum	
Dersom eier av boligenhet ved 2. gangs fremmøte også møter ”stengt dør”, faktureres det fullt ut	kr 1 120	kr 1 400	kr 1 148,-	kr 1 435,-
Større fyringsanlegg (pr. stk)	kr 2 400	kr 3 000	kr 2 460,-	kr 3 075,-
Fabrikkfyringsanlegg (pr. stk)	kr 3 786	kr 4 733	kr 3 880,-	kr 4 850,-
Betalingsbetingelser				
Hvis eier/bruker av fyringsanlegg som er varslet om feiing/tilsyn ikke er tilstede, eller det er tekniske eller andre forhold som feieren ikke kan lastes for som gjør at feiing/tilsyn ikke kan utføres, må eier betale for det utførte arbeidet som er reisetid, rapport og administrative tillegg.				
Hvis eier/bruker ønsker å flytte varslet tidspunkt (dag) for feiing/tilsyn, kan dette avtales med feierseksjonen som kan kontaktes enten ved personlig fremmøte, telefon, telefax eller e-post. Beboere som har vært på ferie, sykehusopphold og lignende kan avtale ny tid da de kommer tilbake til boligenheten.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn utenom feierens rute, betales det vanlige satser.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn etter endt arbeidstid, på vanlige ukedager, betales et pristillegg på 50 %.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn på lørdager, betales et pristillegg på 100 %.				

Type	Betalingssatser 2013		Betalingssatser 2014	
27. Handel med fyrverkeri	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Gebyr for behandling av søknad (inkl. adm. utg. ved første tilsyn)	kr 1 770,-	kr 2 213,-	kr 1 823,-	kr 2 279,-
Gebyr første gangs tilsyn (reisetid, kjøring og tilsyn)	kr 395,-	kr 494,-	kr 407,-	kr 509,-
Gebyr andre gangs tilsyn	kr 1 015,-	kr 1 269,-	kr 1 045,-	kr 1 307,-
28. Renovasjon	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Standard abonnement	kr 2 415,-	kr 3 019,-	kr 2 415,-	kr 3 019,-
<u>Øvrige renovasjonsgebyrer</u>				
Samarbeid renovasjon (80 %)	kr 1 932,-	kr 2 415,-	kr 1 932,-	kr 2 415,-
Stor familierenovasjon (130 %)	kr 3 139,-	kr 3 924,-	kr 3 139,-	kr 3 924,-
Hytterrenovasjon standard sommer (65 %)	kr 1 570,-	kr 1 963,-	kr 1 570,-	kr 1 963,-
Hytterrenovasjon samarbeid sommer (52 %)	kr 1 256,-	kr 1 570,-	kr 1 256,-	kr 1 570,-
Hytterrenovasjon standard helårs (100%)	kr 2 415,-	kr 3 019,-	kr 2 415,-	kr 3 019,-
Hytterrenovasjon samarbeid helårs (80%)	kr 1 932,-	kr 2 415,-	kr 1 932,-	kr 2 415,-
<u>Gebyr for tilleggstjenester</u>				
Tillegg for nedgravd/brannsikret løsning	kr 500,-	kr 625,-	kr 500,-	kr 625,-
Gangtillegg standard renovasjon, pr 10 m	kr 380,-	kr 475,-	kr 380,-	kr 475,-
Gangtillegg storfamilie renovasjon, pr 10 m	kr 380,-	kr 475,-	kr 380,-	kr 475,-
Gangtillegg samarbeid renovasjon, pr 10 m	kr 190,-	kr 238,-	kr 190,-	kr 238,-
Gangtillegg samarbeid renovasjon 4-hjulsbeholder pr. 5 m			kr 190,-	kr 238,-
Ekstrasekk, pr stk.	kr 60,-	kr 75,-	kr 60,-	kr 75,-
Fradrag for hjemmekompostering			-kr 300,-	-kr 375,-

Vedlegg 6- Gebyrgrunnlag vann og avløp

Selvkost vann		Økonomiplan			
		2014	2015	2016	2017
Driftsutgifter		26 501 444	27 134 804	27 787 482	28 460 138
Aktivitetsendring driftsutgifter (nominelt)					
Sum direkte kostnader		26 501 444	27 134 804	27 787 482	28 460 138
Avskrivningskostnad		4 090 904	4 474 231	5 073 868	5 693 868
Kalkulatorisk rente		3 749 660	4 186 190	4 736 759	5 189 597
Sum Direkte kapitalkostnader		7 840 564	8 660 421	9 810 628	10 883 465
Indirekte driftsutgifter (netto)		1 489 921	1 549 518	1 611 499	1 675 959
Indirekte avskrivningskostnad		20 366	15 952	11 114	11 114
Indirekte kalkulatorisk rente		2 522	1 986	1 587	1 259
Sum indirekte kostnader		1 512 809	1 567 456	1 624 200	1 688 332
Sum kostnader - Vann		35 854 816	37 362 681	39 222 310	41 031 936
Årsavgifter - 1650		26 700 569	29 392 839	30 948 612	32 730 388
Tilknytnings-/Engangsavg. - 1651		695 112	717 318	739 524	761 730
Øvrige salgsinntekter		6 321 774	6 574 644	6 837 630	7 111 135
Refusjoner		381 097	396 341	412 195	428 683
Sum direkte inntekter		34 098 552	37 081 142	38 937 961	41 031 936
+/- Vedtatt bruk av/avsetning til selvkostfond		1 714 761	269 300	280 216	0
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkostfond		41 503	12 239	4 133	0
+/- Gevinst/tap ved salg/utrangering av anleggsmiddel					
Sum inntekter fra fond mv.		1 756 264	281 539	284 349	0
Sum inntekter - Vann		35 854 816	37 362 681	39 222 310	41 031 936

Gebyrberegning Vann		2013	2014	2015	2016	2017
Andel av kostnader som skal dekkes av et fastledd		13 %	14 %	14 %	14 %	14 %
Fastleddandel av gebyrinntektene		3 527 160	3 753 756	3 984 448	4 219 236	4 458 119
Antall kunder		9 282	9 384	9 487	9 589	9 692
Fast del av årsgebyr (per kunde)		380,00	400,00	420,00	440,00	460,00
		87 %	86 %	86 %	86 %	86 %
Variabel andel av gebyrinntektene		23 042 002	22 946 813	25 408 390	26 729 376	28 272 269
Variabel mengde levert eller produsert (m³)		1 917 442	1 937 379	1 957 316	1 977 252	1 997 189
Variabel del av årsgebyr (per m³)		11,84	11,84	12,98	13,52	14,16
Endring i årsgebyr fra året før		4,3 %	5,3 %	5,0 %	4,8 %	4,5 %
Endring i variabelt gebyr fra året før		5,6 %	0,0 %	9,6 %	4,2 %	4,7 %

Selvkost avløp		Økonomiplan			
		2014	2015	2016	2017
Driftsutgifter		26 908 168	27 773 967	28 668 492	29 592 725
Aktivitetsendring driftsutgifter (nominelt)					
Sum direkte kostnader		26 908 168	27 773 967	28 668 492	29 592 725
Avskrivningskostnad		9 400 708	10 715 777	11 727 040	12 487 540
Kalkulatorisk rente		8 093 954	8 951 806	9 621 822	10 001 329
Sum Direkte kapitalkostnader		17 494 662	19 667 583	21 348 863	22 488 869
Indirekte driftsutgifter (netto)		1 349 137	1 403 102	1 459 226	1 517 595
Indirekte avskrivningskostnad		19 008	14 931	10 461	10 461
Indirekte kalkulatorisk rente		2 402	1 901	1 527	1 218
Sum indirekte kostnader		1 370 546	1 419 934	1 471 214	1 529 275
Sum kostnader - Avløp		45 773 376	48 861 484	51 488 569	53 610 869
Årsavgifter - 1650		35 662 128	36 397 757	37 283 249	38 088 855
Tilknytnings-/Engangsavg. - 1651		722 266	745 339	768 413	791 486
Øvrige salgsinntekter		10 628 838	11 053 991	11 496 151	11 955 997
Refusjon		327 103	340 187	353 794	367 946
Sum direkte inntekter		47 340 335	48 537 274	49 901 607	51 204 284
+/- Vedtatt bruk av/avsetning til selvkostfond		-1 745 853	121 353	1 406 644	2 280 654
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkostfond		178 895	202 856	180 318	125 931
+/- Gevinst/tap ved salg/utrangering av anleggsmiddel					
Sum inntekter fra fond mv.		-1 566 959	324 210	1 586 962	2 406 585
Sum inntekter - Avløp		45 773 376	48 861 484	51 488 569	53 610 869

Gebyrberegning Avløp		2013	2014	2015	2016	2017
Andel av kostnader som antas være faste (%)		9 %	10 %	10 %	11 %	11 %
Fastleddandel av gebyrinntektene		3 283 580	3 498 956	3 718 588	3 942 475	4 170 619
Antall kunder		8 641	8 747	8 854	8 960	9 067
Fast del av årsgebyr (per kunde)		380,00	400,00	420,00	440,00	460,00
Andel av kostnader som antas være variable (%)		91 %	90 %	90 %	89 %	89 %
Variabel andel av gebyrinntektene		31 737 513	32 163 172	32 679 169	33 340 773	33 918 236
Variabel mengde levert eller produsert (m³)		1 538 200	1 556 148	1 574 097	1 592 045	1 609 994
Variabel del av årsgebyr (per m³)		20,67	20,67	20,76	20,94	21,07
Endring i årsgebyr fra året før		5,6 %	5,3 %	5,0 %	4,8 %	4,5 %
Endring i variabelt gebyr fra året før		1,8 %	0,0 %	0,4 %	0,9 %	0,6 %

Vedlegg 7 – Kommunale tilskuddssatser for ikke-kommunale barnehager

Foreløpige satser for kommunalt tilskudd 2014	Per heltidsplass		
	Drift inkl. adm.	Kapital	Totalt
Ordinære barnehager, små barn	164 530	7 500	172 030
Ordinære barnehager, store barn	78 841	7 500	86 341
Familiebarnehager, små barn	142 700	11 600	154 300
Familiebarnehager, store barn	109 000	11 600	120 600

Dette er gjeldende satser for 2013. Endelige satser fastsettes senest 1.2.2014.

Tall i kursiv er nasjonale satser for 2013. Satser for 2014 er ikke fastsatt per dato.

Vedlegg 8 – Obligatoriske oversikter

Hoved oversikt drift 2014-2017

1000 kr.	R2012	B2013	B2014	B2015	B2016	B2017
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	49 961	48 881	48 158	48 158	48 158	48 158
Andre salgs- og leieinntekter	107 580	110 583	95 976	99 449	101 936	104 568
Overføringer med krav til motytelse	169 370	111 715	85 126	83 926	83 926	83 926
Rammetilskudd	453 289	468 414	494 763	494 763	494 763	494 763
Andre statlige overføringer	30 338	28 993	27 357	27 127	26 907	26 287
Andre overføringer	867	0	0	0	0	0
Skatt på inntekt og formue	633 422	679 430	712 258	712 258	712 258	712 258
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre direkte og indirekte skatter	0	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	1 444 828	1 448 016	1 463 638	1 465 681	1 467 948	1 469 960
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	632 839	625 553	625 170	625 170	625 170	625 170
Sosiale utgifter	175 403	196 098	190 265	190 265	190 265	190 265
Kjøp av varer og tj som inngår i produksjon	196 847	198 695	199 254	196 104	195 254	196 104
Kjøp av varer og tj erstatter egenproduksjon	289 849	323 045	335 201	337 813	337 563	336 563
Overføringer	93 506	30 901	55 669	24 098	20 651	21 192
Avskrivninger	58 065	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	-62 806	-60 592	-64 932	-64 932	-64 932	-65 242
Sum driftsutgifter	1 383 702	1 313 700	1 340 627	1 308 518	1 303 971	1 304 052
Brutto driftsresultat	61 126	134 315	123 011	157 163	163 977	165 908
Finansinntekter						
Renteinntekter og utbytte	27 205	27 680	24 080	24 080	24 080	24 080
Mottatte avdrag på utlån	0	0	0	0	0	0
Sum eksterne finansinntekter	27 205	27 680	24 080	24 080	24 080	24 080
Finansutgifter						
Renteutgifter og låneomkostninger	54 761	59 133	62 771	69 506	72 023	72 307
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	45 246	67 191	59 812	86 912	92 006	94 247
Utlån	0	0	0	0	0	0
Sum eksterne finansutgifter	100 007	126 324	122 583	156 418	164 029	166 554
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-72 802	-98 644	-98 503	-132 338	-139 949	-142 474
Motpost avskrivninger	58 065	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	46 388	35 671	24 508	24 825	24 028	23 434
Interne finanstransaksjoner						
Bruk av udisponert fra tidligere år (overskudd)	1 576	8 966	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	700	6 500	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	13 111	1 078	279	700	1 997	2 591
Bruk av likviditetsreserve	0	0	0	0	0	0
Sum bruk av avsetninger	15 387	16 544	279	700	1 997	2 591
Overført til investeringsregnskapet	32 459	30 514	15 000	15 000	15 000	15 000
Avsatt til dekning fra tidligere års underskudd	0	40	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	12 711	21 661	9 787	10 525	11 025	11 025
Avsatt til bundne fond	7 639	0	0	0	0	0
Avsatt til likviditetsreserven	0	0	0	0	0	0
Sum avsetninger	52 810	52 215	24 787	25 525	26 025	26 025
Resultat etter interne finanstransaksjoner	8 966	0	0	0	0	0
Udisponert (overskudd)	0	0	0	0	0	0
Til inndekning senere år (underskudd)	0	0	0	0	0	0

Hovedoversikt investering 2014-2017

1000 kr.	R2012	B2013	B2014	B2015	B2016	B2017
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	715	0	5 000	10 000	10 000	0
Andre salgsinntekter	0	0	0	0	0	0
Refusjoner	8 300	0	0	0	0	0
Statlige overføringer	0	0	0	0	0	0
Andre overføringer	715	0	0	3 000	10 000	8 100
Renteinntekter og utbytte	71	0	0	0	0	0
Sum inntekter	9 801	0	5 000	13 000	20 000	8 100
Utgifter						
Lønnsutgifter	2 235	0	0	0	0	0
Sosiale utgifter	10	0	0	0	0	0
Varer og tjenester i komm. egenproduksjon	93 241	312 947	466 740	239 030	104 290	62 790
Kjøp av tjenester som erstatter egenprod.	0	0	0	0	0	0
Overføringer	12 161	3 600	-79 182	-28 414	-1 772	218
Renteutgifter og omkostninger	0	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0	0	0	0
Sum utgifter	107 648	316 547	387 558	210 616	102 518	63 008
Finanstransaksjoner						
Avdrag på lån	2 577	0	0	0	0	0
Utlån	28 743	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Kjøp av aksjer og andeler	16 565	1 508	2 500	2 300	2 300	2 300
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	1 622	1 920	0	0	0	0
Avsatt til bundne fond	11 566	0	0	0	0	0
Avsatt til likviditetsreserven	0	0	0	0	0	0
Sum finanstransaksjoner	61 074	28 428	27 500	27 300	27 300	27 300
Finansieringsbehov	158 921	344 975	410 058	224 916	109 818	82 208
Dekket slik:						
Bruk av lån	108 642	314 461	395 058	209 916	94 818	67 208
Mottatte avdrag	90	0	0	0	0	0
Salg av aksjer og andeler	14 198	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	32 459	30 514	15 000	15 000	15 000	15 000
Overført fra driftsregnskapet	977	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	300	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	4	0	0	0	0	0
Bruk av likviditetsreserve	2 251	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
Sum finansiering	158 921	344 975	410 058	224 916	109 818	82 208
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1A

1000 kr.	R2011	B2012	B2013	B2014	B2015	B2016
Skatt på inntekt og formue	591 251	617 883	675 900	675 900	675 900	675 900
Ordinært rammetilskudd	389 680	453 707	468 114	468 114	468 114	468 114
Skatt på eiendom	0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	37 266	27 621	28 993	28 805	28 691	28 458
Sum frie disponible inntekter	1 018 197	1 099 211	1 173 007	1 172 819	1 172 705	1 172 472
Renteinntekter og utbytte	23 425	27 514	27 680	26 680	26 680	26 680
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	52 715	58 064	59 133	69 751	74 691	73 386
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	60 382	46 425	67 191	78 841	88 404	92 188
Netto finansinntekter/-utgifter	-89 672	-76 975	-98 644	-121 912	-136 415	-138 894
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	0	0	40	40	40	40
Til ubundne avsetninger	0	12 411	10 061	10 825	10 825	10 825
Til bundne avsetninger	5 737	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	0	1 576	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	4 378	700	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	2 108	3 631	544	604	-213	-1 680
Netto avsetninger	749	-6 504	-9 557	-10 261	-11 078	-12 545
Overført til investeringsbudsjettet	10 750	31 134	50 514	15 000	15 000	15 000
Til fordeling drift	918 525	984 598	1 014 292	1 025 646	1 010 212	1 006 033
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	916 949	984 598	1 014 292	1 025 646	1 010 212	1 006 033
Merforbruk/mindreforbruk	1 576	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1B

1000 kr.	R2011	B2012	B2013	B2014	B2015	B2016
Tjenesteutvalget	805 837	851 266	852 899	852 749	852 899	852 899
Miljøutvalget	118 122	128 762	137 448	137 118	137 448	137 448
Planutvalget	3 574	6 231	5 485	5 485	5 485	5 485
Formannskapet	64 785	72 142	74 072	75 310	74 072	74 072
Formannskapet, fellesområder (utover skjema 1A)	-75 369	-73 803	-55 612	-45 016	-59 692	-63 871
Sum fordelt	916 949	984 598	1 014 292	1 025 646	1 010 212	1 006 033

I. Korrigert for inntekter og utgifter som ligger i budsjett skjema 1A

NOTER TIL DRIFTSBUDSJETTET

1000 kr.	R2011	B2012	B2013	B2014	B2015	B2016
1) Grunnlaget for skatteanslaget og anslått beløp for inntektsutjevningen						
Skatteanslag	591 251	617 883	675 900	675 900	675 900	675 900
Brutto rammetilskudd (inkl. skjønn)						
Inntektsutjevning						
Netto rammetilskudd	389 680	453 707	468 114	468 114	468 114	468 114
2) Andre forventede fiskale inntekter						
Ingen		0	0	0	0	0
Sum		0	0	0	0	0
3) Forventede generelle statstilskudd						
Investeringsstilskudd reform 97			-1 528	-1 448	-1 449	-1 410
Komp. tilskudd omsorgsboliger/sykehjem			-2 067	-2 035	-2 003	-1 971
Rentekomp. skolebygg			-1 854	-1 778	-1 696	-1 541
Rentekomp. Kirkebygg			-228	-228	-227	-220
Integreringstilskudd			-19 500	-19 500	-19 500	-19 500
Sum		0	-25 177	-24 989	-24 875	-24 642
4) Forventet utbytte fra kommunalt eide selskaper						
Lier e-verk AS			7 000	7 000	7 000	7 000
Lier industriterminal AS			1 100	1 100	1 100	1 100
Ikke spesifisert			3 500	2 500	2 500	2 500
Sum		0	11 600	10 600	10 600	10 600
5) Bundne avsetninger og bruk av slike avsetninger						
Avsetning til fond psykisk helse		0	0	0	0	0
Sum		0	0	0	0	0
Bruk av fond, tilbud i/utenfor inst.		0	0	0	0	0
Avsetning til avregningsfond VAR		0	0	0	0	-1 467
Bruk av avregningsfond VAR		0	757	817	0	0
Sum		0	757	817	0	-1 467

BUDSJETTSKJEMA 2A

1000 kr.	R2011	B2012	B2013	B2014	B2015	B2016
Investeringer i anleggsmidler (se også skjema 2B)	65 351	273 899	198 875	375 455	152 393	83 414
Utlån og forskutteringer	19 083	39 215	26 700	26 700	26 700	26 700
Avdrag på lån	21 937	0	0	0	0	0
Avsetninger	17 304	1 622	0	0	0	0
Årets finansieringsbehov	123 675	314 735	225 575	402 155	179 093	110 114
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	71 353	276 996	175 061	374 055	154 093	85 114
Inntekter fra salg av anleggsmidler	581	0	0	5 000	10 000	10 000
Tilskudd til investeringer	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	20 343	0	0	8 100	0	0
Andre inntekter	111	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	92 388	276 996	175 061	387 155	164 093	95 114
Overført fra driftsbudsjettet	10 750	36 459	50 514	15 000	15 000	15 000
Bruk av avsetninger	21 514	1 281	0	0	0	0
Sum finansiering	124 652	314 735	225 575	402 155	179 093	110 114
Udekket/udisponert	-977	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 2B

1000 kr.	R2011	B2012	B2013	B2014	B2015	B2016
Tjenesteutvalget	5 290	9 895	3 980	3 980	3 850	3 850
Miljøutvalget	52 662	253 408	180 780	180 780	170 740	74 630
Planutvalget	55	1 509	1 975	1 975	1 975	1 975
Fornmannskapet	5 424	9 087	7 140	7 140	7 140	7 140
Sum fordelt	63 431	273 899	193 875	193 875	183 705	87 595

1. Korrigeret for inntekter og utgifter som ligger i budsjettskjema 2A

Vedlegg 9 Leseveiledning for dokumentet

Tre i ett - om dokumentet

Rådmannens beslutningsgrunnlag er tre forskjellige dokumenter i ett.

- *Økonomiplanen* er obligatorisk og skal være fireårig.
- *Årsbudsjettet* er også lovpålagt og gjelder det første året etter vedtak.
- *Handlingsprogrammet* knytter økonomiske størrelser sammen med mål og rammebetingelser.

I Lier kommune praktiseres en ordning der rådmannen utarbeider et grunnlag for den politiske behandlingen, men det er formannskapet som former forslaget til vedtak som etterhvert blir innstilling overfor kommunestyret.

I tillegg til dette heftet er det utarbeidet følgende:

- Virksomhetskatalog – rammer, budsjettinnspill og nøkkeltall for hver virksomhet
- Nøkkeltall og indikatorer – Nøkkeltallshefte med grunnlagsinformasjon om tjenestene
- Salderingsark – regneark som simulerer ulike endringer i budsjettet (sendes gruppelederne)

Kommuneplanen er kommunens viktigste strategiske styringsdokument, og inneholder overordnede målsetninger og retningsvalg for kommunens utvikling. Handlingsprogrammet skal bidra til å realisere kommuneplanens målsetninger og inneholder mål, tiltak og økonomiske rammer for kommende fireårsperiode, samt budsjett for kommende år.

Handlingsprogrammet for Lier kommune omfatter fire strategiske fokusområder:

- Samfunn
- Tjenester
- Organisasjon og medarbeidere
- Økonomi

Fokusområdene er omtalt i hvert sitt kapittel med sentrale utfordringer og arbeidet med disse. Under de enkelte tjenestene fremkommer mål og driftsbudsjettet for tjenestekområdene.

Tjenesteprofiler

På en del tjenestekområder er det utarbeidet tjenesteprofiler med utvalgte nøkkeltall.

Tjenesteprofilene er ment skal gi et overordnet bilde av hvordan Lier ser ut i forhold til snittet av en gruppe med sammenligningskommuner.

Lier har plukket ut 14 kommuner og laget en egen kommunegruppe som Lier blir sammenlignet med. Dette er kommuner som ligger tett opp til andre storkommuner og ikke har innført eiendomsskatt. Dette er presskommuner i forhold til vekst og har noenlunde tilsvarende utfordringer og rammebetingelser som Lier. Kommunene i snittet er Ski, Frogn, Nittedal, Ullensaker, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier, Røyken, Horten, Klepp, Sola, Os, Fjell, Askøy og Stjørdal.

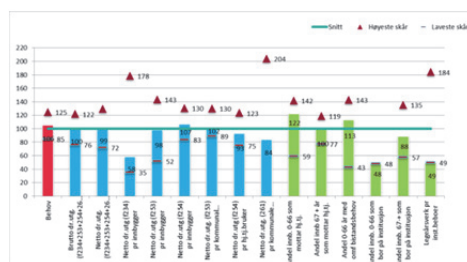
Kommunene har omtrent de samme økonomiske forutsetningene, hvis en bruker mye på ett område må det brukes tilsvarende mindre på andre områder. Profilene skal gi en forståelse for hvordan Lier ser ut, og være et evt. grunnlag for videre undersøkelser.

Alle kommuner rapporterer tjeneste- og økonomidata til Statistisk sentralbyrå (SSB). Dataene rapporteres slik at det skal være mulig å sammenligne kommunene uavhengig av organisering. Kommunedataene blir kalt KOSTRA (KOMMune STAT RAPportering), og benyttes for å vise hvordan kommunene prioriterer, kostnaden på ulike tjenester og kvalitet.

I tjenesteprofilene blir noen utvalgte nøkkeltall presentert i en graf. Snittet for sammenligningsgruppen 100.

- Søylen viser hvordan Lier er i forhold til snittet
- Trekanten viser høyeste kommune
- Rød viser strek laveste kommune

F. eks. hvis Lier har skår 110 ligger Lier 10 % over gjennomsnittet for sammenligningsgruppen.

Behovsindikatoren er et vektet snitt av ulike parametere som benyttes i fordelingen av rammeoverføringer til kommunene. Dette er ofte sammensatt av aldersfordeling og andre faktorer som påvirker kostnadene på tjenestoområdet.

Det utarbeides også et eget hefte «Nøkkeltall og indikatorer» som følger handlingsprogrammet. Dette heftet presenterer mer detaljerte nøkkeltall.

Økonomioversikter

Lier kommune, som de fleste andre kommuner, bruker rammebudsjettering. Dette betyr at de ulike virksomhetene får en ramme å drive etter. Virksomhetene gjennomfører sine tjenester innenfor denne rammen.

I handlingsprogrammet beskrives hvilke endringer som gjøres i forhold til de gjeldende rammene. Det tas utgangspunkt i vedtatte ramme, og denne justeres for pris/lønnsvekst, nye tiltak, innsparinger osv.

For 2014 ligger med andre ord vedtatt ramme for 2013 som utgangspunkt. Hvis det ble bevilget midler til tiltak i 2013 ligger dette inne i rammen for 2013 og vises ikke i oversiktene. Det er kun endringer i forhold til rammen i 2013 som behandles i handlingsprogrammet.

For hvert tjenestoområde er det utarbeidet to økonomiske oversikter som viser:

- *Driftsbudsjett* - regnskap og økonomiske budsjetttrammer
- *Rammeendringer* - forslag til endringer i rammene i handlingsprogramperioden

Driftsbudsjett

Eksempel	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2014-kroner			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016	2017
10 Utgifter	1 000	1 000	1 020	1 580	1 680	1 580	1 580
30 Inntekter	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Netto ramme	900	900	920	1 480	1 580	1 480	1 480
Endring pr. år				580	100	-100	0
% endring fra forrige år				64,44 %	6,76 %	-6,33 %	0,00 %

Alle tall er oppgitt i 1000 kr. Venstre side av tabellen viser regnskap forrige år, vedtatt handlingsprogram og justert budsjett for inneværende år. Høyre side viser de økonomiske rammene blir i henhold til rådmannens beslutningsgrunnlag.

Rammeendringer

Eksempel	Endringer i 2014 kr.				
	2014	2015	2016	2017	Sum
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	100	0	0	0	100
2 Pris- og lønnsvekst	30	0	0	0	30
<u>Sum konsekvensjusteringer</u>	<u>130</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>130</u>
<u>Nye tiltak</u>					
Ett nytt årsverk	500	0	0	0	500
Prosjekt	0	100	-100	0	0
<u>Sum nye tiltak</u>	<u>500</u>	<u>100</u>	<u>-100</u>	<u>0</u>	<u>500</u>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
Strukturtiltak					
6 Flatt kutt	-50	0	0	0	-50
<u>Sum innsparing/omstilling</u>	<u>-50</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>-50</u>
Sum Eksempel	580	100	-100	0	580

Oversikten viser

- Konsekvensjusteringer – Flytting av rammer mellom ansvar (1) lønns-/prisvekst (2), konsekvens av fattede vedtak osv.
- Nye tiltak – tiltak utover det som tidligere er vedtatt
- Innsparing/omstilling – krav til innsparing/omstilling

Summene på de ulike tiltakene viser hvordan rammene endrer seg i forhold til året før. Eksempelet viser

- I 2013 øker rammene totalt med 580, denne økningen ligger inne i alle årene
- I 2014 er det lagt inn et prosjekt med 100 som kun gjelder 2014. Dette medfører at rammen økes med 100 i 2014 (i forhold til 2013), og reduseres med 100 i 2015 (i forhold til 2014)

Forkortelser – definisjoner i dokumentet:

HP	Handlingsprogrammet
KOSTRA	KOMmune-STat-RApportering
KG13	I tabeller som inneholder KOSTRA tall er kommunegruppe 13 (KG13) kommunegruppen SSB har plassert Lier i for sammenligning. KG 13 består av 45 kommuner og er betegnet som «Store kommuner utenom de fire største byene»
Saml. Kom.	I tjenesteprofilene og for andre nøkkeltall er det en egen kommunegruppe som Lier bruker for sammenligning i tillegg til KG 13. Dette er kommuner som ligger tett opptil en storkommune og er presskommuner, ikke har innført eiendomsskatt, har tilsvarende innbyggertall og inntektsnivå. Kommunene som utgjør snittet er: Ski, Frogn, Nittedal, Ullensaker, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier, Røyken, Horten, Klepp, Sola, Os, Fjell, Askøy og Stjørdal
Deflator	Regjeringen kompenserer kommunene med en forventet pris- og lønnsvekst utfra et vektet snitt. Lønnsveksten utgjør ca. 2/3 av den totale kostnadsveksten. Den vektete veksten kalles deflator.
KS	Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon
KVU	Konseptvalgutredning
BPA	Brukerstyrt Personlig Assistanse/Assistent
VA	Vann og avløp
GVD	Godt Vann Drammensregionen
DRUM	Lederverdiene i Lier kommune – Dialog, Resultatskaping, Utvikling og Motivasjon
RfD	Renovasjonsselskapet for Drammensregionen